

2
6
227

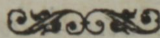

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΕΠΙΦΑΝΙΟΥ ΕΠΙΣΚΟ-ΠΟΥ ΚΟΝΣΤΑΝΤΕΙΑΣ ΚΥΠΡΟΥ ΠΕΡΙ ΤΟΝ ΦΥΣΙΟΛΟΓΟΝ.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΕΙΣ ΤΑ ΒΑΙΑ ΛΟΓΟΣ.

SANCTI PATRIS NOSTRI EPIPHANII Episcopi Constantiæ Cypri ad Physiologum.

Eiusdem in die festo palmarum sermo.

D. Consali Ponce de Leon Hispalensis. S. D. N. Sixti V. cubicularij secreti, interpretis & scholiastæ, bimestre otium.

Ennius, Iphigenia.

Otio qui nescit vti, plus negotij habet,
Quàm cum est negotium in negotio.

R O M AE,

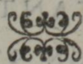
Apud Zannettum, & Ruffinellum. CIƆ. IƆ. XXCVII.

EX AVCTORITATE SVPERIORVM.

CVM PRIVILEGIO.

PETRI ANGELII BARGÆI.

AD LECTOREM.

Libellum lege Lector hunc, & vnà
Vno ex fonticulo hoc beatus hauri
Rerum notitiam abditarum, & alta
Doctrinæ documenta Christianæ.
Et miratus opusculo in pusillo
Cælestem sapientiam explicari,
Gonsalo huic age gratias perennes,
Qui modo è latebris tenebricosis
In lucem tibi protulit fruendum
Tam doctum, aureolum, & pium libellum.

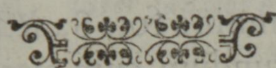

ΠΡΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΝ ΠΡΟΤΡΕΠΤΙΚΟΝ ἐπίγραμμα.

Ον τόδ᾽ αἴδω ψυχῆς, φύσεως μέγα δῶρον ἀρούρης,
Πογκελέων σκύμνῳ: πονῆσεν, ἔδωκε νόον.
Ενθα λέων, ἀετὸς, μύρμηξ, ἐσμός τε μελισσῶν,
Θηρία πάντα βίου, πάντα κρατεῖ τε λόγου.
Σωφροσύνην μιμέει τε, κράτος τε, δίκην τε, φρόνιν τε,
Τῶν ζώων ἀρετὰς, τὴν γὰρ ἄγαλμα πέλει.
Τοῖσι καθοπλισθεὶς, κακιῶν κακοδαίμονος ἐχθροῦ
Τὴν σκέδασιν θείης πάντοτε πανταχόθεν.

Φεδερῖκος Σαγγέλος, Ρωμαῖος φιλόσοφός τε, καὶ φιλίατρος.

SANCTISSIMO D. N. SIXTO V. PONT. OPT. MAX.

VM me in tuorum numerum aſciueris, Pater Beatiſsime, tanto que munere obligaueris, id mihi nunc in mentem venit, vt ſaltem ruſticos quoſdam villicos imitarer, qui floſculo quopiam, aut alio ſimili ſymbolo dominis miſso, animi ſui deuotionem, ingentem quidem illam, ac promptiſsimam, ſed ab iniqua & pauperi fortuna oppreſsam teſtificari ſolent. Ergo amœnos literarum hortos ingreſsus (vernant ſi quidem ſub ipſo etiam Saturni ſydere iſthæc prata) inter multos varia ad blandientes gratia; hic ſeſe nobis ſancti Epiphanij Epiſcopi Conſtantiæ Cypri obtulit faſciculus, quem non vngue, ſed calamo, & quidem leuiter decerptum Sanctitati tuæ offerre non indecorum iudicaui. Tu Pater Sanctiſsime, quãdo, & litterarum ſtudia ſemper amaſti, & virtutis ac doctrinæ genus omne amplexus es, & hiſce de-

mum artibus ad hoc ſummæ dignitatis faſtigium es euectus, benigna ac paterna fronte humillimum ſeruitutis noſtræ teſtimoniũ accipe. Et vero quem a mundanis tumultibus prorſus ſemotum, ac rerum cœleſtium meditationi omnino deditum arbuſcula quædam olim delectabant, nunc litterarius iſte ramus faſtidire non debet. Addo, Pater Beatiſſime, non omnino fore Sanctitati tuæ argumenti genus iniucundum, cum pias quaſdam allegorias contineat, quæ erudiendo pro concionibus populo apprimè ſolent eſſe vtiles. Tu vero quantum munere in iſto excellueris, & orbis hic, cui diuino numine iam præes, & tui ipſius typis olim mandatæ præclaræ lucubrationes plane teſtificantur. Diutiſſime vale, Pater Sancte, ad Eccleſiæ Catholicæ vtilitatem, profectum, gloriam. E tua Roma Kalend. Ianuarias. M. D. LXXXVII.

S. T.

Humilis ſeruus & cliens.

D. Conſalus Ponce de Leon.

AD LECTOREM
PRÆFATIO.

I quis est (Christiane lector) inter sanctos patres quorum vel temporum iniuria, vel librariorum oscitantia vel nouissimis hisce diebus praua hæreticorum arte mutila, corrupta, deprauataq. ad nos scripta deuenere, si quis dico sacrorum auctorum quisquam seduli ac docti hominis diligentiam exposcit, ac veluti efflagitat, deprecaturque, is quidem vnus, iudicio meo sanctus est Constantiæ vrbis Episcopus Epiphanius, cuius nūc tibi opusculū hoc, luci demū redditum exhibemus. Fuit diuinus iste vir, si argumenti in quo versatur excellentiā, si rerum quas tractat dignitatem, si dogmatum ac sententiarum quibus abundat, pondus perpendas, dignissimus profecto qui Christianæ reipublicæ nunquam interiret, cuiusque præclara excelsi ingenij monimenta pura semper atque illibata posteritati conseruarētur. At nescio qua, iniqua certe studiosorum sorte effectum est, vt cum in expurgandis illustrandisque aliorum patrum libris felicem hactenus operam doctissimi viri posuerint, eorumque singulari beneficio pristino nitori restitutos, atque à barbarorum hominum iniurijs vindicatos illos habea-

mus, nulla tamen adhuc Epiphanio docti cuiusquam viri manus accessit, iacetque etiamnum scriptorum iste nobilissimus inter tineas ac blattas consumendus. Nam quæso Græca ipsa exemplaria quot partibus extant diminuta? quot locis vitiata? quantis quamque fœdis erroribus conspersa? Latina vero translatio vt de παναρίου *dicam (quod in tanta interpretum copia mirũ certe est) ab vno tantum homine tentata, eoque (parcant defuncti manes) nec admodum Græce perito nec vsque adeo synceræ ac probatæ fidei vt inoffenso pede per illius scripta liceat percurrere, Et certe non tantum incuria & cessatione hac male agitur cum nostro Epiphanio verum & Irenæo & Tertulliano clarissimis duobus scriptoribus, vetustate tamen æque corruẽtibus, non minima irrogatur iniuria. Nam cum ab hisce fontibus pleraq. ille hauserit, nonnulla etiam, verbum verbo reddens, expresserit eo vno correcto atque emendato ad veros Tertulliani Irenæique sensus eruendos cõpendio deduceremur. Itaq. cũ primũ ab Illustrissimo atque humanissimo Guillelmo Sirleto Cardinali libellum hunc nactus sum, non mediocrẽ me ab studiosis omnibus gratiam initurum iudicaui, si quamprimum in Latinũ sermonẽ conuersus, ac breuibus annotationibus (quas ipsa opusculi exilitas exigebat) auctus in lucem prodiret, & quod (si exiguæ ingenij mei vires nõ obstitissent) in omnes eiusdẽ auctoris libros tentarẽ, eam diligẽtiam in hac minima operum illius particula exornanda collocarem. Verum enimuero bene ac feliciter mihi cessisse*

sisse

ſiſſe exiſtimauero, ſi ij quibus & eruditio & otium ſuppetunt, à nobis admoniti tantam ſibi gloriam e manibus elabi, aut ab alijs præripi non patiantur. Verum certatim vnuſquiſq. vicinis (quod aiunt) luminibus quãtocyus obſtruere in hac ſibi & demandanda & abſoluenda prouincia totis viribus contenderint. Nunc (quod ipſo noui cuiuſq. operis initio in controuerſiam vocari ſolet) quibus argumentis adducar Epiphanij vt eſſe opus hoc exiſtimem, aperiam paucis. Primùm, liquido conſtat ijs qui vel mediocriter in Epiphanio verſati ſunt opuſculi huius phraſim cum reliquis operibus quę eius nomine circumferuntur, haud diſcrepare, quod cum ex omnibus capitibus eiuſdem libelli conuinci facile poſſit, in duobus præcipue, vno videlicet de phœnice, atq. altero de ſerpente id manifeſtius deprehenditur: nec enim in narratione ſolum ac re ipſa, in ἀγκυρώτῳ καὶ τῶν αἱρέσεων libro. 1. tom. 3. vbi eadem refert, conſtans ſibi eſt, verum & ipſis propemodum verbis vtrobique vtitur. Et certe cum de vna phœnicis hiſtoria facilius ſit inter horologia (quod aiunt) quam inter Phyſiologos conuenire, Epiphanius tamen eadem omnino de hac aue dictis locis conſtanter narrat, quæ præterea apud alium nullum ſcriptorem reperias. Deinde cur libelli huius fides ſuſpecta cuiquam eſſe debeat nõ video, cum ſtabili doctiſſimorũ hominũ conſenſione huius auctoris nomine fuerit ſemper & agnitus & allegatus. certe qui hactenus librorum indices conſcripſerunt, Epiphanij ad Phyſiologum meminere, & ipſe Bibliothecæ vltimus

timus scriptor in præfatione libelli de lapidibus quem ex Græco latinum fecit, ita scribit. Et ego alium etiam eiusdem Epiphanij non editum hactenus Physiologi titulo librũ manuscriptũ habeo, in quo ex professo ductas ab animaliũ numero 39. naturis, similitudines explicat, quẽ alio tẽpore, si diuina fauerint, edã. hactenus ille. In ipsis autẽ celebrioribus Orbis bibliothecis eadẽ fide haberi nullus dubitat, Vaticanã intelligo, S. Marci apud Venetos, Genuensem, Panormitanam in Archimandricatu, Sancti Laurentij in Scoriaco, et omniũ vetustissimã Pathmicam, vt omittamus, Iacobi Marmoreti in ciuitate Constantinopolitana (quemadmodum refert libellus ille qui antiquitates Cõstantinopolitanæ inscribitur num. 7.) aliasque complures, quarum fama lectori forsan obscurior sit. Accedit cõuenientia & similitudo argumenti cum illo nunc à me citato περὶ τῶν λίθων, *quem esse Epiphanij nemo dubitat; vbi de duodecim lapidibus quibus veteris legis sacerdos ornabatur, agit, eorumque allegorias docet. Tandem quod probis ac doctis omnibus, omnem prorsus dubitandi occasionem tollet, acerrimum est Guillelmi Sirleti Cardinalis amplissimi iudicium: scit mundus duce illo nihil de litteris sinistre censeri potuisse. Quæ enim (bone Deus) viri doctrina? qualis cognitio? quanta vis ingenij? dicant (dicent proculdubio) qui ex professo tanti viri dotes seculis venturis non inuidebunt, nos qui tanto muneri impares sumus hoc agamus. Non moueor si quis impuritatem linguæ, humillimumque dicendi genus mihi obij-*

ciat;

ciat, si rerum quas narrat, incertitudinem notet, si nihil præter plebeias quasdam atque aniculares fabulas contineri contendat. Nam cum non inficiar, stilum esse omnino simplicem ac plane barbarum, abundare præterea quibusdam ὀνοματοποιίαις, nec semper recte aut cũ delectu petitis, non tamen continuo mihi persuadeas Epiphanij opus non esse; nam vero si quis reliqua huius auctoris opera (vt memini) cum hoc conferat non multò dissimilem stilum deprehendet. fuit natione Hebræus prouectiori præterea ætate græcis litteris doctus, quid mirum si Atticas illas Veneres quibus magnus Nazianzenus, quibus τὸ χρυσοῦν illud στόμα, atque alij abundant, in eo desideres? Diuus certe Hieronymus, Epiphanius (ait) Cypri Salaminæ Episcopus scripsit aduersus hereses libros & multa alia, quæ ab eruditis propter res, à simplicioribus propter verba lectitantur. Suidas autẽ Hieronymi verba transcripsit; quod quidem ego sic interpretor, vt res ob doctrinã & eruditionẽ doctis probarentur, verborũ ac phraseos humilitas & inelegantia indoctis placeret. Quapropter istud ipsum euidens quidem mihi argumentum est, Epiphanij vt opus hoc esse credam, tantum abest, vt propterea adulterinum censeam: maxime cum natiuo orationis vitio, communis etiam accesserit librorum omnium calamitas, temporum videlicet ac librariorum iniuriæ, quæ si quod vnquã aliud adeò lacerum ac plagosum opusculũ hoc reddiderũt, vt in persanãdis eius vulneribus ope Pæoniæ manus opus esse, recte quis existimare possit: plurima enim

verba, greca quidē illa atq. à classicis auctoribus vsurpata, vnius à principio litteræ mutatione, postmodū vt fit, crescente errore pluriū, in vulgaria quibus Grecorū nunc vulgus vtitur degenerarunt. Multa irrepserunt, non pauca, sine quibus orationis sensus percipi non poterat, omnino desiderantur. Deinde si quis quas adfert animaliū naturas, tanquam minus certas obijciat, is sciat, apud cæteros eiusdem argumenti scriptores fere eas omnes reperiri, si quæ sunt, quæ vnū Epiphaniū auctorē habeant, non ideo aduersus ipsum falsi iudiciū prætor dabit: nam & Aristotelem quandiu culex viuat (vt Mercurius apud Lucianum aiebat) narrātem, quam profunde sol radios emittat in mare, qualem animam habeant ostrea, ac similia cum admiratione legimus, quem tamen abligurito patrimonio & infeliciter in militia, ad quam irruerat agente pharmacopolā primùm factum, postea simplices at populares homines hisce nugis detinuisse, scribit Epicurus. Sed nec eo nomine reijciendus est noster Physiologus, quod plebeia quedam, trita, ac in omnium ore versantia adducat. nam certe quicquid à tanto viro prodijt plurimi faciendum est, viro sanctitate, doctrina, antiquitate suspiciendo. Et vero veterum auctorum tanta est penuria, totque nobis abstulit vetustas, vt minimas quasque eorum reliquias inuestigare, & ex hisce sacris ruderibus vel contritissimos lapides & minutissimū puluerē colligere abs re non fuerit. Iam vt de opella nostra dicam; id te scire cupio, lector candide, hoc nos tantū laborasse vt Epiphanij

quale

qualecunq. monumentũ non interiret, cætera enim minus accuratè tractãda esse iudicauimus: hacq. de causa verba inusitata, phrases minus communes, lectionum denique varietates, quod alijs negotium faceret, ego nõ noto: nam certè hospitem me illico agnouisses, si tam nimis atticè loquerer. Id laboris tribuendum est alijs auctoribus, non quidem nostro Physiologo, de quo tam est manifestum quantum & tempori, & barbaris manibus licuerit. Quæ etiam causa fuit, vt integra in eo capita omitteremus, cum videlicet tam misere essent deprauata, vt nullo modo intelligi ac tibi proponi possent. Scribit quidem interpres libelli de lapidibus 39. animalium naturas ab Epiphanio explicatas, nobis tamen videre tantum licuit 36. ex quibus vndecim omisimus ob insanabiles deprauationes: Ex his vero quæ verti, plurima etiam resecaui, nonnulla adiũxi: Quod tamen bona fide factũ affirmare possum: Tribus enim exẽplaribus adiutus sum, quorum præsidio vsus id præstiti. Primum habui ab illus. Sirleto; secundum ex bibliotheca Panormitana, Siculi cuiusdam amici diligẽtia exscriptum; tertium, atq. omnium emendatissimũ à Francisco Turriano Societatis Iesu presbytero. Deniq; nec noster Physiologus existimandus est is, quem Gelasius Pontifex in canone Sancta Romana Ecclesia, inter apocrypha connumerat, & ab hæreticis conscriptum asserit; nam ille B. Ambrosij nomine, ipso Gelasio teste, præsignatus erat, noster autem nusquam sub hoc titulo, sed nec Latinus (quale credendum est fuisse opus

 Ambro-

Ambrosio tributum) habetur. deinde ipse se satis prodit, cum nihil contineat nisi pium, orthodoxum, sanctum. Superest vt si quid symboli per hanc nostram lucubratiunculam communibus studijs accessisse putas, id omne magni illius senis Guillelmi Sirleti, quem hoc ipso quo hæc scribimus anniuersario die immensa Christ. Reip. iactura ab hoc ærumnoso laborum stadio ad immortalem requiem æternamq. felicitatem vocauit Dominus, vt huius inquam omni æuo celeberrimi viri, cuius humanitate opusculum istud habuimus, pijssimis manibus, si quid ex eius lectione voluptatis cæperis, acceptum referas: sin minus, ingenij nostri (quod quã exiguum sit verò sentimus) tarditati parcas, & demum ad demerendam literariam Rempublicam auspicatiori Apolline accingaris. Et vale. Romæ. 6. Octobr. die, anno Salutis. M.D.LXXXVI.

VITÆ S. EPIPHANII
compendium ex Metaphraste.

EPIPHANIVS in Phœniciæ oppido non procul ab Eleutheropoli, ex infimis, & obscuris natalibus ortus, in tenera adhuc ætate patre orbatus, cum vidua matre & sorore virgine Calitrope relinquitur. Quibus cum adeo tenues essent fortunæ, vt vix commodè alerentur, eorum inopiam miseratus Tryphon, Epiphaniū sibi adoptauit,& matri & sorori necessaria ad victum suppeditauit. Erat Tryphon professione Iudæus, & in lege Moysis non mediocriter instructus, qui eo etiam consilio Epiphanium in familiam asciuit, vt filiam ei, quam vnicam habebat,matrimonio iungeret.Degebat itaque cum Tryphone Epiphanius,ætate & Hebraica sapientia proficiens,cum decedente tam eodem Tryphone, quam eius filia hęres ex asse ab eo scriptus est.Quare opulenta hæreditate potitus,matre iam vita defuncta,sororem in domū recepit, cum qua iucunde vitam agebat. Euenit autem, Deo ita disponente,vt Epiphanio in vicum in quo natus erat,egresso,inopinato quidem,opportuno tamen euētu vir quidā occurreret,religione christianus Lucianus nomine,doctrina & virtute clarissimus, quique vitam monasticam profitebatur: a quo persuasus,& in fide Christi vna cum sorore instructus, demum omnibus suis opibus pauperibus erogatis,ab episcopo loci baptizatur, & sub Luciani monastico instituto Christū sequitur. Traditur autem à Luciano Hilarioni in disciplinam: cuius doctrinam,& egregios mores effingens Epiphanius, splendorē tanti magistri illustriorē reddidit.Fulgebat in dies miraculis

culis, & per remotiſsima quæque loca ſanctitatis eius vagante fama adeò magna hominum turba ad eum confluebat, vt in monaſterio quieſcere prohiberetur. Cuius rei cauſa in Aegyptum ſeceſsit: ubi in multis magniſque rebus eius probitas ac religio ſpectata fuit: inde ad propria reuerſus Hilarionem ad Cyprũ nauigaſſe cognouit, quẽ inuiſere cupiens Paphum nauigauit, & in Hilarionis congreſſu incredibili fuit lætitia perfuſus. Iuſſu vero Hilariõnis Salaminem petit cum ea tum Eccleſia paſtore deſtituta, pro epiſcopo ſibi vtili eligendo ſupplex Deum precaretur. Exaudiuit itaque preces ſupplicum clementiſsimus Deus, & ex Pappi epiſcopi Cytriæ ſanctitate mirabilis, prędictione repertus Epiphanius, principio recuſans tantam dignitatem, Salaminiorum tandem epiſcopus creatur. Quo in onere ita ſe geſsit, vt doctrinam vita, & vitam doctrina comprobaret. Fuit ſemper acerrimus hæreticorum oppugnator: aduerſus quos edidit opus inſigne, Panarion nuncupatum. Aetio Valentinianorum epiſcopo blaſphemum os obſtruxit, omnibus qui eius ſectæ erãt ad fidei ſynceritatem reuocatis. Huius & aliorum varijs hæreſibus conſpurcatam Cyprum expurgauit, & edicto a Theodoſio obtento hæreticos omnes ex inſula eiecit. Ante & poſt adeptum epiſcopatum miraculis claruit. Nam & plurimos mortuos ſuſcitauit ad vitam, cœcis viſum reſtituit, multos ab immundis ſpiritibus vexatos liberauit, atque alia innumera edidit miracula. Tandem ab Eudoxia in Ioannem Chryſoſtomum odio flagrante Conſtantinopoli accerſitur, quem cũ illa multis pollicitationibus in eam ſententiam pertrahere conaretur, vt Chryſoſtomũ epiſcopatu deponeret, nunquam tamen ille ab integritate dimoueri potuit. Quamobrem ab aula Imperatoris proficiſcitur, & ingreſſus nauim vt ad Cyprũ remearet, ſocios ad vitæ innocentiam, & ad fidei conſtantiam hortabatur. Iam enim Dominus ſeruum ſuum ſuper pauca fidelem, ſupra multa cõſtituere, & ad gaudium introducere volebat.

post effusas igitur ad Deum preces socios complexus est, quibus (inquit) salui estote filij, Epiphanius enim non vos amplius videbit in hac vita, atque statim Deo tradidit spiritum, cum esset ætatis centum & quindecim annorum & trium mensium. Nam ipse antequam nauim cōscenderet, Archadio de ætate interroganti testatus est, sexagesimo ætatis anno ad episcopatum fuisse promotum, & in eo per quinquaginta quinque annos & tres menses vixisse. postea vero naui Salaminem appulsa, & mortis tanti antistitis nuntio diuulgato, magno cum populi totius fletu & lacrymis sepelitur.

HAEc ex Metaphraste decerpsimus: quæ vt minimè exacta iudicamus, sic alia scribere vanum ducimus. ne videlicet ex nostris riuulis hauriat lector, quæ ex purissimo & altissimo fonte petere propediem potest: maturat enim cotidianis amplissimorum virorum conuitijs motus doctissimus ac religiosissimus Cæsar Baronius Soranus ecclesiasticos suos annales. qui (vt ex vngue leonem cognoscas) quales futuri sint, satis declarabit Romanum martyrologium, omnium quotquot hactenus prodiere longe eruditissimum: habebis itaque veram Epiphanij historiam à viro totius ecclesiasticæ disciplinæ, antiquitatis, historiæ peritissimo. interim vt ab eo ipso (quod honorificum semper putabimus) hæc eadem mutuemus, consule Hieronymum epist. 61. & in apolog. 2. aduersus Ruffinum. & Theophilum inter ipsius Hieronymi opera lib. 2. epist. 67. ad ipsum Epiphanium. Diuum Augustinum in libro de hæresibus ad Quoduultd. Socratem histor. lib. 6. cap. 9. 11. 13. Sozomenum lib. 6. cap. 32. & lib. 7. cap. 26. lib. 8. cap. 14. 15. Niceph. lib. 2. cap. 46. lib. 12. cap. 46. lib. 13. cap. 13. 14. Cassiodorum lib. 9. cap. 48. lib. 10. cap. 11. 12. & eos omnes qui scripserunt res gestas Ioannis Chrysostomi. vt Leon Imp. Georg. Alexan. & Suidam. Habetur etiam Epiphanij mentio in Nicæna synodo secunda. Hæc ex Cæsare in maio die. 12. qui sacer est sanctissimo Epiphanio.

Ioannes Adolus Leücosiensis haud indiligens pictor hanc Sancti Epiphanij, Episcopi Constantiæ Cypri imaginem ex peruetusto quodam exemplari de: pinxit; quod extat in Constantinopolitano antiquissimo monasterio Sula dicto, uulgò Τὰ ἓξ μαρμαρα. i. sex marmora, appellant: illud nunc Armenijs annuo imposito censu habitandum Tyrannus permittit, olim Patriarchium fuit.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
Επιφανίου ἐπισκόπου τῆς Κονσταντείας Κύπρου, περὶ τὸν Φυσιολόγον τὸν λεχθέντα περὶ τῆς ἑκάστου φύσεως φύσεως τῶν θηρίων τε καὶ τῶν πετεινῶν.

Ο Φυσιολόγος ἄρχεται λέγειν περὶ τοῦ λέοντος.
Κεφάλαιον. Α΄.

Ρξώμεθα λαλῆσαι περὶ τοῦ λέοντος, τοῦ βασιλέως τῶν θηρίων ἤτοι τῶν ζώων. καὶ γὰρ Ιακὼβ εὐλογῶν τὸν Ιούδαν λέγει, σκύμνος λέοντος Ιούδα υἱέ μου ἐκ βλαστοῦ, καὶ τὰ ἑξῆς.

ΠΡΩΤΗ ΤΟΥ ΛΕΟΝΤΟΣ ΦΥΣΙΣ.

ΟΤε περιπατεῖ ἐν τῷ ὄρει καὶ ἔρχεται αὐτῷ ὀσμὴ τοῦ κυνηγοῦ, τῇ οὐρᾷ συγκαλύπτει τὰ ἴχνη. ἵνα μὴ ἀκολουθοῦντες τοῖς ἴχνεσιν οἱ κυνηγοὶ, εὕρωσιν αὐτοῦ τὴν ποίμνην καὶ καταλάβωσιν αὐτόν.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

ΟΥτωσὶ καὶ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς χριστὸς ὁ νοερὸς λέων νικήσας ἐκ φυλῆς Ἰούδα, ἡ τοῦ Δαυὶδ ῥίζα, ἀποσταλεὶς ἀπὸ τοῦ πατρὸς, τὰ νοερὰ αὐτοῦ ἐκάλυψεν ἴχνη, τουτέστι τὴν θεότητα ἕως τῆς καταλύσεως. κατῆλθε γὰρ εἰς τὴν τῆς Μαρίας νηδὺν, τοῦ σῶσαι τὸ πεπλανημένον ἀνθρώπινον γένος. καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν. ἐκ τούτου οἱ ἀγνοοῦντες ἄνωθεν κατελθόντα, ἔλεγον. τίς ἐστιν οὗτος ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης; τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον λέγει. κύριος τῶν δυνάμεων, αὐτός ἐστιν ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης.

ΕΤΕΡΑ ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

ΟΥτω καὶ σὺ νοητὲ ἄνθρωπε, ποιοῦντος σοῦ ἐλεημοσύνην, μὴ ἐπιγνώτω ἡ ἀριστερά σου τῆς δεξιᾶς σου τὸ ἔργον, μή πως ἰχνολογήσῃ σε ὁ διάβολος τοῖς ἔργοις σου τοῖς ἀγαθοῖς, καὶ ἐκκλίνῃ σε ἐπὶ τὰ πονηρά.

LATINA INTERPRETATIO.

Sancti patris nostri Epiphanij Episcopi Constantiæ Cypri ad Physiologum, qui de vniuscuiusque generis ferarum ac volucrum natura locutus est.

Physiologus de leone agit primum. Cap. I.

DE leone ferarum atque animalium rege dicere incipiamus: Iacob enim benedicens Iudæ, Catulus leonis, ait, Iuda, ex germine fili mi; & quæ sequuntur.

PRIMA LEONIS PROPRIETAS.

CVm leo in monte oberrat, & venatorem odoratur, sua ipsius vestigia cauda obtegit, ne illis insistentes venatores, lustrum inueniant, atque ipsum capiant.

INTERPRETATIO.

SIc Dominus noster Iesus Christus spiritualis leo qui vicit ex tribu Iudæ, radix Dauid, à Patre missus, sui ipsius spiritualia cooperuit vestigia, idest diuinitatem suam; se enim exinaniuit, & in Mariæ ventrem descendit, vt saluaret fraude deceptum hominum genus, Et

verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis: quapropter illi qui ignorabant deſuper illum deſcendiſſe, dicebant; Quis eſt iſte rex glorię? Sanctus vero Spiritus; Dominus, inquit, virtutum, ipſe eſt rex gloriæ.

ALTERA INTERPRETATIO.

NEc aliter tu ſpiritualis homo, cũ feceris eleemoſynã, ſiniſtra tua dexteræ opus ignoret. ne te diabolus ex bonis operibus inueſtiget, & ad peccandũ alliciat.

N O T AE.

Phyſiologus.) Non mihi conſtat quis fuerit auctor hic; ab Origene & alijs eodem nomine citatur. Recentiores Obſcurum aliquando appellant, vulgus perſæpè cum eo (quem vocant) ncognitum Pſalmorum commentatorem, confundit. Ex Ariſtotelis forſan operibus quę de animaliũ proprietatibus hic traduntur deſumpta ſunt, illum enim plurima, quæ nõ extant, de animalibus ſcripſiſſe auctor eſt Athenæus, ſcilicet, Ζωικὸν, περὶ Ζώων, περὶ Ζώων ἠθῶν. quorum pleraq; & Theophraſtus agnoſcit: niſi mauis ſæcula anteuertere, & Salomonem auctorem facere. Ille enim à cedro, quæ alias arbores proceritate vincit, ad hyſſopum vſque arborem minimam philoſophatus eſt 3. Reg. 4. Ioſeph. lib. 8. c. 2. Nec mirum ex innumerabilibus propè eius ſcriptis Epiphanij ſæculo aliqua ſuperfuiſſe: nam & illud quod de exorciſmis ſiue adiurationibus ad dæmones fugandos inſcriptum erat, ſuo extitiſſe tempore auctor eſt Origenes tract. 35. in Matth.

Iacob enim.) In eo conſiſtit acoluthia ſententiæ: quòd cum leo ſymbolum ſit Chriſti, Chriſtus autem rerum omnium principium, meritò à leone incipiendum ſit. Citat verò nobilem illam de Saluatore eiusque ſpiritualis regni perpetuitate prædictionem, quę habetur Geneſeos c. 49. ad quam (vt ordinarios Patrum commentarios omittamus) videndus Iulius Pomerius archiepiſcopus Toletanus ad Eruigium lib. 1. aduerſus Iudæos, qui Chriſto totius prophetiæ verba perquam eleganter accommodat.

Cauda

Cauda obtegit.) Meminit huius proprietatis Aelianus li. 11. c. 30. Plutarchus lib. de animantium comparatione: Leo (ait) semper contortis ingreditur pedibus, tanquam vagina conditis intus vnguibus, ne aciem attriti retundant, neue vestigantibus notam relinquant, quippe haud temere inuenies vnguis indicium leonini, sed qui in tenuia & cæca vestigia incidunt, aberrant, nec assequuntur eos venatores. Idem narrat Isidorus lib. 1. Originum, c. 2. Sunt tamen qui hiberno tantùm tempore id obseruare leones, dicunt, scilicet quod tunc facilius sit, ex impressis in niue vestigijs lustrum inueniri.

Sic Dominus noster.) Eadem leonis proprietate, diuersa tamen allegoria vsus est Nazianzenus in carmine de Virtute, his verbis.

πολλάκι δ' αὖτε
Ἐσθλοῦ τ' ἠδὲ κακοῖο διάκρισιν ἐχθρὸς ἄμερσεν
ὡς θὴρ κερδαλέος τις ὑπ' ἴχνεσιν ἴχνια βάλλων
ὤσκεν θηρητῆρα καλοῦ πλάξειε δόλοισιν.

idest ex Billio,

Sæpe mihi rursus delectum subdolus hostis
Virtutis vitijq. adimens, mea lumina fallit,
Vt fera signa pedum, quæ signis callida turbat,
Hac venatorem virtutis lædat vt arte.

Dionysius lib. 1. cælestis hierarchiæ ex interpretatione Perionij: Leonis quidem figura declarare putanda est principatum, robur, inuictumque animum, vimque qua contendunt pro virili sua ad diuinitatis, quæ abstrusa est, nec explicari oratione vlla potest similitudinem, insistentes spiritualium vestigiorum obscuritati, hærentesq; angustijs quarum mysterium enunciari non potest, viæ, quæ diuina luce illustrata, ad eam ferre potest. Glyca (qui annales ab ortu mundi ad Alexij Pulcri imperatoris vsq; tempora scripsit) totum hunc locum ab Epiphanio mutuasse videtur his verbis. Hoc etiam disce leonem vestigia sua contrahere, quoties ipsum aliqui persequuntur; sic Dominus noster in terram descendens aduentus sui tempus contraxit diaboli causa, qui iam dudum virgines obseruabat.

Cum feceris eleemosynam.) Matth. cap. 6. sed qui intelligi debeat præceptum hoc circa eleemosynæ faciendæ modum optimè ac fusè explicuit Augustinus sermone sexagesimo de Tempore, quo loco Dexteram, Amorem Dei interpretatur, Sinistram verò à qua cauendum est nobis,

vanitatem & cupiditatem sæculi: Simili tropologia vsi sunt Origen. Homil. 18. in Matth. Gregorius magnus 1. Reg. 14. Ambrosius sermone 8. super Psalmum 111.

ΔΕΥΤΕΡΑ ΦΥΣΙΣ ΤΟΥ ΛΕΟΝΤΟΣ.

Κεφάλαιον. Β′.

Οταν τέξηται τὸν αὐτῆς σκύμνον ἡ λέαινα, ἄπνουν τε καὶ τυφλὸν τυγχάνοντα ἐμβλέπουσα προσκαθέζεται προσέχουσα αὐτῷ τριήμερον. μετὰ δὲ τὸ συμπληρωθῆναι τὰς τρεῖς τῶν ἡμερῶν, προσπηδάζων ὁ ἄρρην λέων καὶ ἐμφυσήσας αὐτῷ εὐθὺς βλέπει καὶ ζῇ. ὅταν οὖν κοιμᾶται, γρηγοροῦσιν αὐτοῦ οἱ ὀφθαλμοί, καὶ ἀπὸ ἑπτὰ βηματίζων τοῦ κυνηγοῦ περαιθάνεται, καὶ διαδιδάσκει, τοῦ μὴ συνεμπεσεῖν αὐτῷ.

ΕΡΜΗ-

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

Οὕτω καὶ τὰ ἄπιστα ἔθνη διὰ τῆς τριημέρου ταφῆς καὶ ἐγέρσεως τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ ἀνέβλεψαν καὶ ἐζωοποιήθησαν. πρὸ γὰρ τοῦ βαπτίσματος νεκροὶ καὶ τυφλοὶ ὠνομάζοντο. διεβλέποντο δὲ ὑπὸ τῆς Λεαίνης, τουτέστιν ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἕως τῆς τριημέρου ταφῆς. ὅτε δὲ ἦλθεν ὁ ἄρρην λέων, τουτέστιν ὁ ζῶν λόγος, καὶ ἐνεφύσησεν εἰς αὐτοὺς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐζωοποίησεν αὐτοὺς καὶ ἀπῆρε πάντας ἐκ τοῦ ᾅδου.

Altera leonis proprietas.
Cap. II.

LEæna mortuum & cæcum edit catulum, iuxtà quem defixos in illum habens oculos triduò cubat: his verò transactis leo accedit, & in catulum spirat, qui statim & ad vitam reuocatur, & lumen oculorum recipit. cùm verò dormit, euigilant eius oculi, ita vt venatorem ab septem stadijs prǽsentiat, ipsumq; fugit, neq; ab illo capitur.

INTERPRETATIO.

SIc gentes quæ non credebant per trium dierum sepulturam, & Domini nostri Iesu Christi resurrectionem respexerunt, & ad vitam reuocatæ sunt. Ante baptismum enim & mortuæ & cæcæ dicebantur, verùm à leæna, idest, ab sancto Spiritu per triduum sepulturæ obseruabantur, cum aurem leo, hoc est viuificum verbum venit, & in ipsos Spiritum sanctum inspirauit, ad vitam eos reuocauit, & omnes ab inferno eduxit.

NOTAE

NOTAE.

Mortuum & cæcum.) Ita edi leonem narrant Arist. & Plinius. sed Plutarchus in quæstione, Vtrum Iudæi, quòd venerentur suem, an quod ab ipso abhorreant, abstineant se eius carne, ea ratione leonem ab Aegyptijs Soli sacrari ait, quod inter quadrupedes qui vngues aduncos habent, solus pariat catulos qui cernant: & Democritus apud Aelianum, inter animalia leonem solum oculis apertis nasci scribit, statim enim à partu strenuum quid prodere. Origenes hom. 17. in cap. 49. Geneseos, locum hunc citat in hæc verba: Physiologus de catulo leonis hæc scribit: quod cum fuerit natus tribus diebus & tribus noctibus dormiat. tunc deinde patris gemitu vel rugitu tanquam tremefactus cubilis locus suscitet catulum dormientem. Isidorus eandem sententiam ex Origene exscripsit. Huius vero rei rationem ex eodem Physiologo adferunt auctores, scilicet quod cum leones calidissimi sint natura, vt eorum fortitudo cum audacia & iracundia coniuncta indicat; fœtus autem ex generis temperie humiditatem contineat, siccitate complexionis & caliditate viscosior redditur, & maxime circa cerebrum præualescente siccitate & animali spiritu adiuuante. Vnde neruis obstructis spiritus excluduntur, nec virtutes possunt actiones suas mouere: parentibns ergo rugientibus circa fœtum, spiritus per os & aures & meatus capiti ingressi præbent fœtui motum.

Apertis oculis.) Immò nunquam soporem admittere aliqui narrant. Aelianus caudam etiam cum dormit mouere ait, vt ostendat se non omnino dormire, apertos tamen habere oculos, & Plutarchus dicto loco tradit & Isidorus, & recentiores plurimi.

Sic gentes.) Pulcra est allegoria: nam Christi triduana sepultura & gloriosa exsurrectio, typus fuit exsurrectionis nostrę: nec eius tantum qua in fine sæculorum à morte corporis ad immortalem vitam resurgemus, sed cuius virtute per sacrum lauacrum ad nouam iustitiæ vitam ex peccati morte viuificamur. Trina enim in aqua immersio, rursusq. ter facta ex aqua emersio triduum sepulturæ & gloriosæ exsurrectionis mysteriũ denotat. id mirè explicuit Apostolus; Consepulti, inquit, sumus cum illo per baptismum, vt quo modo Christus surrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. August. sermone 48. de Iuda: Baptismus Christi nobis est sepul-

tura,

tura, in quo peccatis morimur, criminibus ſepelimur, & veteris hominis cõſcientia reſoluta in alteram natiuitatem rediuiua infantia reparamur. Fulbertus Carnotenſis epiſcopus totam allegoriam (quam omnes Græci patres, præcipuè tamen Origenes in Paulo, & Baſilius in ſermone de Baptiſmate agnoſcunt) fuſius tractauit, in epiſtola ad Adeodatum. Sicut, inquit, Dominus noſter Ieſus Chriſtus tribus diebus & tribus noctibus corporaliter ſub terræ ſepulchro conditus fuiſſe deſcribitur: ita homo ſub cognato terræ elemento trina vice demerſus operitur, ac ſic vitalis imitatione myſterij dum demergitur, ſepelitur, dum educitur, ſuſcitatur. videndus doctiſſi. Ludouicus Legionenſis Auguſtinianus. in libro de nominibus Dei.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΥΡΟΥ.

Κεφάλαιον. Γ΄.

Οὖρος μέγιστόν ἐστι ζῶον πολὺ ὑπερβάλλον τὰ ἕτερα, βοῒ παραπλήσιος, δύο κέρατα ἐν ἑαυτῷ πρίονι ὅμοια ἔχον, αὐστηρὸς τῇ θεωρίᾳ παρὰ πάντα τὰ ζῶα, ὥστε τὰ μεγάλα δένδρα διακινηθόμενος τοῖς κέρασι διαπρίειν, καὶ κλωνοκοπεῖν, καὶ οὐδὲν τῶν ζώων δύνασθαι ὑφ' ἑαυτῷ ποιήσασθαι. νέμεται δὲ ὁ αὐτὸς οὖρος πλησίον τοῦ ὠκεανοῦ, καὶ εὐθέως μεθύσκεται καὶ παλαίει πρὸς γῆν τοῖς κέρασιν ὥσπερ βοῦς, ἔστι δὲ ἐκεῖ δένδρον ἡ ὀνομαζομένη τάνις, κλίματος μόρφωσιν ἔχουσα λευκοκλώνου, καὶ τοῖς ἔρνεσι κινηθόμενος ὁ αὐτὸς οὖρος, τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ἔρνη τῆς τάνυος, τὸ κέρας αὐτοῦ δέδεται ὑπ' αὐτῆς. παραγινομένου τοιγαροῦν τοῦ κυνηγοῦ, καὶ εὑρίσκοντος ἐμπεπεδημένον τῶν κεράτων, κρατεῖ αὐτόν.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

ΚΑΙ σὺ οὖν νοητὲ ἄνθρωπε, νόησον ὅτι οὖρον γυναιότερόν σε ἐποίησεν ὁ θεός. ἀντὶ δὲ τῶν κεράτων, δέδωκέ σοι τὰς δύο διαθήκας, τουτέστι παλαιὰν καὶ νέαν διαθήκην, κεράτιον εἰς τὰς ἐναντίας δυνάμεις, ἵνα μὴ προσεγγίσῃ πρὸς σὲ ὁ πονηρός. εἶπε γὰρ ὁ προφήτης, ἐν σοὶ τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν κερατιοῦμεν.

ΕΤΕΡΑ ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

ΩΚεανὸς ἑρμηνεύεται τὸ μέγεθος τοῦ πλούτου, τάνυς δὲ ἡ ἡδονὴ τοῦ βίου. ἐμπλεκόμενος ὁ ἄνθρωπος εἰς τὰς ἡδονὰς τοῦ βίου ἀμελεῖ τῆς πίστεως, ἐπερχομένου δὲ τοῦ κυνηγοῦ τουτέστι τοῦ διαβόλου καὶ εὑρίσκοντος αὐτὸν συμπλεκόμενον, καὶ ἀμελοῦντα τῆς πίστεως, κατακυριεύει αὐτοῦ.

De Vro. Cap. III.

VRus animal omnium maximum, similis est boui, duoq. habet cornua in modum serræ, estq. præ omnibus animalibus terribile aspectu: itaq. proceras arbores quatiens, illas dissecat, ramosq. præscindit, nec est vllum

animal

animal illo fortius. Pascitur non longè ab Oceano, continuo vero vt bibit, veluti ebrius ludit, cornibusq. tanquam bos terram petit. Est autem illic arbor dicta Tanus, viti similis & alba ramis, quos cum vrus capite concutit, cornu vincitur. Accedit itaque venator, & cornu alligatum deprehendit, illumq. opprimit.

INTERPRETATIO.

TV igitur ò spiritualis homo considera quanto te vro generosiorem fecerit Deus: loco enim duorum cornuum, duo tibi dedit testamenta, nouum videlicet & vetus, quæ cornua sunt contra potestates aduersas, vt ne te circumueniat diabolus: ait enim Propheta: In te inimicos nostros ventilabimus cornu.

ALTERA INTERPRETATIO.

OCeanus copiam diuitiarum significat, Tanus vero vitæ voluptatem, qua implicitus homo fidem negligit. venator igitur hoc est diabolus illum aggreditur, quem voluptatibus mancipatum, fidemq. negligentem inueniens in suam potestatem redigit.

NOTAE.

Vrus.) Vox est Gallica si Macrobio credimus; syluestrem bouem plerique interpretantur, aliqui Bubalum vocant; nonnulli cum bisonte confundunt: alij illos esse volunt quos rhizes ex Iphicrate vocat Strabo; Apud Albertum Vrnus legitur.

In modum serræ.) Figura cornuum uri diuersa est à boum nostrorum cornibus, sed eximiæ magnitudinis, & ex quibus pocula quæ in maximo pretio sunt confici, auctor est Cæsar lib. 6 belli Gallici: Plinius ad plurimas alias delicias conferre scribit, quas item narrat.

Non longè ab Oceano.) in Hercynia ſylua (ea eſt in Germania, Nigram ſyluam hodie vocant.) vros naſci dicto loco ſcripſit Cæſar: Strabo apud Heſperios Aethiopes: in omni Septentrionali plaga (ſi eoſdem cum biſontibus eſſe dicamus) Solinus: Seruius lib. 3. Georgicorum in Pyrenæo monte, ac proinde vros ἀπὸ τῶν ὀρῶν dictos, cui & Iſidorus conſentit. De illorũ vi ac velocitate plura apud præcitatos auctores: Iſidorus arbores ſolidas, & armatos milites cornibus eos alleuare ait.

Tanus.) ſiue tamus (vtrumq; enim legitur in Græco exemplari) Latinam vocem vſurpauit, quam Græci ἀγριάμπελον ſiue ἄμπελον ἀγρίαν ſoluta compoſitione: ſiue vt aliquibus placet, οἰνάνθην vocant: Plinius fructum, taminiam vuam, vitem ipſam, ſalicaſtrum appellat. Ex earum eſt vitium genere quas Theophraſtus, & Dioſcorides ἀμπέλους λευκὰς vocant, ideoq. Phyſiologus hic λευκοκλῶνον appellauit, quod nos ramis albam reddidimus. Ea, credibile eſt, vri cornua impediri, lente enim quodam & glutinoſo ſucco madet.

Duo teſtamenta.) nota eſt allegoria, quam in illud: Vidi aliam beſtiam aſcendentem de terra, & habebat cornua duo ſimilia agni, Apocalypſeos 13. vſurpat Auguſt.

Tamus vitæ voluptatem.) forſan ducta eſt allegoria (nam apud antiquos patres illam nõ legi) ab Hebræa ſignificatione vocis huius. Tamus enim ſiue Thamus, aut Thamnuz (prout Septuaginta nuper editi & ibi ſcholium Theodoreti habent,) Adonis dictus eſt Veneris amaſius, vt in c. 8. Iezechielis notat Hieronymus; Gręcus textus habet: Καὶ ἰδοὺ ἐκεῖ γυναῖκες καθήμεναι θρηνοῦσαι τὸν θαμμοὺς & Tertullianus Hebręam ipſam vocem Latinam fecit, contra Iudæos. Et ecce illic mulieres ſedentes, plangentes Thamus, vulgata tamen editio Adonidem reddidit videlicet vt per magis notam vocem rem explicaret, quod & Septuaginta conſulto feciſſe multa Hebręa ἐξελληνίζοντες obſeruarunt in Eſai. cap. 3. Cyrillus & Theodoretus, & in extremo capite lib. Iobi Olympiodorus. Sed & θαμνὸς. Latine fruticem ſonat; quare ad haſce ὁμωνυμίας forte alludens Epiphanius ſylueſtem vitem (eam tanum ſiue tamum interpretati ſumus) voluptatis ſymbolum fecit.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΛΕΦΑΝΤΟΣ.

Κεφάλαιον Δʹ.

Ἔστι γὰρ ὁ ἐλέφας μέγιστον ζῶον, προβοσκίδα ἔχων τοῦ διαφθεῖραι τὰ ἐπερχόμενα αὐτῷ ζῶα, ὁμοίως καὶ τὴν βρῶσιν, καὶ τὴν πόσιν διὰ τῆς προβοσκίδος αὐτοῦ κυβερνᾶται. οὐ γὰρ ἔχει ἁρμοσίας, καὶ κύψας νέμεται καὶ οὐ κάμπτει γόνατα. ἡ θῆλυς δὲ ζητεῖ βοτάνην τὴν λεγομένην μανδραγόραν, καὶ μεταλαμβάνει ἐξ αὐτῆς, καὶ εὐθέως πυροῦται, καὶ πορεύεται πρὸς τὸν ἄρρενα, καὶ παραπεζεύουσα κομίζει αὐτῷ τὴν βοτάνην, καὶ μεταλαμβάνει ὁ ἄρρην ἐξ αὐτῆς, καὶ εὐθέως πυροῦται, καὶ συγγίνεται τῇ θήλει. ἐπερχομένου δὲ τοῦ καιροῦ τοῦ τεκεῖν, εἰσβαίνει ἐς τινὰ λίμνην τοῦ ὕδατος, τὸ ὕδωρ καταμετροῦσα, ὡς τοῦ πλησιάσαι τοῖς μαστοῖς, καὶ ταύτῃ γεννᾷ. ἣν γὰρ τέξηται ἐπὶ τῆς γῆς, ἀδυνατήσει ὁ σκύμνος ἐγερθῆναι ἀμοιρῶν ἁρμοσιῶν.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

Πρόδηλον δὲ ὅτι ὁ πρωτόπλαστος; ἀδὰμ οὐχ ὥσπερ ἡ εὔα τοῦ τῆς παρακοῆς ξύλου προεγεύσατο πορίζομένη καὶ τῷ ἑαυτῆς γαμέτῃ, ὅστις μετὰ τὴν γεῦσιν εὐθέως τὴν παραβεβηκέναι ᾔσθετο. τί δὲ ἐγέννησε; τὸ δὴ δήπου τὸ ἁμαρτάνειν. τίς γὰρ ἡ τῆς γέννας λίμνη; ὁ παράδεισος.

De Elephante. Cap. IV.

Elephas maximum est animal, proboscidemq. habet, qua quæ ipsum adoriuntur animalia, percutit. hac cibum & potum sibi subministrat, non enim habet compages, propensusq. pascitur genua haud incuruans. Fœmina herbam quæ mandragora dicitur, quęrit, quam gustat, & coeundi cupiditate accensa ad maremque properans, illam ipsi offert. Mas verò vt comedit, ardet libidine, & fœminæ miscetur: iam cum instat pariendi tempus, lacum ingreditur, pertentatq. aquam, qua mammillas vsque pertingente parit. si enim in terram ederet fœtum, haud eleuari posset, cum membrorum compagibus careat.

INTERPRETATIO.

Manifestum est primum parentem Adamum, non vt Euam obedientiæ lignum prægustasse: illa enim dedit viro; qui vt comedit, sensit se præceptum Domini transgressum esse. Quis igitur partus? peccatum: & locus vbi peperit, quis? Paradisus.

NOTAE.

Proboscidem habet.) Multus est (vt ait Physiologus) elephanto proboscidos vsus: quam & manum, & narem Aelianus, Plinius, & Aristoteles vocant. Mandunt, ait, spirant, & bibunt, odoranturq. haud impropriè appellata manu. De elephantibus Pori Indorum regis narrat Alexandri historia, illos arma virosq. corripuisse, & rectoribus manu, idest proboscide, tradidisse. Apud Iobum c.40. multa scituq; digna de behemot: quo nomine elephantem designari periti docent. illustrat autem Iobi locum splendidissimum Hispaniæ nostræ lumen Benedictus Pererius lib.4. commentariorum Danielis.

Behemot.

Mandragoram.) Recentiores locum hunc ex auctore obscuro citant; & addunt, orientem versus, ad proximum Paradiso locum, vbi hæc herba inuenitur, elephantes proficisci. Vincentius; Proli operam daturi orientem versus pergunt, ad proximum paradiso locum, vbi inuentam mandragoram fœmina prior gustat, deinde persuasus ab ea mas, sic miscetur, & fœmina concipit: vbi interim noto, deprauatè forsan ex Physiologo adduci vocem Orientem, aut interpretum, aut librariorum incuria, & pro ea reponendum esse, Occidentem. Theophrastus enim libro plantarum 6. cui & Plinius adstipulatur de modo colligendi mandragoras, agens, sic ferme scripsit: circumscribunt mandragoras gladio, secantque, ad Occasum spectantes; iubent & alium saltantem tripudio circumagi, multaq. de Veneris vsu & re dicere: nisi velis ad Paradisi situm vocem Orientem referre. Inde autem proprietatis huius ratio tracta est, quod mandragoræ ad ciendos amores facultas inesse credatur; ideoq; (auctore Dioscoride & Galeno) Circæa à nonnullis appellatur, denominatione videlicet sumpta à Solis & Persees nimphæ huius nominis filia, quæ conficiendorum philtrorum peritissima fuisse dicitur. quare in fœcundis mulieribus vtilem esse plantæ huius esum vulgò plurimi arbitrantur, illo maximè Geneseos loco adducti, vbi pro mandragoricis pomis vnius noctis cum Iacobo cõcubitum Lea à sorore Rachel pacta est; hæc verò (quæ eo vsque sterilis fuerat) non multò post concepit. Accedit, in hac planta marem & fœminam manifesta expressione sexuum reperiri, ac propterea ἀνθρωπόμορφον à Pythagora appellatam. Sed Augustinus lib.22. contra Faustum huius opinionis vanitatem scitè arguit, piaq. tropologia totum Geneseos locum interpretatur. Cum nec desint, qui Hebræam illam vocem, pro qua Latinus

φίλτρον. pocula amatoria

tinus & Græcus interpres, mandragoras, reddidit, magis proprie lilia significare dicant, eodemq. modo vertendum censeant Canticorum illud: mandragoræ dederunt odorem suum, &c.

Ardet libidine.) Recte hoc addidit, vt germanius mysticum sensum eliceret. Esu enim vetiti pomi libidinosa voluptas generationis opus natura consequuta est, qua alias omnino caruisset. vide Nicetam doctè de hoc differentem in Nazianz. scholio 11. orationis de Baptismo. Quinimmo Adamus quandiu in Paradiso fuit Euam non cognouit, vt Epiphanius noster lib 2. contra hæreses, Tertullianus de velandis virginibus, & alij plures tradiderunt. Hinc porro orta est celebris illa quæstio (quam aduersus Iouinianum elegantissime tractat Hieronymus, & circa quam à Latinis patribus Græci dissentiunt.) Vtrum in Paradiso generandum esset, si nemo peccasset; vel vtrum contra actum libidinis, pugnatura illic fuisset traditio castitatis: his enim verbis proponitur apud Augustinum lib. 13. Ciuitatis cap. 23. videndus ad idem Moses Bar. Cepha. Syrus in libro de Paradiso cap. 25.

Constat primum parentem.) Michaelus Glyca, cuius mentionem fecimus, in hunc Epiphanij libellum sine dubio inciderat; integrum enim hoc caput, operi suo inseruit, in hæc verba: Nec ad Venerem (ex fide porrò Leunclaij) elephantus accedit, quemadmodum harum rerum periti tradunt, nisi mandragoram degustet; nam prius quàm hoc fiat, nullam coitus libidinem experitur. Quapropter fœmina sumptam mandragoram comedit, eandemq. mari porrigit, & hoc pacto ad consuetudinem Veneream accedunt. Hoc autem manifestò referri ad homines illos primùm conditos debet: nam & illi ante ligni vetiti degustationem, libidinibus superiores erant. verum post eam, cum Eua rem Adamus habuit, eaq. Cainum peperit. hactenus Glyca.

Peccatum.) Paulus ad Romanos 5. Propterea sicut per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors: & ita in omnes homines mors pertransijt, in quo omnes peccauerunt. Insignis autem extat apud Theophanem Nicæum locus in elegantissima epistola de sacerdotio ad clerum, vbi mala quæ ob peccatum Adami humanum genus consequuta sunt, eleganter recensentur. Verùm cum huius epistolæ aliarumq. huius patris quæ nondum euulgatæ sunt, editionem iam vrgeam, hæc tunc ex fonte candidum lectorem haurire licebit.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΛΑΦΟΥ.

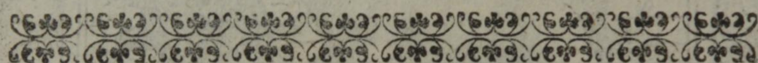
Κεφάλαιον Ε'.

Ἔστι δὲ ἡ ἔλαφος μόρφωσιν ἔχουσα ἀγρίας δορκάδος, τὸ δὲ κέρας αὐτῆς τρίαρχον, κατὰ τὰς τρεῖς ἀνακαινίσεις, ζῇ δὲ ἔτη πεντήκοντα, καὶ διατρέχει ὡς καλὸς δρομεὺς τὰς νάπας τῶν ὑλῶν, καὶ τὰς φάραγγας τῶν ὀρέων, καὶ ὀσφραίνεται τὰς ὀπὰς τῶν ἑρπετῶν, καὶ τὸν ὄφιν ὅπηπερ διατρίβοντα παραχρῆμα γινώσκει, καὶ εὐθέως τίθησι τὴν ῥῖνα αὐτοῦ ἐπὶ τὴν θύραν τῆς ὀπῆς, καὶ ἀναιρεῖ τὴν πνοὴν, καὶ ἐξιὼν ὁ ὄφις εἰσβαίνει εἰς τὸν λάρυγγα τοῦ ἐλάφου, ἡ δὲ καταπίνει αὐτόν. διὰ τοῦτο ἔλαφος ὀνομάζεται διὰ τὸ ἕλειν τοὺς ὄφεις ἐκ τοῦ βάθους. τρέχει γὰρ ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, καὶ ἐὰν μὴ τρεῖς ὥρας γεύσηται τοῦ ὕδατος, τελευτᾷ. εἰ δὲ εὕρῃ ὕδωρ, πάλιν ζῇ ἔτη πεντήκοντα. τοῦτο εἶπεν ὁ προφήτης, ὃν τρόπον ἐπιποθεῖ ἡ ἔλαφος ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων οὕτως ἐπιποθεῖ ἡ ψυχή μου πρὸς σὲ ὁ θεός.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

Καὶ σὺ οὖν νοητὲ ἄνθρωπε, τρεῖς μὲν ἀνακαινισμοὺς ἔχεις. τούτων ἡ μὲν ἐστὶ τὸ βάπτισμα τῆς ἀφθαρσίας, ἡ δὲ τὸ χάρισμα τῆς υἱοθεσίας, καὶ ἡ μετάνοια. καὶ ὅτε εὕρῃς τὸν ὄφιν ἐν τῇ καρδίᾳ σου (τουτέστι τὴν ἁμαρτίαν) δρομαῖος χώρει ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, ἤγουν ἐπὶ τοὺς κρουνοὺς τῶν γραφῶν (κατὰ τὰς ἑρμηνευούσας προφητείας) καὶ πίε ὕδωρ ζῶν, τουτέστι τὸ ἅγιον δῶρον. κοινωνῶν γὰρ ἐν μετανοίᾳ, ἀνανεώσῃ σαυτὸν λοιπὸν διὰ τῆς αὐτῆς, καὶ τεθανατωθήσεται ἡ ἁμαρτία.

De Ceruo. Cap. V.

Eruus similis est siluestri capreæ: illius cornua tribus ramis distinguuntur, vt & triplex est eius vitæ reparatio. Viuit enim annos quinquaginta, nemorumque syluas, & montium valles, vt velocissimus cursor contento gradu perlustrat, serpentiumque cauernas odore indagat, & sicubi serpens delitescit, è vestigio subodoratur, statimq; nares ad limen cauernæ admouet, halitumq; trahit: prodiens igitur serpens in fauces cerui sese ingerit, ille obuium deuorat: qua de causa appellationem sortitus est, videlicet quod ex imo serpentes ad se attrahat. Postquam autem serpentem ex cauernis cepit, illico ad aquarum fontes decurrit; quod si trium horarum spatio aqua se explere non potest, moritur: sin autem aquæ potus obtingat, ad annos denuo quinquaginta vitā protrahit; vnde propheta Dauid; sicut desiderat ceruus ad fontes aquarum, sic desiderat anima mea ad te Deus.

INTER-

INTERPRETATIO.

TV igitur ſpiritualis homo, tres habes reſtaurationes, baptiſmum ſcilicet incorruptionis, filialis adoptionis gratiam, atque pœnitentiam. ſi quando ſerpentem ideſt peccatum intra cordis receſſus deprehenderis, ad fontes aquarum, hoc eſt ad ſcripturarum ſcaturigines ſtatim confuge; ſanctam videlicet gratiam (quemadmodum Prophetæ interpretantur) hauri: nam ſi pœnitentiam egeris, ab ea iterum deleto penitus peccato, reparaberis.

NOTAE.

Tribus ramis.) Albertus incertum eſſe ſcribit quot ramos (ipſe culmos appellat) ceruinum cornu producat: ſed Ariſtoteles, Bimis, inquit, cornua primum oriuntur ſimplicia & recta ad ſubularum ſimilitudinem. quamobrem ſubulones per id temporis eos vocant: trimis bifida exeunt, quadrimis trifida; atq; deinceps ad hunc modum procedit numerus vſque ad annum ſextum. ab hoc ſimilia ſemper prodeunt, ita vt non ſit dignoſcere ætatem ramorum numero. Et Solinus; pro ætate ramos augent: id incrementum per ſex annos perſeuerat. denique numeroſiora non poſſunt eſſe cornua, poſſunt craſſiora: cui opinioni fauet & Plinius lib. 8. cap. 22.

Serpentiumq; cauernas.) Frequentiſſima eſt huiuſce ceruinæ proprietatis mentio apud omnes naturalium rerum ſcriptores, quam & nonnulli ceruis cum Elephantis communem eſſe tradunt. Plinius enim: Elephantorum anima ſerpentes extrahit, ceruorum item vrit. Verum in aſſignanda ratione qua id fiat non ſatis conuenit: nam Aelianus liber 2. capite 9. Mirifico (ait) quodam munere naturæ ceruus ſerpentem funditus vincit. nec enim ipſum tametſi hoſtis in latebram abditus effugere poteſt, etenim ille naribus ſuis in ſerpentis cauernam incumbens vehementiſſime inſpirat, & ſpiritu ſuo quaſi amato-

rio quodam alliciens extrahit, inuitumq. profert, &c. Græcorum autem Geoponicorum collector lib. 19. cap. 5. diuersam causam adducit, Xenophontemq. testem citat, quòd ceruus serpentem spiritu afflans quasi afficiat vertigine, & sic attrahendo rapiat. Porrò eiusdem proprietatis Ecclesiastici auctores non raro meminerũt, quam diuersis mystagogijs varijs in locis exornarunt. Tertullianus libro de Pallio, cum mundanarum rerum vicissitudines longa inductione probet, Taceo, ait, ceruum, quod & ipse ætatis suæ arbiter serpente pastus, veneno languescit in iuuentutem: sed & Origenes li. 5. contra Celsum, & in cap. 15. Matthæi, & in Canticum Canticorum homil. 3. prolixa satis narratione ceruinæ naturæ allegorias persequitur. Et docet nunc virum iustum cerui nomine (quod apud omnes sanctos Patres triuiale est) nunc Christum ipsum intelligi. Vide patrum commentarios in cap. 7. Iobi, Psal. 28. & 41. & 103. Prouerb. 5. Cant. 2. 3. & 8.

Appellationem sortitus est.) ἔλαφος enim ἀπὸ τοῦ ἐλαύνειν τοὺς ὄφεις. Plutarchus in libello de animantium comparatione: Elaphos, ait, Græce nomen ceruis inditum est non à celeritate, sed à serpentis tractione sorptioneque: Sanctus Athanasius in quæstionib. cap. de Actu, eiusdem etymologiæ auctor est. Isidorus autem latinam vocem, Festum secutus, à Græco vocabulo κέρας deriuauit.

Sicut desiderat.) Glossa (quam ordinariam vocant) in hunc locum: Ceruus senio grauis, excrescentibus pilis & cornibus, serpentem naribus haurit, mox hausto æstuat veneno, vnde fontem ad bibendum ardentissime desiderat, quo poto pilos & cornua deponit.

Baptismum incorruptionis.) τὸ βάπτισμα ἀφθαρσίας. incorruptionis vel immortalitatis baptismum vocat, quod illius beneficio à peccati morte ac corruptione liberemur, vt hæredes simus secundum spem vitæ æternæ. quapropter regenerationis lauacrum merito appellatur ab Apostolo. Optatus lib. 5. contra Parmenianum: Baptismus virtutum est vita, criminum mors, natiuitas immortalis, cælestis regni comparatio, innocentiæ portus, peccatorum naufragium.

Filialis adoptionis gratiam.) Est hæc secunda post protoplasti lapsum hominis reparatio, quæ & illius prioris effectus est: nec enim tantum criminum labes sacro lauacro absterguntur, verum simul filiorũ Dei adoptionem illius virtute consequimur, Christo videlicet coniuncti, illiusq.

membra effecti, de illius plenitudine accipimus, ideſt renouationis ſpiritu plenè in nos effuſo, diuinæ gratiæ conſortes ſumus, & virtutes omnes à capite Chriſto deriuatæ animis noſtris infunduntur. Hoc præ alijs diſertè explicuit Nazianzenus dum duarum vocum χάρισμα ϗ σφραγὶς, quibus quaſi ſynonymice Baptiſmus ſignificatur, diuerſam vim docet. Porro χάρισμα (latine gratia, donum, munus redditur) ad peccatorum condonationem ſpectat; σφραγὶς autem, ideſt ſignaculum, obſignatio, ſigillum, ad virtutum, quas quaſi obſignat, ſigillat, ſeruat, & confirmat, acquiſitionem: locus eſt in oratione Εἰς τὴν ἀδελφὴν γοργονίαν, qui ſic habet: Καὶ μόνη σχεδὸν (agit autem de ſorore Gorgonia quæ tardius ad baptiſmum acceſſerat) ἵν' εἴπω τολμήσας· σφραγὶς ἀλλ' οὐ χάρισμα ἦν τὸ μυστήριον: et pene ſoli (vt audacter loquar) ſigillum, non gratia erat initiatio: quaſi dicat Gorgoniã ante ſuſceptum baptiſmum ita piè vixiſſe, vt baptiſmus illi non tam eſſet χάρισμα, ideſt peccatorum (quibus non admodum erat infecta) condonatio, quam σφραγὶς, ideſt virtutum, quas multo tempore & ſtudio acquiſierat ſigillum. Vide ſcholium Billij in illum locum.

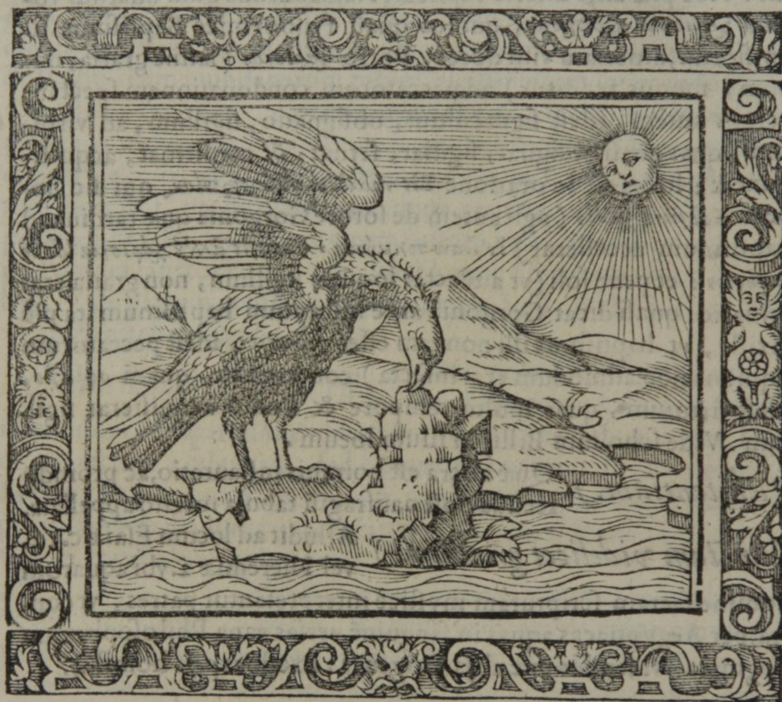
Pœnitentiam.) Quæ altera eſt hominis inſtauratio, ac proindè ſecũda poſt naufragiũ tabula merito appellata.

Sanctam videlicet gratiam.) Alludit ad locum Eſaiæ c. 12. vel Hieremiæ 2. vbi aquarum nomine ſacram ſcripturam myſticè interpretantur patres, vt contra, per Aegyptiacas aquas in ſanguinẽ verſas vana Philoſophorum dogmata. videndus præ alijs Origenes. Exod. cap. 7. homil. 4.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΕΤΟΥ.

Κεφάλαιον ϛ'.

Ἔστι γὰρ ὁ ἀετὸς βασιλεὺς τῶν ὀρνέων. ἀετὸς δὲ καλεῖται, διὰ τὴν πολυετίαν αὐτοῦ. οὗτος μὲν ζῇ ἔτη ἑκατόν. καὶ γηράσαντος γρυποῦται ὁ προμυκτὴρ καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ, τοῦ μὴ ὁρᾶν, καὶ οὐκ ἰσχύει φαγεῖν. ἀνέρχεται δὲ εἰς ὕψος λίαν, καὶ ῥίπτει ἑαυτὸν ἐπὶ ἀκροτόμου πέτρας, προσκρούσας αὐτῇ τὸ ῥάμφος, καὶ λούεται εἰς τὴν ψυχρὰν λίμνην, καὶ κάθηται κατὰ τὸ ἡλιακὸν θερμόν. πίπτουσι δὲ λεπίδες ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ πάλιν ἐς νέοις τηρεῖν ἄρχεται.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

Καὶ σὺ οὖν νοητὲ ἄνθρωπε, ὅταν πολλὰ ἁμαρτήσῃς, ἄνελθε εἰς ὕψος, τουτέστιν εἰς τὸ συνειδός σου. καὶ ῥίψον σε κατὰ πέτραν, ἤγουν εἰς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, κλαῦσον τὸ πλῆθος τῶν ἁμαρτιῶν σου. ἐν τῇ λίμνῃ καθαρίσθητι ταῖς δακρυρροαῖς σου. θερμάνθητι κατὰ τὸν ἥλιον, ἤγουν κατὰ τὴν ἐκκλησίαν, καὶ κατὰ τὸ ἅγιον πνεῦμα, σπεῦσον τὴν ταχίστην ἐπὶ τὴν θέρμην τῆς μετανοίας. ῥίψον ἀπὸ σοῦ τὰς λεπίδας τὰς ἁμαρτίας, καὶ πάλιν ἀνακαινισθήσεται, ὡς ἀετοῦ ἡ νεότης σου, καὶ δίκαιος ὀνομάσῃ παρὰ τῷ θεῷ.

De Aquila. Cap. VI.

Quila volucrum regina, à diutiſſima vita denominationem accipit, viuit enim annos centum : cum verò ſeneſcit, roſtrum ei incuruatur, caligantque oculi, ita vt nec videre poſſit, nec cibum capere. Igitur in altum ſeſe attollit,& in præruptã ſe proijcit rupẽ,ad quam roſtrum allidit, & ſe frigidis immergit aquis, aduerſusq; ſolares radios ſe opponit, tuncq; ex oculis cadunt lippidines, ac iterum iuueneſcit.

INTERPRETATIO.

TV igitur, ò ſpiritualis homo, cum multitudine peccatorum fueris oppreſſus, in altum aſcende hoc eſt in tuam ipſius conſcientiam; atque te ad petram, ſcilicet ad fidem orthodoxam proijce; defle peccatorum tuorum multitudinem; & perpetuis te aquis, ideſt lachrymis abſtergens, Solis radijs incaleſce, hoc eſt in cœtu fidelium, & in ſancto Spiritu ad calorem pœnitentiæ propera; lippidines, ideſt peccata abijce; ſtatim enim renouabitur, vt Aquilæ iuuentus tua, & iuſtus vocaberis apud Deum.

NOTAE

N O T A E.

A diutiſſima vita.) Αετὸς enim ἀπὸ τοῦ αἰῶνος, ideſt æuo, ſiue ἀπὸ τοῦ ἔτεος, ideſt anno. Athanaſius, ἀετός, διὰ τὸ πολλάκις ἀνανεουνίζεσθαι καὶ πολλὰ ζῆν. Aquila, quod ſæpe renouatur, & multos viuit annos. Iſidorus latinam vocem ab acumine oculorum deduxit, Feſtus autem ab acute volando, ſiue à colore fuſco & ſubnigro.

Cum vero ſeneſcit, &c.) Alij aliter hanc renouationem aquilæ narrant: Hieronymus: Aquilæ, vbi conſenuerit, grauantur pennæ & oculi, quærit illa fontem, erigitq; pennas calorem in ſe colligit, eo modo ſanantur oculi, in fontem ſe ter mergit, atq; ad iuuentutem redit. Sanctus Auguſtinus: Dicitur aquila, cum ſenectute corporis preſſa fuerit immoderatione roſtri creſcentis cibum capere non poſſe. pars enim roſtri eius ſuperior, quæ ſupra partem inferiorem aduncatur, cum præ ſenecta immoderatius irruerit, longitudo eius incrementi non eam ſinit os aperire. vt ſit aliquod receptaculi interuallum inter inferiorem partem, & vncum ſuperiorem: niſi enim aliquod interuallum pateat, non habet morſus quaſi forcipem, vnde velut tondeat quod tranſmittat in fauces. creſcente itaque ſuperiore parte & nimis aduncata non poterit os aperire, nec aliquid capere. hoc ei facit vetuſtas. prægrauatur languore ſenectutis, & inopia comedendi langueſcit, nimis vtraque re, ætate & egeſtate accedente. itaque modo quodam naturali in menſura reparandæ quaſi iuuentutis aquila dicitur collidere & percutere ad petram ipſum quaſi labrum ſuum ſuperius, quo nimis creſcente, edendi aditus clauditur. atq; ita conterendo illud ad petram excutit, & caret prioris roſtri onere, quo cibus impediebatur: accedit ad cibum & omnia reparantur, & eſt poſt ſenectutem tanquam iuuenis aquila. redit vigor, omnium membrorum, inter plumarum gubernacula pennarum, volat excelſa ſicut antea. fit in ea quædam reſurrectio. hactenus Auguſtinus. Rabbi Dauid (a recentioribus citatus) ex Sahadia, his non diſſimilia de aquila narrat. Vincentius item in hæc verba: Aquila cum ſenecta grauatur, nubes omnes volatu ſublimi ſuperat, vnde calore ſolis, oculorum eius caligo conſumitur: & mox cũ impetu, ipſo caloris æſtu, deſcendens, aquis frigidiſſimis tertio immergitur, indeq; reſurgens ſtatim nidum petit, & inter pullos iam validos ad prędandum in qualitate frigoris & caloris quaſi quadam febri

febri correpta cum sudore quodam plumas exuit, & a pullis suis fouetur ac pascitur. donec pennas plumasq; recuperans innouatur.

Ad petram.) Nota est metaphora: quam Hieronymus in comment. Matthæi cap. 16. & Augustinus lib. 2. de Trinitate, & in Spsalmum 26. atque alibi frequenter sancti patres notant; nam διὰ τὴν στεῤῥότητα Fides appellatur petra; qua etiam ratione Christus fidei auctor petra ab Apostolo vocatur. Sed & Simõ, qui fidei magister & Ecclesiæ caput à Christo coustitutus fuit, ob hoc ipsũ Cephas appellatus est. Cephã enim Syri & Hebræi vel auctore Hieronymo) petrã vocant. Vide Turrianum libro 2. pro Apostolicorum Pontificum epistolis cap. 6. qui aduersus Centuriatores Magdeburgicos docte ac fuse locum hunc tractat.

'Renouabitur vt Aquilæ.) Psalmo 102. vers. 5. quo loco Euthymius: Depones debilem senectam quam morbi & peccata contraxerant, ὡς ἐκεῖνος τὸ γῆρας τῶν ἑαυτοῦ πτερῶν sicut ille senectam alarum. Renouaberis per pœnitentiam ὡς ἐκεῖνος διὰ τῆς παλιφυΐας πτερῶν sicut ille per alarum repullulationem. Cum autem hæc sit frequens apud patres allegoriæ istius vsurpatio, Theodorus Heracliensis(is enim esse creditur commentariorum illorum auctor) aliter locum huuc interpretatur; verba sunt: Οὐ τοῦτο βούλεται εἰπεῖν ὅτι ἀνακαινίζεται ὁ ἀετός, οὐ γὰρ ἀνακαινίζεται εἰ μὴ μόνον ὡς φασὶν ὁ φοῖνιξ τὸ ὄρνεον, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ ἀετὸς δοκεῖ βασιλεύειν τῶν πετεινῶν ἁπάντων, βούλεται εἰπεῖν, ὅτι ἡ παλαιότης ἡμῶν ἡ ἐν Βαβυλῶνι ἀνακαινισθήσεται εἰς βασιλείαν αὖθις, ὥσπερ ἦμεν ποτέ. διὰ γὰρ τοῦ ὄρνιθος τοῦ ἀετοῦ τὴν βασιλείαν αἰνίττεται. Non hoc dicit quod aquila renouetur: renouatur enim vt aiunt tantum Phœnix auis: sed quia, aquila imperare videatur omnibus volucribus, ait, senectutem nostram Babylonicã, ad regnum instauratur denuo, quemadmodum fuimus aliquando. per aquilam siquidem regnum significatur.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΓΥΠΟΣ.

Κεφάλαιον Ζ΄.

Γὺψ, ὄρνεόν ἐστι, τῇ ἥττῃ τῆς γαστρὸς τὰ πάντα ὑπερακοντίζον. ὅταν ἀπαςίαν ἄγῃ τεσσαράκοντα τῶν ἡμερῶν, ἣν δὲ λαχὼν τύχῃ ἐδέσμασιν, ἐσθίει λίτρας τεσσαράκοντα, καὶ ἀναπληρεῖ τὴν τῶν τεσσαράκοντα ἡμερῶν ἀσιτίαν.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

Καὶ σὺ, νοητὲ ἄνθρωπε, ἀπαςίαν ἤγες ἡμέρας τεσσαράκοντα, προσκρίνων τὴν τοῦ κυρίου ἀνάςασιν, μὴ θέλῃς γαςριμαργίᾳ χολάζειν, ἵνα μὴ ἀποβάλῃς τὴν τῶν τεσσαράκοντ᾽ ἡμερῶν νηςείαν.

DE

De vulture. Cap. VII.

Vltur cũctis auibus voracior est; quadraginta enim diebus cibo abstinet, quem cum inuenit, totidem se ex illo libris ingurgitat, itaque quadragenariam abstinentiam, quadragenaria ingluuie compensat.

INTERPRETATIO.

TV igitur spiritualis homo qui in quadragesimali ieiunio Dominicam resurrectionem expectas, noli ventri fœdè indulgere, ne quadragesimalis abstinentiæ meritum perdas.

NOTAE.

Voracior.) Hinc porro prouerbiales illæ locutiones: Edacior vulture. Si vultur es, cadauer expecta. hisque similes. quæ in helluones, & præ nimia auaritia diuitum hæreditatum captatores vsurpantur: Martialis.

Amisit pater vnicum Silanus:
Cessas mittere munera Oppiane?
Heu crudele nephas, malæque Parcæ:
Cuius vulturis erit hoc cadauer?

Qua figura Origenes etiam est vsus (etsi illam aquilæ ceterisque volucribus quæ ex rapto viuunt æque conuenire scribat) homilia vij. in Leuiticum: Non manducabis (inquit) hæc quia immunda sunt, aquilam & vulturem & his similia: his etenim auibus semper mortuorum corporum cibus est, & ex mortuis cadaueribus viuunt. omnes ergo qui huiusmodi vitam gerunt, immundi habendi sunt. Ego puto & illos in his nominari, qui alienis imminent mortibus, & arte quadam & fraude testamenta subijciunt. huiusmodi enim homines vultures & aquilæ merito appellantur, velut mortuorum cadaueribus inhiantes. Hactenus Origenes.

Quadraginta diebus.) nõ legi proprietatis huius auctorem: nisi placeat (quod nonnulli pro-

bant) vulturem eumdem esse cum gypeæto, quod genus est aquilæ. Etenim Gypeætũ (quem solum ex aquilis, cadaueribus vesci testatur Aristoteles) multis diebus ieiunare scribunt: cæterũ illa est vulturis proprietas & sacris & prophanis scriptoribus frequentissima, quod ex vento absq; maris concubitu vultures fœminę cõcipere existimẽtur: cuius ex Græcis Basilius, ex Latinis Ambrosius in cõmentarijs Hexaemeri meminerũt. Hinc Valentiniani (auctore Irenæo, & Tertulliano) imaginarios quosdam Sophię cõcubitus argumẽtabantur: sacri vero auctores conceptionis Deiparæ virginis puritatem conijciunt. Basilius dicto loco: & illo antiquior Origenes cõtra Celsum: Præterea (ait) dicendum ad Gręcos non credentes IESVM natum de Virgine, mundi opificem in animantum genitura tam varia, satis declarasse, potuisse si libuisset, in vno quoque animali, quod in alijs fecerit, atq; etiam in homine facere. reperiuntur aũt inter animantes quædam fœminæ quæ maris congressum prorsus nesciunt, sicut produnt de vulturibus ij qui scripserunt de naturis animalium, nihilominus hoc animal perpetuat successionem sui generis. Quid igitur mirum si volens Deus diuinum quendam magistrum generi hominum mittere, fecit, vt vice seminationis quæ fit ex congressu maris & fœminæ, alia quadam ratione consuleretur futuro partui? hactenus ille. Sed & Cyrillus Alexandrinus in Iambis nondum vulgatis (quos nos ab eodem illo naturæ miraculo Guilielmo Sirleto habuimus) περὶ ζώων ἰδιότητος καὶ φυτῶν ad Sergium in eamdem sententiam scripsit:

Τίς ἀσπόρῳ τοὺς γῦπας ἐξάγει τόκῳ,
Θήλυος παρ᾽ αὐτοῖς οὐχ ὑπούσης ἄρρενος,
Οἱ τὴν καθ᾽ ἡμᾶς πυρφοροῦσαν παρθένον
Δεικνῦντες αὐτὴν, ὡς ἐφικτὸν ὀρνέοις;
Ἔδει γὰρ οἶμαι τοῦ τοσούτου θαύματος
Ἔχειν ἀμυδρὰς ἐμφάσεις.

Quæ nos verbum verbo omnino reddentes, seruata tamen metri lege, sic vertimus.

Quis vultures educit absque semine,
Partu, marito, non subacta fœmina,
Perlucidam nostram exhibentes Virginem
Ipsam, vt volucribus licet? nam oportuit
Miraculi obscuras habere imagines
(Vt credo) tanti.

Ne quadragesimalis.) Eadem esse videtur celebris illius homiliæ hypothesis, qua magnus Basilius populum suum à nimijs commessationibus, quibus die Pas-

chatis

chatis, ieiunio transacto, indulgebat, dehortatur: titulus est κατὰ μεθυόντων quod Volaterranus habita ratione totius argumenti περιφραστικῶς reddidit: In ebrietatem & luxum quibus die Paschæ populum affectum vidit. In ea autem plena est energiæ sententia illa, nec à nostro proposito aliena: μία ἑσπέρα καὶ μία προσβολὴ τοῦ ἐχθροῦ πάντα τὸν πόνον ἐκεῖνον διέλυσε καὶ ἠφάνισε. Vesper vnus, impetus inimici vnus, omnem præteritum laborem prodit atque diruit. eodem interprete.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΕΛΕΚΑΝΟΣ.

Κεφάλαιον Η΄.

ΕΣτι γὰρ ἡ πελεκὰν φιλότεκνον ὄρνεον παρὰ πάντα τὰ ὄρνεα. ἡ δὲ θήλεια καθέζεται ἐν τῇ νεοττιᾷ, φυλάσσουσα τὰ τέκνα, καὶ περιθάλπει αὐτὰ ἀσπαζομένη, καὶ κολαφίζουσα ἐν φιλήματι, ὅπως ταῖς πλευραῖς κατεργάζεται, καὶ τελευτῶσι. καὶ μετὰ ἡμέρας

ρας τρεῖς, παραγενομένου τοῦ ἄρρενος πελεκᾶνος, καὶ εὑρίσκοντος αὐτὰ τεθνηκότα, ὀλοφύρεται, τὴν καρδίαν, λίαν. πεπληγμένος δὲ τὸν πόνον, κολαφίζει τὴν ἰδίαν πλευράν, καὶ ὀπὰς αὐτῇ ἐμποιεῖ, καὶ καταρρεῖ αἷμα, ἐπιστάζων ἐπὶ τὰς πληγὰς τῶν τεθνηκότων νεοσσῶν, καὶ οὕτως ζωοποιοῦνται.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

ΟΥτω καὶ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, λόγχῃ τὴν πλευρὰν αὐτοῦ ἤνοιξε, καὶ εὐθέως ἐξῆλθεν αἷμα, καὶ ὕδωρ ἐπέσταξεν. τὸ αἷμα ἐπὶ τοὺς τεθνηκότας νεοσσοὺς, τουτέστι τὸν Ἀδὰμ, καὶ τὴν Εὔαν, καὶ τοὺς λοιποὺς προφήτας, καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς θανόντας, καὶ ἐφώτισε τὴν οἰκουμένην, καὶ ἐζωοποίησεν αὐτοὺς διὰ τῆς τριημέρου ταφῆς, καὶ ἐγέρσεως αὐτοῦ. διὰ τοῦτο ψάλλει διὰ τοῦ προφήτου, ὡμοιώθην πελεκᾶνι ἐρημικῷ.

De Pelecano. Cap. VIII.

RÆ omnibus volucribus pelecanus prolis eſt amans. fœmina nido incubat, pullos ſuos cuſtodiens, ipſosq; fouet complectiturque & nimijs oſculis ſauciat; perforat itaque illorum latera, & illi moriuntur. poſt tres vero dies accedit mas pelecanus, & mortuos inuenit pullos, & valde angitur, doloreque impulſus proprium latus percutit, ac terebrat, emanatque ſanguis, quem ſuper mortuorum pullorum vulnera inſtillat, qui ſic vitæ reſtituuntur.

INTERPRETATIO.

SIc Dominus noſter Ieſus Chriſtus, cuius latus lancea aperuit, continuoque ſanguis & aqua exiuit, ſuper mortuos filios hoc eſt Adamum & Euam cæterosque prophetas & ſuper omnes mortuos ſanguinem ſuum fudit

vni

vniuersumque mundum illuminauit, & per triduanā sepulturam ac resurrectionem suam ad vitam illos reduxit. quapropter per Prophetam dixit: Similis factus sum Pelecano solitudinis.

NOTAE.

Pelecanus.) Hunc Plinius Plateam, Cicero Plataleam, Hieronymus & Eucherius Onocrotalum vocant, pietatis autem in filios, AEgyptijs theologis symbolum fuit; cuius rei causa ex Horo colligitur, qui circa illarum venationem ita ferme scripsit; Pelecanus nidificat in scrobe in terra, quod non ignorantes aucupes, bubulo stercore locum circumlinunt, ignemque succendunt: ea vero fumum aspiciens aggreditur ignem alis extinguere, verumtamen ei tantum abest ad extinguendum astutia, vt magis magisque sua tanquam ventilatione incendat, idcircoque alis exustis capiatur. Aelianus autem ea ratione hunc Pelecanorum aduersus filios amorem coniectat, quòd (idque & Herodios etiam facere ait) cum aliunde cibus non suppetit, esculenta quæ prius ederant euomant, & in educandos fœtus conuertant, pullisque imperitis ad volandum duces sint. lib. 3. Historiæ cap. xxij. Sed horum in Aristotele nulla pene mentio: frequentior vero de Pelecanis ἐν τοῖς ποταμοῖς γινομένοις idest fluuiatilibus, tam in loco περὶ θαυμασίων ἀκουσμάτων quā περὶ ζώων ἱστορίας vbi docet, quo modo solidas conchas deuorent, quas calore concoctas, ob idque dehiscentes euomant, & carnem testis abiectis edant. Simile quid est apud Cyrillum in Iambis.

Τίς Πελεκάνων ἀντὶ λόγχης τὸ στόμα
Ξένοις διωργάνωσε μακροκοντίοις,
Καὶ χάσμα τούτοις ἐξανοῖγε παμφόρον,
Πρὸς τὰς ἀπλήστους ἁρπαγὰς τῶν ἰχθύων;

Quæ sic forsan reddi possunt.

Quis platearum rostrum lanceæ in modum,
Aptauit externis longisque hastilibus;
Voraginem istisq; omniuoram pepandit, ad
Raptus inexpletos haud vnquam piscium?

Perforat itaq;) à serpentibus Pelecanorum filios occidi, & parentum sanguine viuificari auctor est Hieronymus

ronymus, siue epistolæ ad Præsidium auctor. Ab Isidoro cap. de Auibus, in hunc modum hac de re agitur: Fertur, si verum est, Pelecanum occidere natos suos, eosque per triduum lugere, deinde se ipsam vulnerare, & aspersione sui sanguinis viuificare filios. eadem fere sunt apud Augustinum. in commentario psalmo 101. & Greg. super psal. V. Pœnitential. Ex Alberto autem idem fere colligitur, nisi quod à filijs prouocatos parentes, quos illi mox, vt adolescunt, in faciem percutiunt, impatientes iniuriæ colaphis rostrorum cædi, & interfici dicit. quibus addit, post sanguinis effusionem adeo debilitari Pelecanum, vt de nido exire non valeat, & pulli pro sua, ac parentis cibatione euolare cogantur. Verum horum quidam propter ignauiam aut impietatem in parentem, exire nolunt, & pereunt, quidam autem se ipsos quidem pascunt, parentem vero penitus negligunt; qui vt conualet, pios filios nutrit, impios vero abijcit, & contemnit. Sed isti hæc (vt & ipse Albertus agnoscit) nullo aut experimēto, aut veteri probato testimonio affirmari possunt. quare verius puto, hanc Pelecani figuram rostro pectus sauciantem ac supra pullos sanguinem instillantem, pro arbitrio pictorum hucusq; nobis exhibitam, nec vllam huiusce naturæ auem vsquam esse: partimque ex Aeliani loco de pietate eiusdem auis in filios, partim ex Horo, qui vulturem scripsit femora sauciare, & ex fluenti sanguine pullos pascere, hoc omne fuisse effictū. quod & Hebręorū sententia comprobatur, qui fatentur ingenue, nescire se quæ auis sit Pelecanus. At liberum esto. quid enim impediamus. & inuentis pro libito vti, & noua (si cui placuerit) etiam addere?

Sic Dominus.) Nulla est in suggestis anagogia hac frequētior. in excusis autem homiliarijs tertio quoque verbo; quin & in ipsis templorum, suburbium ac rusticanorum prædiorum parietibus, post Christum crucifixum, Pelecano proximus datur locus, vt notissimæ scilicet redemptionis nostræ adūbrationi. Bene quidem: Christo enim Saluatori mirifice prædicta huius auis natura conuenit. nec multum interest, si de illius veritate dubitetur. Augustinus post Hieronymum tropologiam omnem eleganter & si cum præfatione semper vti virum scientissimum decebat, illustrauit. Sed quo modo congruat Christo (inter alia ait) quod ipsa parens Pelecanus occidat filios suos? An & illi non congruit. Ego occidam, & ego viuificabo; ego percutiam, & ego sanabo? An vero Saulus persequutor moreretur, nisi de cœlo percuteretur? Aut prædicator excitaretur nisi illius sanguine viuificaretur? Et Michaelus Glyca cum de huius auis pietate in sobolem agit, & ferè, quæ diximus

ximus

ximus adferat, ita ad Christum illam comparat. Etenim Pelecanus est ipse Christus; nidus, paradisus, pulli; primum conditi homines, serpēs insidiator, ipse Diabolus; virus serpentis, fraus diaboli; mors, à Deo direptio atque separatio; paterna affectio, Dei verbi facta nostrum causa naturæ humanæ assumptio; alarum supra pullos expāsio, Christi super conditos illos primum homines in crucem sublatio; laterum pulsatio, diuini lateris punctio, quam sequuta est sanguinis vitæ fontem continentis destillatio.

Ad vitam illos reduxit) Paulus ad Hebręos 10. eleganter explicuit, quis fuerit passionis Christi effectus; nam etsi sancti illi antiqui patres in fide venturi Christi, iustitiæq. operibus æternam salutem meruissent, tamen quo minus illam adipiscerentur, commune naturę peccatum obstabat. hoc itaq. sanguine, & passione Christi remotum est, post cuius sacrosanctam resurrectionem cæli aditus patuit; hæc enim est illa fiducia, quam in introitu sanctorum in sanguine Christi habere nos dicto loco iubet Apostolus. Videndus Thomas 3. parte quæst. 48. & 49.

Similis factus sum Pelicano.) Psalmo 101. versu. 7. quem tamen locū de mœrore amaritudineq. afflicti hominis, aut ob nimiam peccati pœnitentiam contriti, cui grauis ac molestus sit strepitus turbæ, publicique conspectus frequentia, vt plurimum interpretantur auctores. ferunt enim aues has in desolationibus, locis deuastatis, ac saltubus auijs habitare. Arnobius: Factus sum sicut Pelicanus, auis illa quæ non habitat nisi in desertis, habens escas veneno eremi & incultis amaritudinibus plenas.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΕΡΔΙΚΟΣ.

Κεφάλαιον Θ'.

Ἔστιν ἡ πέρδιξ πολύτεχνος, νεοττοποιησαμένη δὲ πα-ρδύεται ἡ θῆλυς, καὶ γεννᾷ τὰ ὠὰ καθ' ἑκάστην, καὶ οὐκ ἀρκεῖ αὐτῇ τῆς ἰδίας γαστρὸς ὁ τόκος, ἀλλὰ κλέπτουσα τὰ ὠὰ τῶν ἀλλοτρίων, φέρει αὐτὰ ἐπὶ τὴν νεοττιὰν αὐτῆς.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

Καὶ σὺ οὖν νοητὲ ἄνθρωπε, ὅταν πολλὰς ἐλεημοσύνας ποιήσῃς, μὴ ἀρκέσωσί σοι, ἀλλὰ δράμε εἰς ἑτέρας ἐντολάς, καὶ πλήθυνον σφόδρα τὴν νεοττιάν σου, τουτέστι ἅγνισον τὴν καρδίαν σου, καὶ σκλήρυνον λίαν σε κατὰ τῶν ἐναντίων δυνάμεων.

De

De Perdice Cap. IX.

Erdix prolis fœcũda eſt. conſtructo enim nido ſingulis diebus oua parit. nec vero proprij ventris ſufficit illi fœtus, verum aliarum auium diſcurrens ſuffuratur oua, & ad nidum ſuum illa defert.

INTERPRETATIO.

SIc tu ſpiritualis homo ſi multas feceris eleemoſynas, ne tibi ſatis eſſe putes, ſed ad alia præcepta feſtina, & nidum tuum abunde imple, hoc eſt cor tuum expia, & te aduerſus contrarias poteſtates valde muni.

NOTAE.

Prolis fœcunda.) Clearchus apud Athenæum quendam refert duos perdices in Anaphen (ea eſt Cretici maris insula, hodie Namphio dicta) inuexiſſe, ex quibus tanta perdicũ vis enata eſt, vt incolæ de inſula, relinquẽda periclitarentur. harum autem auium fœcunditatis illam rationem adduxit philoſophus in libris περὶ τῶν ζώων γενέσεως quod videlicet excrementis abundent, ob idque minus ſint volaces, at ſalaces plurimum, & quæ coïtu & partu alias ſuperent: Καὶ τίκτει τῶν τοιούτων τὰ μὲν πολλὰ τὰ δὲ πολλάκις. πολλὰ μὲν οἷον ἀλεκτορὶς, καὶ πέρδιξ, καὶ στρουθὸς ὁ λιβυκός. Et pariunt ex his aliæ complura, aliæ ſæpe. complura, gallina, perdix, ſtruthio Libycus.

Singulis diebus oua pariunt.) Aelianus lib. 3. cap. 15. Septem diebus nidũ conſtruũt. ſeptem dies conſumunt in pariendo ſeptem pullos nutricantur. Gillio interprete.

Suffurantur.) Ad hunc maxime locum ſpectant Hieremiæ, Prophetæ cap. xvij. verba illa: Clamauit perdix sic 70. interpret.

perdix, incubauit quæ non peperit, fecit diuitias & non in iudicio, in dimidio dierum suorum derelinquet eas & in nouissimo suo erit insipiens. Vbi Hebræi interpretes hanc ipsam de perdice proprietatem narrant. Hieronymus: Perdix aliena oua calefacit, si propria furto amiserit, sed cum creuerunt in nidis pulli, euolant, & ad parentes suos redeunt, ementitum omittentes. Eadem sunt apud Ambrosium commentarijs Hexaemeri, & fere apud Aug. contra Faustum lib. 13. Isidorus vero Originum 12. cap. 7. sic ait; Perdix adeo fraudulenta est, vt alteri oua diripiens foueat: fraus fructum non habet; denique dum pulli vocem propriæ genitricis audierint, naturali quodam instinctu hanc quæ eos fouit, relinquunt, & ad eandem quæ genuit reuertuntur.

Sic tu Spiritualis homo.) Contra Origenis doctrinam ad perdicis exemplum pium hominē hoc loco efformauit Epiphanius; nam ille Homilia 4. in Hieremiam quærit an in bonam vel in malam partem intelligentiam perdicis referre debeamus, & cum de malignitate, fraude, obscænaq. huius auis libidine plura scribat, tandem concludit: Si igitur malignum, si immundum, si dolosum hoc animal est, impiū videtur ad meliorem partē huius referre nomen, & ad Saluatoris nostri Iesu Christi intelligentiam temperare. magis autem conuenit mala Zabulo adiungere, & super aduersario lectionē intelligere præsentem, &c. post quæ Diabolo atque eius ministris Valentino, Basilidi, & Marcioni perdicis proprietatem conuenire late probat; sed & philastrius in præfatione libri de hæresibus sic ait. De Hereseon diuersa pestilentia, varijsque erroribus, qui ab origine mundi emerserint & sub Iudæis deflexerint, & ex quo venit Dominus noster Iesus Saluator in carne pullulauerint, dicere oportet, numerumq. earum paulatim exponere, inimicumq. humani generis perdici fuisse à Hieremia propheta non immerito comparatum agnoscere, qui cum infœcunditatem patiatur, sæpius aliorum furtim fœtus incubans, quasi suos iam fouet ac vindicat filios, vsque ad tempus aliquod, cumq. eis iam tempus ætatis discernens accreuerit, tunc amissis falsis parentibus, iura parentum sensu proprio recordantes, palamque oculis intuentes, sequi eos amplius nō demorantur: quorum causa nobis similitudo hæc denunciata est, quod diabolo relicto impietatis causa, eius qui orbem terrarum, sua sub ditione cum tenere putaret: postquam vero Christo parente à nobis viso ac recognito, omissa falsitate parentis mendacissimi, iam veri parentis Christi vestigia sequi omnis homo non moratur, agnoscens quotidie per

ænig.

ænigma: compleri enim cognoſcimus, prophetiam Hieremiæ beatiſſimi ita dicentem; clamauit perdix collegit quæ non parturijt, faciens ſibi diuitias non cum ſapientia, in medio dierum derelinquét eum, & in poſtremo erit inſipiens. Hactenus Philaſtrius.

(Contrarias poteſtates.) Prauos ſpiritus intelligit, quos eodé nomine ſignificauit Paulus, glorioſos reſurgentis Christi triumphos deſcribens. cap. 2. ad Coloſſenſes ἀπεκδυσάμενος τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας, ἐδειγμάτισεν ἐν παῤῥησίᾳ θριαμβεύσας αὐτοὺς ἐν αὐτῷ. ſpolians principatus & poteſtates, traduxit confidenter palam, triumphans illos in ſemetipſo.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΡΥΓΟΝΟΣ.

Κεφάλαιον Ι′.

Ἔστι ἡ τρυγὼν φίλανδρον ὄρνεον παρὰ πάντα τὰ πετεινά, καὶ πορεύονται ἀμφότεροι ἄῤῥεν καὶ θῆλυ καὶ νεοσσοποιοῦσιν, ἀποζευχθέντων δὲ αὐτῶν, φυλάσσουσι τὴν μονογαμίαν ἕως τέλους τῆς ζωῆς αὐτῶν.

ΕΡΜΗ-

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

Καὶ σὺ οὖν νοητὲ ἄνθρωπε ὅταν πληθύνῃς ἀνομιῶν. καὶ δόξῃ σοι καιρὸς τοῦ μετανοῆσαι, ἀπόβαλλε τὸ κακουργεῖν, καὶ μὴ περιπέσῃς εἰς ἕτερον ῥύπον τουτέστιν εἰς ἑτέραν ἁμαρτίαν, ἀλλὰ φύλαξε τὴν μονογαμίαν σου, τουτέστι τὸν ὅρον τῆς γυναικός σου, ἵνα εὕρῃς μονὴν ἐν τῇ δευτέρᾳ παρουσίᾳ.

De turture. Cap. X.

INter omnes aues, coniugis amans est turtur. mas & fœmina vnà volant, pullosque procreant: si verò morte separantur, ad finem vsque vitæ viduitatem custodiunt.

INTERPRETATIO.

SIc tu spiritualis homo cum peccatis onustus, tempus esse pœnitendi iudicaueris, abijce praua opera nec nouis te sordibus idest peccatis implices; sed vnico coniugio contentus esto, videlicet intra proprij tori limites te contine; vt in secundo aduentu mansionem inuenias.

NOTAE.

viduitatem custodiunt.) Coniugalem turturum castitatem Aelianus commemorat: sed & Aristoteles hanc illis esse cum columbis (nam & τρυγόνα genus esse περιστερῶν ex eodem philosopho voluit Athenæus) communem proprietatem scripsit. Isidorus inter pudicas aues connumerat: Albertus de his loquens; Post primum (inquit) coniugem secundum nesciunt

nesciunt. Cyrillus vero in Iambis, de Porphyrione agens.

Πόθεν ἡ διπλοῖς ὥσπερ ἡ τρυγὼν γάμοις
Τοῦ Πορφυρίωνος φύσις βδελύττεται;
Ος κἂν παρ' ἡμῖν ἐσκόπησε μαχλάδα
Λιμῷ τὸ σῶμα τήκεται τεθλιμμένος,
Θέλγων δὲ πόρνην μηδὲ τὴν θέαν ἔχειν
Λάλῳ σιωπῇ σωφρονίζει τὸν βίον.

quæ (carminis non habita ratione) ita sonant.

Qui à duplicibus quemadmodum turtur nuptijs
Porphyrionis abhoret natura?
Qui si quando apud nos scortum viderit,
Inedia corpus macerans, tabescit.
Seque lustrat, vt ne visum meretricium habeat.
Loquaci silentio modestam instituit vitam.

Porro (vt hoc obiter) de eximia Porphyrionis (is est quem Hispani Calamòn vocamus, corrupta vulgo vt arbitror voce, cum potius Talamòn à thalami custodia, vt & putat Hermolaus, dici debeat) castitate, qui viso vel adulterio, vel ipso tantum adultero, aut inedia, vt ait Cyrillus, aut suspendio vitam finit, plurima apud Oppianum, Athenæum, & AElianum lector deprehendet. His vero quæ de turture diximus, & sanctus Bernardus & recentiores, illud addunt, in siccis ac trūcis ramalibus turturem amisso compari insidere, & limpidam aquam ad potum turbidare.

Intra proprij tori limites te contine.) Sic Basilius Magnus homilia 8. in Hexaemeron, & in oratione de intemperantia, & incōtinentia; Turturem (ait) si quando à coniuge disiunctus fuerit, numquam cum alio inire in posterum societatem dicunt: sed cœlibem sine coniugio manere, alterius societatem euitando, cum superioris coniugis memoriā habeat. Quid ergo esse potest nobis infelicius? qui non solum coniugibus nostris similem amorē non exhibemus, sed contra Domini præceptum, erecta ceruice, scintillātibus oculis, fucato & ementito colore vultus, incedimus, &c. Eadem fere sunt apud Basilij fratrem Gregorium, in comment. in cantica. cap. 2. & apud Origenē, & Gregorium Magnum, dicto loco, Cyrillum in Leuiticum lib. 2. Hieronymum aduersus Iouinianum lib. 1. Augustinum lib. 16. ciuitatis cap. 24. Nazianzenus autem in pręceptis ad virgines, ex interpretatione Billij:

Vt semel est dulci turtur viduata marito
Extractum gemit assidue luctuque requirit.
O vere sapiens volucris: mortalibus autem
Quanto ô virginitas tandem prestare putanda est?

Sed & Michaelus Glyca annalium parte prima totum fere Basilij locum exscripsit. Tradunt (ait) turturem à compari se iunctam, ob coniugis prioris memoriam nullius alterius societatem admittere; Dictum hoc mulieribus esto; vitæ nimirum puritatem ab ipsis etiã brutis animantibus indecoræ plurium nuptiarum appetitioni præferri.

In secundo aduentu.) Videlicet Domini nostri Iesu Christi: hoc est censorio die, frequens enim est sacris auctoribus hæc dicẽdi phrasis. Nazianzenus in apologia cur in pontum fugerit, difficile aiebat esse verba commode facere de religionis nostræ mysterijs, id est de typis, de veritate, de testamentis, καὶ χριστοῦ παρουσίας πρώτης τε καὶ δευτέρας. de Christi primo & secundo aduentu. Hyppolitus in oratione de consummatione mundi Ab scripturis (ait) duplicem aduentum Christi ac Saluatoris nostri discimus. prior quidem secundũ carnem abiectus fuit, eo quod ille humilis apparuerit. posterior prædicatus est gloriosus, quoniam veniet è cælis cum potentia, cum angelis, & gloria Patris.

Mansionem inuenias.) Græcè δ' ἐν μονὴν. qua voce electorum sors & beatitudinis discrimina à sanctis patribus declarantur. vt ex Ioannis illo. Ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ πατρός μου μοναὶ πολλαί εἰσιν. Vide insignem Basilij locum in libro περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. cap. 16. quem citat & illustrat Anastasius Nicænus quæstione 84. in scripturam.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΦΟΙΝΙΚΟΣ.

Κεφάλαιον ΙΑʹ.

Οἶνιξ τοῦ ταῶνος ὡραιοτέρα ὑπάρχει. ὁ ταὼν γὰρ χρυσίῳ, καὶ ἀργυρίῳ καταπάστας τὰς πτέρυγας κέκτηται. ἡ δὲ φοῖνιξ, ὑακίνθου τε καὶ σμαράγδου, καὶ λίθων πολυτιμῶν. παρὰν γὰρ φέρει ἐπὶ τὴν κεφαλὴν, καὶ σφύρας κατέχει ἐπὶ τοῖς ποσὶν αὐτῆς. ἡ φοῖνιξ τῆς ἰνδίας ἐγγὺς κοιτάζεται, καὶ ἀμφὶ τὰ πεντακόσια ἔτη, τὸν βίον διάγει εἰς τὰς κέδρους τοῦ λιβάνου ἄβρωτος, καὶ ἄποτος, τρέφεται δὲ ἐκ πνεύματος. καὶ μετὰ τὰ πεντακόσια ἔτη αἰαμέστας ἐμποιεῖ τὰς πτέρυγας αὐτῆς ἀρωμάτων, καὶ ὅταν σημανῇ ὁ ἱερεὺς τῆς ἡλιουπόλεως, ἐγείρεται ἐκ τοῦ ἰδίου τόπου, καὶ πορεύεται πρὸς τὸν ἱερέα, καὶ εἰσερχομένη εἰς τὸν ναὸν μετὰ τοῦ ἱερέως, εἰς τὸ ἅγιον θυσιαστήριον, καὶ πάντα τὰ μέλη αὐτῆς, σποδὸς γίνεται. τῇ δὲ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ εὑρίσκει αὐτὴν πτερυγομένην οὖσαν. τῇ

τρίτῃ δὲ ἡμέρᾳ ἀναπεπλησμένη πτερύγων ἀσπάζεται τὸν ἱερέα, καὶ ἀναπτερυγιζομένη ἀπέρχεται πάλιν εἰς τὸν ἴδιον τόπον.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

Καὶ πῶς οὖν οἱ παράνομοι ἰουδαῖοι ἠπίστησαν τὴν τριήμερον ἀνάστασιν τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ἐπείπερ τὸ ὄρνεον διὰ τριῶν ἡμερῶν ἐζωοποιήθη; καὶ ὁ κύριος ἡμῶν ἰησοῦς χριστὸς τῷ τρόπῳ οὐκ ἐδύνατο ἐγεῖραι αὐτὸν ἐκ νεκρῶν; διὰ τοῦτο ἔλεγεν ὁ προφήτης. δίκαιος, ὡς φοῖνιξ, ἀνθήσει.

De Phœnice. Cap. XI.

PHœnix auis pauone pulchrior eſt: pauo enim aureas argenteaſque habet alas, phœnix vero hyacinthinas, & ſmaragdinas, pretioſorumque lapidum coloribus diſtinctas. coronam autem habet in capite & in pedibus malleolos. Prope Indiam degit, viuit autem annos quingentos, & in cedris Libani abſque cibo & potu, vento paſcitur. at poſt quingentos annos alas aromatibus implet, & cum Heliopoleωs ſacerdos ſacrificia inchoat, e proprio egreditur nido, & ad ſacerdotem pergit, vnaq. templum ingreditur vſque ad ſacrarium, & in cinerem tota conſumitur. ſequenti autem die alis renatis reperitur, tertia vero die iam integra ſacerdotem ſalutat, reſtaurataq. iterum ad proprium locum redit.

INTERPRETATIO.

CVr igitur Iudæi iniqui, Domini noſtri Ieſu Chriſti tridunam reſurrectionem non crediderunt, cum auis trium dierum ſpatio ipſa ſe ſuſcitet? aut quo modo

ſeipſum

ſeipſum a mortuis ſuſcitare non potuit, cum de illo dixerit Propheta: Iuſtus vt Phœnix florebit?

NOTAE.

Pauone Pulchrior.) Philoſtratus (vt ait Ioan. Tzetzes) phœnicem etiam cum pauone comparauit. Philoſtratus (ait) in vita Apollonij phœnicem auem per omnem vitam vnicam ſcribit, quæ pauone formoſior ſit, & maior citra collationem, & auri colore ſplendidior. Lactantius autem, ſiue carminis illius de Phœnice auctor.

Effigies inter pauonis miſta figuram
Cernitur, & miſſam Phaſidis inter auem.

Albertus pauonis caput phænici tribuit.

Phœnix iacinthinas & ſmaragdinas.) Elegãtiſſima quidem eſt apud eũdem Lactantium iſtius auis deſcriptio, ab illo verſu: *Principio color eſt*, &c. quam quod longiuſcula ſit, hic non ſubijciã, apud Pliniũ ſic legimus; Aethiopes, atq· Indi diſcolores maximè & inenarrabiles ferunt aues, & ante omnes nobilem Arabiæ phœnicem, haud ſcio an fabuloſe, vnum in toto orbe, nec viſum magnopere. Aquilæ narratur magnitudine, auri fulgore circa collum, cætera purpureus, cæruleam roſeis caudam pennis diſtinguentibus, criſtis faciem caputq. plumeo apice cohoneſtante. Tacitus Annal lib. 6. Fabio & lucio Vitellio coſſ. ideſt ab. v. c. 787. in Ægyptum phœnicem veniſſe refert. eumque luculenter deſcribit & totius proprietatis meminit.

Viuit annos quingentos.) Varij ſunt auctores in explicanda phœnicis vitæ periodo. Plinius ſexcentos ſexaginta annos viuere, ait: Solinus quingentos quadraginta: Philoſtratus (teſte Volaterrano lib. 25. Philologiæ) ſexcentos: Rex Aethiopiæ in epiſtola ad Romanum Pontificem trecentos tantum: Herodotus, Tacitus, Orus, S. Aurelius Victor, Ouidius, Aelianus, Albertus, recentioreſq. de quingentis conſentiunt: alij eodem Tacito auctore mille quadringẽtos ſexaginta vnum. at Ioan. Tzetzes ne parcus erga Phœnicem videretur ex Chæremone Aegyptio ſacrarum litterarum ſcriba ſex & ſeptem millibus annis viuere illum (fides penes auctorem ſtet) conſtanter affirmat.

Absque cibo & potu vento pascitur.) Plinius: Neminē aiunt extitisse qui viderit vescentem: Ouidius.

nec fruge nec herbis,
Sed thuris lachrimis & succo viuit amomi.

Heliopoleos sacerdos.) Heliopolis Aegypti vrbs est, quam solis vrbem vocat Plinius; hodie Bethsemes appellari in eandem significationem voce composita auctor est Ortelius. Porro totam auis huius historiam abunde ex præcitatis auctoribus disces: et si illi non multum inter se consentiant, in sola videlicet conflagratione, nouaque Phœnicis instauratione conformes. Libet autem Alcimi Auiti Viennensis archiepiscopi non inuenustum quidem, vt ætas illa ferebat, de Phœnice carmen subijcere, quod tale est.

Hic quæ donari mentitur fama Sabæis
Cynnama nascuntur, viuax quæ colligit ales,
Natali cum fine perit, nidoq. perusto
Succedens sibimet quæsita morte resurgit;
Nec contenta suo tantum semel ordine nasci,
Longa veternosi renouatur corporis ætas,
Incensamque leuant incendia crebra senectam.

Sequenti autem die.) Albertus: Ignis vi in cinerem vertitur, die altero vermem aiunt in cinere nasci, qui alis die tertia assumptis intra paucos dies in auem pristinæ figuræ commutatur & auolat.

Restaurata.) Aristides de Smyrna beneficio M. Aurelij imperatoris reædificata: ἡ πόλις ἀναφύεται μεταβαλοῦσα τὴν ἡλικίαν ἡ αὐτὴ παλαιά τε καὶ νέα γινομένη ὥσπερ τὸν φοίνικα ἀναβιώσκεσθαι λόγος αὐτὸν ἐξ αὑτοῦ, idest, Repullulat ciuitas deposito senio vetus eadē & noua: quemadmodū dicūt Phœnicem ex se ipsa reuiuiscere: atq. alibi de eadem γέγονε δὲ παλαιοτάτη καὶ νεωτάτη ἡ αὐτὴ ἑαυτῆς ἀνανεωσαμένη καθάπερ τὸν ὄρνιν φασὶ τὸν ἱερόν, idest, eadem vrbs & antiquissima & nouissima, iuuenta assumpta, facta est, quod de sacra aue aiunt.

Ad proprium locum redit.) Artemidorus lib. de insomnijs cap. 49. atque alij etiam locum ex quo Phœnix euolet in Aegyptum & ad quem mox reuertatur ignorari aiunt. Artemidorū autē transcripsit Suidas in verbo φοῖνιξ.

Cur igitur Iudæi.) Clemens Romanus lib 5. Constitution: totam Phœnicis historiam narrat, eaque aduersus Stoicos vtitur ad vniuersæ carnis exsurrectionem probandam. concludit enim (doctissimo illo æternæ memoriæ sene Francisco Turriano interprete) Si ergo (vt ipsi aiunt) in aue rationis experte resurrectio apparet, quid nostra calumniantur? Clementem ad idem citat Cyrillus catechis. 18. de Resurrectione. Tertullianus vero hac de re agens: Accipe (ait) plenissimum atque firmissimum huius spei specimen, illum dico alitem Orientis peculiarem, de singularitate famosum, de posteritate monstruosum qui semet ipsum lubenter funerans, renouat, natali fine decedẽs atque succedens iterum Phœnix: Vbi iam nemo, iterum ipse: qui non iam alius, idem. Quid expressius atque signatius in hanc causam? aut cui alij rei tale documentum? Sed & Epiphanius noster in Ancorato eisdem pene verbis quibus hic vtitur, huius auis naturam descripsit, & similiter Resurrectionem ex ea probat. Sanctus item Ambrosius libro de fide resurrect. & in 5. Hexameron, eodem argumento vtitur. Aeneas item Platonicus ad idem: Præterea (ait) & Phœnix auis vltra quingentos annos viuere dicitur. Ea vero vbi fuerit mortua & resoluta viuere putatur. Succurrit multitudo animantium, quæ ex corruptione cepere principium. Nazianzenus autem in præceptis ad virgines, pij animi qui pœnitentia doloreq. mortificatus, per gratiã iterũ reuiuiscit, phœnicẽ symbolum fecit. Idemque in Oratione vltima de Spiritu sancto, aduersus Arianos Eunomianosque hac similitudine Trinitatis mysterium explicat. Ambrosius Psalm. 118. Cyprianus & Rufinus in symbolo ad probandam Christi ex Virgine sine virili semine natiuitatem, idem exemplum adducunt. Pythagorici in μετεμψυχώσεως suæ fidem adhibent: quo spectat tota illa apud Ouidium auis huius ecphrasis.

Iustus vt phœnix florebit.) Psalmo. 91. vers. 12. vbi latinus interpres recte (Palma) reddidit. ὁμώνυμα enim sunt: vtrumque autem translate dicitur ἀπὸ φοινίκου χρώματος Etenim (vt ait Gellius) palmæ arbores fructus non admodum calore concocti, spadicei vel phœnicei idest rubei & quasi sanguinei sunt, ipsa vero auis quia hoc colore est, ita vocatur, Plinio & Isidoro auctoribus. Lactantius autem ab ipsa aue arborem denominat, quod non probo. Tertullianus supra citatus in libro de Resurrectione eundem ex Dauide locum allegat, & (Phœnix) vertit.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΑΩΝΟΣ.

Κεφάλαιον ΙΒʹ.

Ἔστιν ὁ ταὼς τερπόμενον ὄρνεον παρὰ πάντα τὰ πετεινά. ἔστι δὲ μορφόχροος, καὶ πτερύγων ὡραιῶν. περιπατῶν γὰρ ὁρᾷ αὐτὸν τερπόμενον, ἐγκεκυφεῖαν δὲ ἔχων τὴν κεφαλὴν ὑποβλέπει. ὅταν δὲ ἴδῃ τοὺς πόδας αὐτοῦ, φωνεῖ ἀγρίως, αὐτοὺς ἀνομοίως ἔχειν πρὸς τὸ λοιπὸν μέρος τοῦ σώματος φάσκων.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

Καὶ σὺ οὖν νοητὲ ἄνθρωπε, ὁρῶν τὰς ἐντολάς σου, καὶ τὰ ἀγαθά σου, τέρπου, καὶ ἀγάλλου, ὅταν δὲ ἴδῃς τοὺς πόδας σου, τὰ ἁμαρτήματά σου, φώνησον καὶ κλαῦσον πρὸς τὸν θεὸν, καὶ μίσησον τὴν ἁμαρτίαν, ὥσπερ ὁ ταὼς τοὺς πόδας, ἵνα δίκαιος τῷ νυμφίῳ φανῇς.

De Pauone Cap. XII.

PAuo inter omnes volucres auis est iactabunda. corporis enim forma atque alis pulcher est. Cum ambulat, se ipse lætitia exultans intuetur, demittit vero caput, & in terram oculos coniicit: cum autem suos conspicit pedes, grauiter vociferatur, scilicet quod illi cæteris corporis sui partibus non respondeant.

INTERPRETATIO.

TV igitur spiritualis homo precepta & bona tua videns delectare, & exulta: cum vero pedes idest peccata aspexeris, vociferare, & coram Deo desle atque odio habe peccatum, quemadmodum & pauo pedes, vt sponso iustus appareas.

NOTAE.

Corporis enim forma.) Pulchra est pauonis descriptio apud Lucianum in Oratione de domo; nec inelegans in Dione Chrisostomo ἐν ὀλυμπικῷ ἢ περὶ τῆς πρώτης τοῦ θεοῦ ἐννοίας. at omnibus certe & breuior, & uenustior apud Tertullianũ in libro de pallio, cuius sunt verba: Pauo pluma vestis & quidem de cataclitis, immo omni conchylio depressior, qua colla florent; & omni patagio inauratior, qua terga fulgent; & omni syrmate solutior, qua caudæ iacent, multicolor, & discolor, & versicolor, nunquam ipsa, semper alia, & si semper ipsa, quando alia? totiens denique mutanda, quotiens mouenda. Quæ vero sint cataclita, quid patagium, quid syrma, optime explicuit Turnebus, & dicto Tertulliani loco scholium Iacobi Pamelij.

Patagium. aurea clamys, quae pueris tunicis superinduci solet. ex qui ea induti sunt patagiarii dicti. et patagiarij, qui huiusmodi vestes conficiunt. Syrma genus vestis tragicorum, vel cauda, siue tractus vestis foeminarum. vulgo strascico. Seneca in Baccho. qui habitu muliebri [illegible] Martialis. Aptasti longum tu quoque syrma tibi. [illegible] ornabat [illegible] auro decens syrma barbaricum; sumitur interdum pro longa tragica oratione [illegible]

Lætitia exultantem.) De hac pauonum philautia plurima apud Aristotelem, Plinium, Oppianum, Aelianum, ceterosque huiusce argumenti scriptores.

Suos conspicit pedes.) Merito Iulius Scaliger 238. exercitatione, Cardanum notat, qui aniculares hasce fabellas (vt ipse ait) de pauone narrat. Et si non sit infrequens apud recentiores alios hæc pauonis proprietas, a quibus nec dissonãt multum, quę ex Theophrasto Pierius adduxit libro 24. illis verbis ἀλλὰ περιγνῶσι, &c. Si modo hac de re loquutus est Theophrastus. Pierium consule.

Præcepta tua) Idest diuinam legẽ tibi impositam: hæc enim Christiano homini veri gaudij causa non mediocris esse debet. De qua legis videlicet diuinæ, mandati, præceptorum, testimonium, eloquiorum, iustificationum) nam hęc omnia synonymice vsurpantur a regio psalte) præstantia, & ad ingenerandam in animis hominum istam lætitiam, facultate, tertio quoq. verbo apud eundem Prophetam extant testimonia. Paulus autem ad Romanos. 7. Συνήδομαι γὰρ τῷ νόμῳ τοῦ θεοῦ κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον. Condlector enim legi Dei secundum interiorem hominem.

Pedes idest peccata.) Mystica illa Christi in nouissima cœna ante sacrosanctum suum agonem pedum discipulorum ablutio significauit inquinamenta, sordesq. animi, imperfectiones, & carnalia desideria: veros cælestis magistri discipulos confessionis ac pœnitentiæ lauacro abluere oportere; sic (ne in re vulgari lectorem morer) docte ac fuse explicat Origenes in commentarijs illius loci.

ΠΕΡΙ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΦΕΩΣ.

Κεφάλαιον ΙΓ΄.

Χριστὸς εἶπεν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ, γίνεσθε φρόνιμοι, ὡς οἱ ὄφεις, καὶ ἀκέραιοι, ὡς αἱ περιστεραί. ὁ φυσιολόγος ἔλεξε περὶ τοῦ ὄφεως, ὅτι πολλαὶ φύσεις εἰσὶν ἐν αὐτῷ.

Πρώτη φύσις τοῦ ὄφεως.

Ὅταν γηράσῃ, ἀμβλυώσονται αὐτοῦ οἱ ὀφθαλμοὶ, καὶ ἐὰν ἀνανεάζειν ἑαυτὸν βούληται, νηστεύει ἡμέρας τεσσαράκοντα, ἕως ἂν τὸ δέρμας αὐτοῦ χαυνωθῇ. καὶ εὑρίσκει πέτραν, καὶ ῥαγάδας εὑρὼν, προσκύψας δὲ διὰ τῆς ὀπῆς ὠθεῖται πιέξσαι, καὶ ἐκβάλλει τὸ γῆρας· καὶ ἀποβαλὼν αὐτὸ τερπωλὴν παρέχει νεανίσκων.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

Καὶ σὺ νοητὲ ἄνθρωπε, ἐὰν θέλῃς τὸ πάλαι ποτὲ γῆρας τοῦ κόσμου ἀποβαλέσθαι, διὰ τῆς στενῆς, καὶ τεθλιμμένης ὁδοῦ, διὰ νηστείας τὸ σῶμα μάστισον, στενὴ γάρ ἐστιν ἡ πύλη, καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἐπάγουσα εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

De Serpente. Cap. XIII.

AIt Christus in Euangelio: Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ. Physiologus in serpente plures in esse naturæ proprietates ait.

Prima serpentis proprietas.

CVm senio grauatur, caligant illi oculi: & cum iterũ iuuenescere parat, quadraginta diebus cibo abstinet, & tandẽ emollita cute, quærit petrã per cuius foramẽ magno nisu contendens pronusq. transire nititur, cutemq; exuit, qua deposita gaudet, atque iterũ iuuenescit.

INTERPRETATIO.

ET tu spiritualis homo si per angustam & arctam viã veterem mundi senectutem deponere vis, corpus tuũ ieiunio macera: Est enim angusta porta, & arcta via quæ ducit ad regnum cœlorum.

NOTAE.

In Euangelio.) Locus est apud Matthæum capite 10. vbi Apostolos nouam Euangelij lucem annuntiatu-

ros mundo, salutaribus præceptis diuinus ille magister corroborat. Porro totam Christianæ disciplinæ perfectionem complexus, duo necessaria esse ait ad administrationem verbi, prudentiam videlicet & simplicitatem. Ad prudentiam (vt breuiter dicã) eorum in vniuersum pertinet cognitio atque effectio, quæ ad bene beateque viuendum in suo vnumquemque statu perducere possunt. Est enim diuina hæc virtus humanarum omnium actionum quasi gnomon, est virtutũ dux & mater est vitæ moderatrix, immo uero iuxta Stoicorum placita ars est agendæ uitæ. Deinde cum simplicitatem iubet, hypocrisim uetat; nam simplicitas simulationi opponitur, & tam dolum in uerbis, quam in factis fraudem auersatur. Extant innumera sacrarum litterarum testimonia, quibus duplices corde a Spiritu sancto reprobantur, simplices uero ac recti uarijs encomijs extolluntur. Iam licet duo hæc, prudentia, & simplicitas differre quodammodo ac dissentire inter se se uideantur, optime tamen cõstituta ratio facili negotio illa copulabit, ac uinciet; est siquidem inter uirtutes omneis mira quædam societas atque connexio. Qui fortitudine præstat, temperans item esse recte potest. Facilitatem morum ac seueritatem si quis una retineri non posse arbitratur, plane decipitur. idem de sobrietate & liberalitate ac reliquis istius modi uirtutum speciebus dictum esto. Vide Petrum Velleium à Cueuara docte ac fuse de hoc disserentem in l. obseruandũ. ff. de officio præsidis: Petrum Velleium à Gueuara, præteriti si quod fuit virtutum fœcundum seculum, viuidum simulachrum: præsentis vnicum ornamentum: futuri absolutissimum exemplar. et vero lector candide si viri huius præclarissimas doteis exprimere nunc vellem, vix tibi fidẽ facerem; etenim eo vsque maximorum virorum elogia inuidiam & incredulitatem declinare solent, quousque communem hominum captum non excedunt. Ornat profecto tantum hunc virum antiquissimus generis splendor; Ornat constans quædam a primis auctoribus ad posteros vsque deriuata in reges suos fidelitas & studiũ; multa apud eosdem principes ob hoc ipsum gratia; amplissimi magistratus domi militiaeq; feliciter administrati. Ornat (quoniam quæ diximus, vix nostra sunt) verior ac solidior animi nobilitas, vitæ summa innocentia, incredibilis candor, rara morum suauitas, virtutũ omniũ, atq. huius maxime quã tractabã, prudentiæ, quæ reliquarũ omniũ condimentũ est, eximia quædã & admirabilis possessio. Quid mirũ? prudẽtes nasci homines negauit philosophus, at disciplina, labore, & experimento fieri testatur; Petrus Velleius isthæc sibi præsidia ita nimirum comparauit, vt à primis annis sacrosan-

ctis literarum studijs omnino consecratus, in omni bonarum artiũ genere ad miraculum excellat; nec vero ille propterea ita se inuidit mundo, vt intra priuatos bibliothecæ parietes semper delitesceret, multa vidit, multa cognouit, multa tractauit, plurimis officijs Rempublicam sibi demeruit; quin etiam & Vrbi ipsi & in Vrbe Orbi illius virtus iam olim admirationi fuit. Finiam semel: Erit cum Velleium considetans, perfectissimam vigilantissimi præsulis, qualem Apostolus instituebat imaginem, te intueri dicas, atque illum ad Christianæ Reipublicæ vtilitatem, vtque aurea exorientis Religionis redeant tempora, præficiendum Ecclesiæ desideres: Erit cum amplissimo magistratui ne tot sileant iuris apices, aptissimum iudices: Erit cum ad efformandam lubricam illius ætatem, qui ad rerum omnium clauum admouendus esset, natum Velleium existimes. Denique nulla vnquam viris optimis & maximis præmia proposita, nullæ tam secundæ atque insolentes fortunæ, quibus non ille se dignissimum præstiterit, atque ad illas consequendas amplissimam sibi virtute ac doctrina viam non strauerit. Patere quæso lector candide si me à proposito argumento Velleij nostri recordatio diduxit; animo quidem ac desiderio nostro haud plane satisfactum est, tuo nimirum, digressione hac, molestum nihil accidisse confido, Menandri videlicet memor, apud quem ἀνὴρ ὁ χρηστὸς χρηστὸν οὐ μισεῖ ποτε. Nunc ad rem.

Sicut serpentes.) Alibi etiam Serpentum prudentiæ meminere sacræ litteræ; nam eo Geneseos loco, quẽ nũc vertit Hieronymus, Erat serpẽs callidior, nunc, Erat serpẽs sapientior, Aquila & Theodotione πανοῦργον legentibus, septuaginta habent ὁ δὲ ὄφις ἦν φρονιμώτατος. Nec arridet, quod Augustino Stheuco placuisse video, ea ratione serpentes ibi prudentes vocari, quod longissime cernant, etenim nimis frigida interpretatio est. Memini item Clementem Alexandrinum, libro Stromatum sexto aliam adduxisse rationem, videlicet quod in maleficijs (quorum optimus artifex est serpens) inueniri etiam possit consequentia aliqua & discretio, & compositio, & coniectura futurorum. cui sententiæ fauere videtur communis doctrina quę & Basilium auctorem habet homilia 12. in principium Prouerbiorum; dum duplicem prudentiam constituit, vnam proprij commodi custodem (Volateranno interprete) & alieni doli obseruatricem, qualem habet serpens; alteram quæ virtus est, & quæ ea quæ agenda aut non agenda sunt, definit. verum certe priorem illam vix est vt prudentiam vocemus; astutiã calliditatem, malitiam, fallaciam, versutiam magis proprie appellabimus

bimus. Non inficior, verbum φρόνιμος in ſacris litteris ad vtrumq. anceps eſſe, nam vt noui teſtamenti (in quo Gręcorum verborum maior uis eſt) teſtimonijs agam, Paulus ad Romanos 11. μὴ ἦτε παρ' ἑαυτοῖς φρόνιμοι & iterum paulo inferius ad eoſdem, μὴ γίνεσθε φρόνιμοι παρ' ἑαυτοῖς. Lucas capite 16. Villicum iniquitatis laudauit Dominus, ὅτι φρονίμως ἐποίησεν, quia ſubdit οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου φρονιμώτεροι ὑπὲρ τοὺς τοῦ φωτός. εἰς τὴν γενεὰν τὴν ἑαυτῶν εἰσί. At vides vbique & Paulum, & Lucã pręfatos, illũ παρ' ἑαυτοῖς hũc εἰς τὴν γενεὰν τὴν ἑαυτῶν. Adde, perperam illius prudentiam, in exemplum proponi qui ea tantum ad nocendum & male faciendum vtitur. Quare magis forſan phyſica ratio ſit, quam ex veteri Aegyptiorum Phænicumque theologia colligit Euſebius, videlicet ſerpentes ſpiritaliſſimos eſſe animalium omnium. nam abſque manuum aut pedum & omnino abſque alicuius organi exterioris adiumento, eximiam celeritatem aſſequuntur, feruntur, varias in figuras ac formas gradiuntur, inuoluto, ac reuoluto greſſu in quamlibet partem rotantur. Hoc autem inde habent, quod præ cæteris animalibus igneã naturã participent. Idque decantatiſſimus ille Epies ſacrarum litterarum ſcriba quem ſummũ Deorum interpretem Aegyptij putarunt, cuiuſque libros Arius in Græcam linguam traduxit, concione ſignificauit; cum conniuente atque adeo clauſos habente oculos ſerpente, tenebras diffundi, illo vero palpebras oculorum erigente, luce omnia repleri, ſcripſit. Hinc sũma in hæc animalia religio: quibus tẽpla erigebant, quæ pro dijs venerabantur, rerum omnium principia putabant: quin & Deum appellabant Ophionea: de quibus ex Pherecide & Zoroaſtre plura apud eundem Euſebium. Itaque (vt redeamus) non erit abſurdum, ſi prudentiam ſerpentum apud Moſem de hac ſerpentina natura ad omnia habili, & aptiſſima interpretemur. Eam nimirum Deus naturæ opifex, ipſi ſerpenti largitus eſt, qua vt Auguſtini verbis vtar, malus dæmon vſus eſt ut inſtrumento ad decipiendos primos parentes. Porro beata etiam haud improprie appellari poſſe prudentia, docet Theophraſti opus cui titulus de animalibus quæ dicuntur prudentia: auctore Laertio. Verum hæc prolixius fortaſſe quam oportuit.

Simplices ſicut columbæ.) Optime ſane diuinus ille magiſter prudentiam ſerpentum columbino candore temperauit: eſt ſi quidem animal iſtud omnino innoxium, nulli parat inſidias, atque ut Auguſtinus ait in Quæſtionibus Euangelicis ſuper Matthæum, non ſolum grandium animalium contra quæ vires non habet verum minutiſſimorum quibus

etiam

etiam perparui passeres aluntur, cæde abstinet. Columba serenitatis fuit Noemo nuntia. Christo in baptismate super caput adstitit. fausti ominis auis est, & quæ olim in sacris litationibus ob nimiam puritatem præcipue expetebatur. Hinc fit vt rerum spiritualium ac diuinarum in sacris litteris (vt plurimum) sit simbolum: Ea designātur Christus, Sanctus Spiritus, Ecclesia, Virgo Deipara, Gratia, Charitas, sacra doctrina & Scriptura, Spiritualis Natura, Ecclesiæ Doctores, viri simplices ac recti, atque eius generis multa quæ ex doctissimi Laureti rapsodia facile colliges. Adscribam ego elegantissimum Marci Antonij Flaminij epigramma, in quo magnum Gulielmum Sirletum in pauperi adhuc fortuna delitescentem Seripādo Cardinali commendat, atq. appositissime columbæ cōparat. Ait.

Commendo tibi Seripande magne
Gulielmum hominem pium, eruditum,
Et candore animi parem Columbæ,
Doctum præterea vtriusque linguæ,
Quodque existimo pluris æstimandum,
Pauperem, iuuenes tamen docentem
Gratis pauperie mala grauatos.
Illum Græcia magna procreauit
Antiqua probitate, moribusque
Dignis Pythagora virum, tuaque
Dignum amicitia: idque ita esse, certo
Sciens, hunc tibi magne amice dono,
Virtutique tuæ dico, nec alter
Cliens aptior est tibi, nec ipse
Patronum inueniat sibi aptiorem.

Qui postea Cardi nalis assūptus E.

De Pythagora mirabile quoddam vidi apud Justinū l. 20. ubi Crotonienses a luxuria ad bonam frugem revocavit.

Ergo (quod est præceptum Christi in quo versamur) de coniungenda prudentia serpentina, cum columbina simplicitate, atque adeo virtutibus ijs quæ inter se videntur repugnare, videndus est diuinissimus Nazianzenus in oratione quam in funere & sepultura patris sui præsente Basilio habuit, quam certe vix tempero, quin integram hic transcribam, haud tamen inuidebo lectori omnia. sic ille: Sed fuerit sane (pater Gregorius) tanta tamque illustri morum facilitate: industria tamen eaque virtute quæ in rebus gerendis versatur, cuiquam alij cedebat? Minime. Verum idem ipse & lenis ac placidus, ut si quis alius erat, & ad agendum peræque aptus & appositus. Quamuis enim hæ duæ res fere inter se pu-

pugnet & opponantur simplicitas nimirum & asperitas, alteraque mansuetudinem cum inertia coniunctam habeat, altera rebus quidem gerendis apta sit, verum humanitate careat, at in eo tamen mirifice hæc duo in vnum conuenerunt. Nempe vt & tanquam asper ac vehemens rebus gerendis cum mansuetudine incumberet, & tanquam rebus gerendis alienus se se cum industria submitteret, in præsidijs ferendis, in sermonibus ab omni metu liberis, in omni denique gubernationis genere. Nam cum serpentis ad malum prudentiam columbæ ad bonum simplicitate coniunxisset, ita se comparauit, vt nec prudentiam in versutam improbitatem, nec simplicitatem in stoliditatem degenerare sineret, verum ex ambabus, quoad eius fieri poterat, vnam virtutis speciem efficeret, numeris omnibus perfectã & absolutam. Hactenus Theologus, interprete Billio.

Iuuenescere.) Hæc serpentum agirasia apud prophanos & sacros scriptores valde vulgaris est. indicabo fontes: Aristot. lib. 8. historiæ animal. cap. 17. & libro 5. cap. 17. Plin. lib. 8. cap. 17. Leberida Epiphanius hic (vt & ferè Græci) γῆρας per cathacresin nominauit: Aristot. χέλυφος τοῦ ἔαρος, Nicander ὕβαν νεαρὴν appellat, actionem ipsam Plinius vernare. Hac autem de re poetæ sic narrant: Prometheus cælestem ignem suffuratus ad homines quosdam detulerat, qui tanto beneficio ingrati, Ioui furtum detegunt, ab eoque in delationis præmium perpetua iuuenta donati sunt. Hanc igitur illi cum suo clitellario asello imposuissent redeuntes, asinusque graui siti in itinere laboraret, ad fontem quendã perrexit, vbi loci custos serpens, ne ad aquam accederet, prohibuit, nisi prius pacto pretio. Tunc arescens asinus se quodcunque haberet, daturum promisit, accepit igitur serpens agirasiam, atque inde quotannis exuit senectutem, homines vero senio conficiuntur. Nicander autem sic fabellam descripsit.

Ὠγύγιος δ' ἄρα μῦθος ἐν αἰζηοῖσι φορεῖται,
Ὡς ὁπότ' οὐρανὸν ἔσχε χρόνου πρεσβύτατος υἱὸς
Νειμάμενος κασίεσσιν ἑκὰς περικυδέας ἀρχὰς
Ἰδμοσύνῃ νεότητα γέρας πόρεν ἡμερίοισι
Κυδαίνων. δὴ γὰρ ῥα πυρὸς ληιστορ' ἔνιπτον
Ἄφρονες, οὐ μὲν τῆσδε κακοφραδίης ἀπόναντο.
Νωθεῖ γὰρ κάμνοντες ἀμορβεύοντο λεπάργῳ
Δῶρα, πολυσκαρθμὸς δὲ κεκαυμένος αὐχένα δίψῃ
Ῥώετο, γωλειοῖσι δ' ἰδὼν ὁλκήρεα θῆρα
Οὐλοὸν, ἐλλιτάνευσε κακῇ ἐπαλαλκέμεν ἄτῃ
Σαίνων. αὐτὰρ ὁ βρῖθος, ὃ δήρ' ἀνεδέξατο νώτοις,
Ἤτεεν ἄφρονα δῶρον ὁ δ' οὐκ ἀπανήνατο χρειῷ.

Vitalis uertit.

Fabula per iuuenes celeberrima oberrat, vt olim
Fratribus imperia diuisit maximus æuo
Vnus natorum Saturni. præmia honorisque
Indicium cœpere domestica turba iuuentam.
Mortales pretiosa Deum sed munera post hæc
Dementes carpsere: nihil iuuere querelæ;
Nam tardi dorso imposuerunt pondus aselli
Dona Dei: cui sicca siti præcordia vbi essent,
Ad fontem properat, prægrandem hic repperit anguem,
Quem supplex orauit opem sibi ferre: sed ille
Quod gestet, pretium lymphæ, pondusque petiuit.
Ille siti pressus facile annuit ista petenti.

Eadem fere sunt apud Sophoclem ἐν κωφοῖς.

Cutem exuit.) Euge: nos in hoc etiam cum Tertulliano conuenimus, ut post pauum esset nobis sermo de serpente. ille libro de Pallio: Nominandus est & serpens licet pone pauum; nam & iste quod fortius est, conuertit corium & æuum, si quidem ut senium persensit in angusta se stipat, pariterque specum ingrediens, cutem egrediẽs, ab ipso statim limine erasus, exuuijs ibidem relictis, nouum se explicat cum squamis & recurantur. Voluit isto serpentis argumento Ioannes Spondamus in Odysseæ librum 16. Paracelsicam doctrinam de lapide philosophico astruere. sed mihi non dum persuasit,

Gaudet.) Hoc uernantis serpẽtis gaudium expressit Lucretius, dũ impie ac stulte animorũ immortalitatẽ oppugnat.

Quod si immortalis nostra foret mens,
Non tam se moriens dissolui conquereretur.
Sed magis ire foras, vestemque relinquere, vt anguis
Gauderet.

Est & apud Nicandrum eiusdem vernationis gaudium ita significatum.

Μὴ δ' ὅτε ῥικνεῖον φολίδων ἄπο γῆρας ἀμέρσας
Αψ ἀναφοιτήσῃ νεαρῇ γε κεχαρμένος ἥβᾳ.

idest.

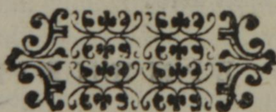
Tum etiam caueas horrendam quando senectam
Exutus serpens renouata pube resultat.

Hoc

Hoc autem Græce illi parœmiæ locum dedit. Lætor & rideo magis quam si exuissem senium, quæ apud Aristophanem obsceniori- bus aliquantulum verbis proponitur:& eisdem citat Suidas.

Sic tu.) Basilius in oratione. 7. de uirtute & vitio, locum Matthaei citat, eiusdemq. serpentinae proprietatis meminit, atque ad mores accommodat, his verbis: Sitis inquit Christus prudentes sicut serpentes: qui cum eos senium deponere necesse sit, loco angusto & optime septo corpus suum committunt, & ita pruden ter atque sapienter senectutem exuunt suam. Quod etiam & nos facere vult sacra scriptura cum per arduam & angustam viam iter faciamus, exuere inquam veterem hominem, induere vero nouum, ita vt etiam nostra sic repuerascat iuuentus. ut aquilæ solet. Eadem omnino sunt apud Isidorum Pelusiotem, cuius nunc aliquot epistolæ. (ex infinitis prope myriadibus) ope doctissimi Godefredi Billij luce perfruuntur. libro 1. Epistola 416. ad Herminum Comitem in hæc uerba: Serpens arte ac versuria vetustatem exuit, in arcta quadam & angusta rima se se comprimens, ac senium deponens. Vult igitur nos quoque per arctam uiam & afflictionem, ueterem hominẽ exuere, ac pro eo nouũ induere, qui ad eius imaginẽ renouatur.

Arcta est via) Matthæi 7. Quibus verbis Climacus (vt & Epiphanius hic) ieiunium præcipue commendari auctor est. Si angustam viam (inquit gradu 13. agens de gula) duramque etiam pergere Christo promisisti, reprime ventrem. hũc enim si foueas atque distẽdas, pacta & conuenta cum Domino tuo irritasti · intende animo vt audias dicentem: Lata & spatiosa est via ventris, quæ ducit ad perditionem fornicationis, & multi sunt qui. ingrediuntur per eam. Et quam angusta ianua, & arcta est via ieiunij, quæ ducit ad viã castitatis & pauci sunt qui per eã ingrediũtur.

ΔΕΥΤΕΡΑ ΦΥΣΙΣ ΤΟΥ ΟΦΕΩΣ.

Κεφάλαιον ΙΔ΄.

Φθεὶς τῷ ὄφει ὁ ἄνθρωπος ἐνδεδυμένος φοβεῖ αὐτὸν τὰ μάλιστα, καὶ διαδιδράσκει, ὁραθεὶς δὲ γυμνὸς καταθαρρεῖ αὐτοῦ.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

Καὶ σὺ νοητῶς ἐννόησον, ὅτι ἡνίκα ὁ πατήρ σου ὁ ἀδὰμ ἦν ἐν τῷ παραδείσῳ ἀναβαλλόμενος τὴν θεοῦ ὑφαντὸν στολήν, οὐκ ἴσχυσε ἐμπεσεῖν τῷ ἐχθρῷ, ἀλλὰ ἔφυγε μακρὰν ἀπ' αὐτοῦ, ὅταν δὲ γυμνὸς ἔμεινε τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ παραβάς, τότε ὁ πονηρὸς ἐκράτησεν αὐτόν.

Secunda serpentis proprietas. Cap. XIIII.

Vm serpens vestitum hominem conspicit, pauet, ipsumque fugit: quòd si nudum videt, illum petit.

INTERPRETATIO.

ET tu spiritualiter considera, quòd cum noster parēs Adamus veste à Deo contexta in Paradiso indutus fuit, illum adoriri Diabolus non potuit, sed procul ab eo fugit: cum vero pręcepta Dei transgressus, nudus mansit; tunc vicit illum Diabolus.

NOTAE.

Vestitum.) Diuersa omnino sunt apud sanctū Hieronymum siue auctorem epistolæ de cereo paschali ad Præsidiū Diaconū: & apud Isidorū in Originibus, Albertū in historia, & alios. nam in hominem vestitum salire serpentem scribunt, a nudo vero fugere. Plinius, ex Agatharchide, familias quasdam recenset, quæ serpentibus terrori erant, quorum e genere fuisse ait Psyllos; sic à Psyllo rege dictos, cuius corpori ingenitum fuit virus serpentibus exitiale: vnde mos illi genti fuit, vt liberos genitos statim obijcerent serpentibus, quo argumento pudicitiam coniugum experiebantur, detecto vel proprio vel adulterino sanguine. Hos Catonem, per Libyæ deserta inter facientem secum duxisse, vt serpentiū morsibus mederentur Plutarchus scripsit. meminit & illorum Gellius lib. 19. cap. 11. & Strabo 15. Lucanus item ab illo versu.

Gens inimica colit terram a sæuo serpentum
Marmarydæ Psylli, &c. Celsus autem medicus non Psyllorum naturæ sed illorum audaciæ hoc tribuendum putat; Marsos

item Italiæ populos a Circes filio ortos eandem vim aduersus serpentes habuisse auctores sunt & Plinius & Gellius; quorum item meminere Solinus, & Silius Italicus ab illo versu. *Hæc bellare acies norant*, lib. 8. &c. Denique & illos etiam a serpentibus metui scripsit Plinius, qui Ophiogenes vocabantur in insula Cypro. Ex quibus Hexagon quidam nomine, Romam legatus, coniectus fuit experimenti causa in serpentium dolium, à quo tamen illæsus extractus est. Aegyptij (auctore Aeliano) serpentes ibicum pennas metuere tradiderunt: & Arist lib. 8. cap. 11. cuiuslibet hominis saliuam eisdē esse venenum ait, cui & Plinij accedit opinio lib. 7. cap. 2.

A Deo contexta.) Veste a Deo contexta indutum fuisse Adamum in paradiso dicit, innocentiæ statum in quo creatus fuit, significans. Nam inter theologos obtinuit, eousque protoplastos nuditatem non exhorruisse, quousque deliquere; tunc enim in peccati pœnam erubescere, & veste se amicire cœperunt. Origenes in explicatione cap. 3. Geneseos, tunc primum eos carnem sumpsisse dixit, cum prius essent incorporei. Vnde pelliceas vestes, de quibus ibi agitur, humana corpora interpretatur, quibus post offensam & eiectionē de Paradiso induti sunt, quasi ante in Paradiso sine carne, neruis, & ossibus fuerint. Sed errauit: recteq. reprehēditur ab Epiphanio nostro lib. 2. hæresi 64. Cū vero ille homilia. 6. in Leuiticū apertis verbis cōmuni ac veræ sententię se subscribat, dubitari potest, an merito huiusce hæresis insimuletur, vel potius Origenistis debeat imputari; tum maxime cū dici possit allegorice more suo, pro uestibus corpora exposuisse: nam hæc fuit vetus illius sæculi aduersus Origenem expostulatio, quem historici & (vt vocant,) litteralis sensus corruptorem appellarunt multi. Sanctus Hieronymus aduersus errores Ioannis Hierosolymitani disputans, huius etiam illum & notat & redarguit. Tertullianus aduersus Valentinianos cap. 24. & lib. de resurrectione carnis cap. 7. Irenæus. lib. 1. aduersus hæreses. cap. 1. Iustinus martyr. quæst. 49. Chrysostomus Homil. 18. in cap. 3. Geneseos. Greg. Nyssenus Catechetica oratione cap. 8. & nouissime Rupertus in comment. dicti cap. lib. 3. cap. 27. errorem hunc dilucide refellunt. Nazianzenus autem (ita explicante Cyro) non simpliciter carnem sed atram, grauem, mortalemque pro pellucida, tenuissima, atque immortali Adamū post peccatum suscepisse refert. sicq. mystice interpretatur illius & nuditatem, & vestes. locus est in carmine περὶ ψυχῆς quem ita reddidit Latine Billius Prunæus:

Protinus in viridi Paradisi sede locauit
Ancipitem, obseruans partem inclinaret in vtram,
Nudum etiam & sceleris purum fraudisque malignae
Pestiferi at postquam sæuis insultibus hostis,
Fæmineisque leuis præbens insultibus aures,
Nectaream dentes præ tempore misit in escam,
Pelliceas vestes hoc est graue pondus & atræ
Subiectum morti tunc induit ipse,

Nudus.) dicta hæc sunt quasi καταχρηστικῶς si ad serpentinam proprietatem accommodentur; Nec enim Adamus transgressus præceptum Domini nudus mansit, sed potius ab ea hora vestitus & opertus: at certe vestis illa nihil magis quam eius nuditatẽ præferebat, idest illum ab innocentiæ statu decidisse, ac proinde ideo vestitus, quia nudus, hoc est omni felicitate priuatus, & omni præsidio destitutus. August. in expositione psalmi 103. pellicearum harum vestium allegorias late persequitur.

Diabolus.) in Græco est πονηρός. Malus: est autem in diuinis literis communis loquendi phrasis, vt per antonomasiam hac voce intelligatur prauus spiritus, sicut & pet magis vulgarẽ illam, Diabolus, quæ calumniatorẽ significat: in prece Dominica. ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. habetur, Latine, sed libera nos a Malo: nec enim a rebus aduersis (vt vulgo putant) sed a malo dęmone liberari, oramus. Matth. item 13. ἔρχεται ὁ πονηρὸς &c. venit Malus. Ioannis. 1. cap. 2. γράφω ὑμῖν νεανίσκοι, ὅτι νενικήκατε τὸν πονηρόν, vbi Vulgata: Quoniam vicistis Malignum: item quinto καὶ ὁ πονηρὸς οὐχ ἅπτεται αὐτοῦ. Eadem simili voce: Malignus non tangit eum. Paulus, ἐν ᾧ δυνήσεσθαι πάντα τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα σβέσαι, vbi & translatio latina auxit gradum, & reddidit: in quo) fidei (scuto) possitis, omnia tela Nequissimi ignea extinguere: ad Ephesios vltimo. Sunt qui & illud Isaiæ de Hierusalem, οὐ σὺ εἶ ἡ λατομήσασα πλάτος; Num quid non tu percussisti superbum? eodem tropo de Satana interpretentur. Adi doctas institutiones Episcopi Cauriensis Petri Garsiæ Galarzæ.

EPITH

ΤΡΙΤΗ ΦΥΣΙΣ ΤΟΥ ΟΦΕΩΣ.

Κεφάλαιον ΙΕ΄.

Τοῦ ἀνθρώπου αὐτὸν ἀποκεραμῆσαι ἰχνεύοντας, ὅλον τὸ σῶμα παραδίδωσι, τὴν κεφαλὴν μόνην φυλάσσει.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

Ὀφείλομεν οὖν καὶ ἡμεῖς ἐν καιρῷ πειρασμοῦ ὅλον τὸ σῶμα θανάτῳ παραδοῦναι, μόνην τὴν κεφαλὴν φυλάττοντες, τουτέστι, τὸν χριστὸν μὴ ἀρνούμενοι, ὅπερ ἐποίουν οἱ ἅγιοι μάρτυρες, ἡ κεφαλὴ γὰρ παντὸς ἀνδρὸς, ὁ χριστός ἐστιν, ὡς γέγραπται.

Tertia Serpentis proprietas.
Cap. XV.

I quando ſerpens ab homine petitur, caput ille tantum cuſtodit, reliquum corporis exhibet.

INTERPRETATIO.

DEbemus igitur & nos in tempore periculi totũ corpus morti concedere, ſolum caput cuſtodire, hoc eſt Chriſtum non deſerere, quemadmodum ſancti martyres fecerunt. Omnis enim viri caput Chriſtus eſt: vt ait ſcriptura.

NOTAE.

Caput tantum cuſtodit.) Hieronymus ſiue auctor epiſtolæ ad Præſidium: Coluber caput ſuũ celat quando percutitur, vbi ſcit eſſe mortem ſuam. Iſidorus. Dicit autem Plinius, ſi creditur, quod ſerpentis caput etiam ſi cum duobus euaſerit digitis, nihilominus uiuit. vnde & totum corpus obijcit, pro capite, ferientibus: lib. 12. Origi. cap. 4. Aelianus autem huius rei rationem reddit. nam auctor eſt ſerpentibus cor eſſe in gutture lib. 5. cap. 31.

Debemus.) Eadem omnino ſunt apud Epiphanium noſtrum li. 1. to. 3. contra Ophitas. ſed & ſanctus Chryſoſtomus in commentario pſalmi 114. in illo verſu; O Domine libera animã meã; eandem proprietatẽ ſimili allegoria ad mores accõmodat. Quemadmodũ (ait) ſerpens reliquũ corpus proijcit ut caput cõſeruet, ita oportet te quoq. alia omnia dare pro ſalute animæ. Idem in caput Matth. 10. homil. 34. id ipſum copioſius tractat. Auguſtinus in enarratione pſalmi 57. Offer (inquit) ſicut ſerpens mẽbra tua percu-

percutienti, dummodo caput integrum serues: Caput viri Christus. Sed & Gaudentius Brixianus Episcopus in responsione ad Germinium de uillico iniquitatis; Caput (inquit) nostrum qui est Christus omni diligentia conseruantes & pro eo membra omnia persequentibus laceranda tradentes, vt fides Dei quæ caput salutis ac vitæ est sana & inuulnerata permaneat. Isidorus autem Pelusiotes: Dominus nos prudétes vt serpentes esse iubet (vir ingeniosissime) sic nempe vt caput nostrum in omni tentatione conseruemus. etenim quibuscunque aduersis casibus ac plagis serpens prematur, incolume atque illæsum caput seruat. Ad Comitem Herminum. Michaelus Glyca huius & earum quas superius adduximus, proprietatũ meminit, & eas eisdẽ pene, quibus Epiphanius, verbis allegorice tractat.

Ait scriptura.) 1. ad Corinth. cap. 11. quibus verbis monet eo loci Paulus viros aperto capite orare debere, fœminas vero velato; nam vt ex eo colligitur, vir imago Dei est & ipsius gloria, mulier autem viri gloria & propter virum creata, ac proinde in signum subiectionis velare debet caput suum. Tertullianus Apostolorum seculo proximus consuetudinem hanc multis in locis commendat, & aduersus contrarium sentientes, illam tuetur, præcipue lib. 5. aduersus Marcionem cap. 8. & ex professo toto libro de veland. virg. vide Concilium Grangense. canone. 17. & Sanctũ Chrysostomum in commentario dicti capitis. 11. ad Corinth. & Anastasium Nicaenum in quæstionibus super scripturam quæst. 62. sed hæc forsan aliquantulum ἀπὸ τοῦ σκοποῦ.

ΤΕΤΑΡΤΗ ΦΥΣΙΣ ΤΟΥ ΟΦΕΩΣ.

Κεφάλαιον Ις.

Ὅταν ἐπὶ τὴν πηγὴν τοῦ ὕδωρ πιεῖν ἔλθῃ ὁ ὄφις, οὐ φέρει τὸν ἰόν, ἀλλά γε ἀφεὶς αὐτὸν ἐν τῇ νεοττιᾷ, οὕτω καθαρὸς πορεύεται, ἵνα μὴ τοὺς ἐξ αὐτῆς πίνοντας φαρμακεύσηται.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

Ὀφείλομεν μὲν οὖν καὶ ἡμεῖς ἐπὶ τὸ ἀέναόν τε, καὶ ἄκακον ὕδωρ σπεύδοντες, τὸ τῶν θείων καὶ ἐπουρανίων λογίων ἐν τῇ τοῦ θεοῦ ἐκκλησίᾳ γέμον, μὴ φέρειν σὺν ἡμῖν τὸν τῆς κακίας ἰόν, οὐ μὴν ἀλλὰ πᾶσαν κακίαν καὶ λοιδορείαν πᾶν τε πονηρὸν ἐνθύμημα ἀφεῖναι, καὶ οὕτως ἄμωμοί τε, καὶ καθαροὶ πορευθῶμεν ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίᾳ, ὅπως μὴ τὴν ἡμετέραν ψυχὴν καταφαρμακεύσωμεν.

Quarta proprietas serpentis. Cap. XVI.

CVm serpens ad fontem vt bibat pergit, virus non defert, sed in antro illud dimittit sicque purus accedit; ne ex illis aquis bibentes veneno inficiat.

INTERPRETATIO.

DEbemus igitur & nos qui ad perennem puramque & diuinis ac cælestibus eloquijs scaturiētem aquā in Dei Ecclesia properamus, malitiæ venenum nobiscum non deferre: sed omnem prauitatem ac iurgium & omnē malam cogitationem deponere, sicque insontes & puri Ecclesiam Christi adeamus, ne anima nostra veneno inficiatur.

NOTAE.

Virus non defert.) Auctor epistolæ ad Præsidium, de Cereo Paschali, de hac re ita scribit. Coluber ad bibendū veniens, in aqua venenum deponit, ne eum venenū aqua concretum occidat Glycæ autem magis cum Epiphanio conuenit, cuius sunt verba: Quod si aliquando sitiat serpens inque puteo contacturus est aquam, primo virus suum euomit, ac deinde ad fontē accedit: sic etiam nos cum ad diuinum illud poculum accessuri sumus, vt vrentia nos peccata sanemus. omnem prius vitiositatem (for san dixit simili qua Epiphanius voce, κακίαν) debemus abijcere atq. ita nos met ad sacrosancta mysteria conferre. hactenus Glyca. Serpentibus virus esse in felle scripsit inter alios Plinius lib. xi. cap. xxxvij.

Aquam.) multa intelligi typice possunt aquarum nomine vt sanctus Hieronymus auctor est in capite tertio Hieremiæ.

miæ; Quod autem hęc significasse Epiphanio videtur, sacra est scriptura, siue diuini verbi doctrina, Hieronymus ipse in illud Zachariæ, Et erit in die illa exibũt aquæ viuæ de Ierusalem: Aqua (inquit) quæ egreditur de Hierusalem hoc est de Ecclesia doctrinam indicat Saluatoris. idem docet in Iobi caput xii, in illis uerbis: Si continuerit aquas, omnia siccabũtur. Idem in Prouerbiorum illud: Quo modo in aquis resplendent &c. cap. xxvii. idem in Ezechielis cap. xxxxvii. Videndi etiam sunt interpretes in illud Isaiæ cap. xi. Repleta sunt omnia scientia Domini, sicut aqua multa operiens mare. in Ioannis item caput 4. & 7. in Euangelio.

In Dei Ecclesia.) Optime: nam certe extra vnam Ecclesiam nulla est sana doctrina, nulla scripturarum auctoritas. Atque hoc dictum esto contra eos qui pro libito scripturas vel nouas sibi confingunt, vel veteres & probatas temerarie reiiciunt, quorum infelicissimorum hominum (proh dolor) nostro æuo, quam pene infinitus est numerus? Atqui Epiphanius felicissimis illis nascentis Ecclesiæ temporibus proximus, bis certe in vix quatuor aut quinque lineolis repetit, in vna Ecclesia salutares hasce aquas scaturire hoc est sacram & diuinam doctrinam. Quid? an nõ & ipse olim Paulus necesse habuit Hierosolymam ascendere, vt cũ Ecclesia Euangelium quod Gentibus prædicabat, conferret? Quid est quod sanctus Hieronymus in symbolo ad Damasum Romanũ Pontificem scribens tam disertis verbis testatur? nouum (inquit) & vetus Testamentum recipimus in eo librorum numero quẽ sancta Ecclesiæ Catholicæ tradit auctoritas. Quid & Augustini vulgatum illud contra Epistolam Manichæi cap. 5. Ego Euangelio non crederem nisi me catholicæ Ecclesiæ commoueret auctoritas: vt interim infinita alia sanctorum patrum testimonia, œcumenicorumque conciliorum decreta omittamus. Sed hæc sera nimis atque infructuosa est tam perniciosi erroris expostulatio, scimus ac dolemus.

Insontes & puri.) Nam vt ait Sapiens. In maleuolam animã non introibit Sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Spiritus enim sanctus disciplinæ effugiet fictum & auferet se a cogitationibus quæ sunt sine intellectu, & corripietur a superueniente iniquitate. capite. I.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΜΥΡΜΗΚΟΣ.

Κεφάλαιον ΙΖʹ.

Σολομὼν εἶπεν ἐν ταῖς παροιμίαις. ἴθι πρὸς τὴν μύρμηκα ὦ ὀκνηρέ. ὁ φυσιολόγος εἶπε περὶ τῆς μύρμηκος, τῆς πολλὰς φύσεις ἐχούσης.

Πρώτη φύσις τοῦ μύρμηκος.

Ὅταν ἐπὶ μηγῶς βαδίζωσιν ἕκασται κομίζουσαι τὸν κόκκον, καὶ οὐ λέγουσι τοῖς φέρουσι, δότε ἡμῖν οὐδ᾽ ἁρπάζουσιν ἀπ᾽ αὐτῶν, ἀλλ᾽ αὐτί μαστοί τε ξυλλέξασαι οἴχονται ἀπιοῦσαι.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

Ταῦτα ἐπὶ τῶν σοφρένων τε καὶ μωρῶν παρθένων εὑρεῖν ἔνι.

De Formica. Cap. XVII.

It Solomon in Prouerbijs: Vade ad formicam o piger. Physiologus multas proprietates habere eam dicit.

Prima proprietas formicæ.

CVm solicite discurrunt, & singulæ granum portãt, a ferentibus vacuæ nec petunt, nec vi auferunt, sed vnaquæque colligere sibi studet.

INTERPRETATIO.

HÆc in prudentibus & fatuis virginibus deprehenduntur.

NOTAE.

In prouerbijs.) Capite. 6. sed &. 30. idem Salomon: Quattuor sunt (inquit) minima terræ, & ipsa sunt sapientiora sapientibus; formicæ populus infirmus, qui præparat in messe cibum sibi &c. sunt autem apud profanos & sacros scriptores insecti huius frequentissima encomia: Plinius: In opere qui labor? quæ sedulitas? Et quoniã ex diuerso conuehunt, altera alterius ignara; certi dies ad recognitionem mutuam nundinis dantur. Quę tunc earum concursatio? quam diligens cum obuiis quędam collocutio, atque percontatio? Silices itinere earum attritos videmus, & in opere semitam factam, ne quis dubitet qualibet in re quid possit quantulacumque sedulitas. Cicero libro. 3. de Nat. Deor. in formica nõ modo sensus, sed etiam mens, ratio, memoria est. Ouidius:

----- parcum genus est patiensque laborum,
Quæsitique tenax & quod quæsita reseruat.

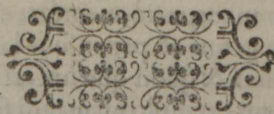
Horatius: Paruula, nam exemplo est magni formica laboris. Aristoteles

ſtoteles multis in locis illarum ſedulum & induſtrium ingenium commendat.& lib. 1. hiſtoriæ animalium. apes quidem ὑφηγεμόνα ſubdit; formicarum autem ſodalitia ἄνευ ἡγεμόνος: ueluti quid Democraticum & ſtatus popularis rationem præ ſe ferre conſtituant, vt apes regni.

Cum ſolicite.) huius proprietatis totidem verbis meminit auctor epiſtolæ ad Præſidium, quæ inter opera ſancti Hieronymi habetur. verba ſunt. Formicæ quæ nihil portant non rapiunt onera earum quæ portant. Plutarchus in libro de animantium comparatione: illa eſt in occurrendo honeſtas candorque. decedunt via onuſtis vacuæ, præbentque tranſitum.& Aelianus: Aliæ (ait) ad legenda grana eunt: aliæ onus portantes redeunt, ac ſummo cum honore ac modeſtia aliæ alijs de via decedunt. Dio Chryſoſtomus in oratione de ciuitatis ſtatu habita in concione, ad idem reſpexiſſe videtur. ait. Καὶ μέν τοι καὶ μύρμηκας πάνυ ἡδέως ἰδεῖν ἐστιν ὅπως μὲν οἰκοῦσιν μετ' ἀλλήλων εὐκόλως, ὅπως δὲ ἐξίασιν, ὅπως δὲ τὰ βάρυ μεταλαμβάνουσιν, ὅπως δὲ παραχωροῦσιν ἀλλήλοις τῆς ὁδοῦ. ideſt. Quin etiam valde iocundum eſt formicas videre quo modo facile uerſentur inter ſe, quo modo egrediantur, quo modo onera ſuſcipiant. quo modo mutuo cedant in vijs. Sed & Baſilius magnus, in homilia in pſalmum. 14. in illo verſu. Qui pecuniam ſuam non dedit ad vſuram. ad hoc ipſum alluſiſſe videtur. verba ſunt. Formica, (fenerantium auaritiā reprehendit) poteſt nec rogans nec mutuo accipiens nutriri; & tu induſtrium animal homo unam tamen ad uitæ uſum uiam reperire neſcis?

Nec petunt.) Sic uerti illud δότε ἡμῖν. quod tamen poſitum uidetur ab Epiphanio ut adluderet ad eam quam mox in ἑρμηνείᾳ citat decem uirginum euangelicam parabolam in qua eadem habentur uerba. δότε ἡμῖν ἐκ τοῦ ἐλαίου ὑμῶν dare nobis de oleo ueſtro.

Hæc in prudentibus.) ideſt, prudentes uirgines ad exemplū formicæ præpararunt ſe ad aduentum ſponſi. fatuæ uero improuidæ fuerunt, ita ut adueniente ſponſo, mutuo petierint oleum a prudentibus, quod tamen non receperunt. nota eſt collatio. Math. 25.

ΑΕΤΤΙ-

ΔΕΥΤΕΡΑ ΦΥΣΙΣ ΤΗΣ ΜΥΡΜΗΚΟΣ.

Κεφάλαιον ΙΗ΄.

Ὅταν ἀποταμιεύσῃ τοὺς κόκκους ἐν τῇ ποίμνῃ, διχοτομεῖ αὐτούς. μὴ χειμῶνος καταλαβόντος σαπῶσιν οἱ κόκκοι καὶ λιμοκτονηθῶσιν αὐταί. ἡ γὰρ μύρμηξ θυμόσοφος τυγχάνουσα προνοεῖ καῦμα μέγα, ἢ καὶ βροχὴν ἔρχεσθαι. θεωμένου δέ σου τὴν μύρμηκα τὸν κόκκον τοῦ σίτου εἰς τὴν ὀπὴν εἰσκομίζουσαν, ἐρχόμενον νόει τὸν χειμῶνα. ἢν δὲ ἐκφέρουσαν θεάσῃς, γαλήνην ἐσομένην γνῶθι.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

Καὶ σὺ οὖν, ὦ ἄνθρωπε, τὰ τῆς παλαιᾶς ῥήματα ἐκ τῶν πνευματικῶν διάστελλε. τὸ γὰρ γράμμα ἀποκτείνει. Παῦλος γὰρ εἶπε, ὁ νόμος πνευματικός ἐστι. πρὶν γὰρ τῷ νόμῳ μὴ προσέχοντες οἱ ἰουδαῖοι, ἐλιμοκτονήθησαν.

Secunda

Secunda proprietas formicæ Cap. XVIII.

CVm in cellulis grana condunt, in duas partes illa diuidunt, ne hyeme ingruente putrescant, & ipsæ fame pereant. Formica enim cum sit animal solers, & ęstum solis nimium, & hybernum tempus præsentit. Itaque cum eam videris triticum in cauernam condentem, hyemem aduentare intellige. si vero illud extra educentem ipsam videris, tranquillum instare tempus scito.

INTERPRETATIO.

TV vero, o homo, sermones veteres ab spiritualibus separa. Littera enim interficit. Et Paulus ait: Lex spiritualis est. Iudæi autem legi minime adhærẽtes, fame perierunt.

NOTAE.

In duas partes.) Nam mira est formicarum secundum Aristotelem, Plinium, & Aelianum, cellularũ structura. inter media sepimenta (inquit Aelianus ex interpretatione Gillij.) cauernas alias ab alijs secernentia solertissime machinantur, atque vt in splendidis hominum ædibus fieri solet, domum suam triplici regione formaq. circumscribunt. alterum enim in ea locum Andronem, in quo mares habitant, ædificant; alterum Ginæceum nuncupatum, vbi fœminę pariant, moliuntur; tertium granorum aceruis destinant. Plutarchus autem hanc cubilium discretionem non recipit. sed & auctor epistolæ ad Præsidium eadem fere quæ hic Physiologus: Formicæ (inquit) diuidunt grana, timentes ne si fuerit pluuia, florescant.

Putrescant grana.) Illud est Plinio cum ceteris commune formicas semina arrosa condere, ne rursum

sum in fruges exeant, & Plutarchus: Ne triticum vertatur in semen atque inutile reddatur cibo sed potius permaneat, caput arrodunt, quo effundit triticum germen. Basilius magnus: Secant vnguiculis fructus medios, arrososque condunt, ne rursum in fruges exeant e terra, atque inutiles inde sibi ad vsum alimoniæ fiant.

Præsagit.) Citat Plutarchus Arati versum, quo hæc formicarum diuinatio significatur: verba sunt ex interpretatione Cruserij: Quando oua exponunt, torrentiq. sub dio: id pro significatione habet Aratus imbrium : *Oua penetralia quando omnia porrigit antro Formica:* alij (addit Plutarchus) non oua scribunt, sed fruges conditas, quoties æruginem senserint aut vereantur cariem aut putredinem ab eis exponi. Plinius de animalibus præsagientibus: Segniter & contra industriam suam absconditæ formicę, aut concursantes & oua progerentes imbrem præsagiunt. Aristoteles auctor est silente Luna formicas ab opere cessare. Aelianus autē nono quoque mensis die; cuius hæc sunt verba lib. 1. cap. 23. Rerum cælestium notionem habere, cursum siderum tenere, atque vim intelligere, sapereque Babylonios & Chaldæos testantur historici, formicæ vero nec cælum suspiciunt, nec digitis dies numerare sciūt, hoc tamen eis natura donauit admirabile, vt mensis nono quoque die non pedem ex cauerna egredientes, admodum quietæ se teneāt: Gillio interprete.

Litera occidit.) Paulus posteriori ad Corinthios cap. 3. quæ sententia varie exponitur vel ab ipso Apostolo, nō modo a sacris expositoribus. Epiphanius hic eam vsurpat aduersus Iudaicæ legis, post exortam veritatem Euangelicam, obseruatores. nam (vt ait) vetera illa omnia vmbræ tantum erant, & futurorum mysteriorum significationes. quapropter Christus finis legis merito vocatus. in eundem sensum accepit literam occidentem Origenes homilia. 7. in Leuiticum. &. 1. περὶ ἀρχῶν. Chrysostomus item & pluribus in locis Hieronymus: sed omnium copiosissime Augustinus peculiari libello de spiritu & litera ad Marcellinum.

Lex spiritualis est) ad Romanos. 7. qui locus varie item ab expositoribus tractatur; non est instituti nostri hæc persequi. Quod ad propositum facit est interpretatio Tertulliani lib. V. aduersus Marcionem, vbi spiritualem legem explicat propheticam & figuratam. Si autem (inquit) & spiritualem confirmat legem, vtique & propheticam, vtique & figuratam, & addit; Debeo enim & hinc constituere Christum in lege figurate prędicatum, quo nec a Iudęis omnibus potuerit agnosci.

Iudæi autem.) Iudæi sic veteri legi adhærebant vt nullum locum concederent prophetijs quæ de nouo Euágelio tam plane loquebantur. vnde corruperunt omnia. Irenęus lib. 4. cap. 29. Tertullianus lib. 2. contra Marcionem. Iustinus in Dialogo, inter alias rationes, datæ a Deo populo Hebręo per Moysem legis vnam esse aiunt, vt ab idololatria illum auerteret.

Perierunt fame.) Explicuit Esaias populi non credentis inediam hanc, illo capite quo nobile de Christo venturo vaticinium continetur. verba sunt: Declinabit ad dexteram & esuriet, & comedet ad sinistram & non saturabitur.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΛΩΠΕΚΟΣ.

Κεφάλαιον ΙΘʹ.

Η Αλώπηξ ἐστὶ πολύτροπον ζῶον, πεινάσασα δὲ καὶ ἀπορεοῦσα τροφῆς ἀπέρχεται ἐπὶ τοὺς ἡλιακοὺς τόπους καταρρίπτουσα αὐτὴν ἐς γῆν, καὶ ἀνεχομένη τὴν πνοὴν καὶ ὑποκείνουσα τεθνηκυῖαν, κεῖται ὑπτία, τοὺς ὀφθαλμούς τε καὶ τοὺς πόδας ἄνω ἔχουσα. ἐπερχομένων δὲ τῶν πετεινῶν, καὶ αὐτὴν κατεσθίειν βουλομένων, ἐκείνη ἑτοίμως αὐτὰ κρατεῖ, καὶ ὅσα βούλεται κατατρώγει.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

Ουτω καὶ ὁ διάβολος παγιδεῦσαι τὸν ἄνθρωπον βουλόμενος, διαπτερεάζει αὐτὸν, ὅπως ἀμηχανῶς ἔχηται τῆς προσδοχῆς, καὶ ῥᾷστα οὕτως παγιδεύει αὐτόν.

De vulpe. Cap. XIX.

Vlpes versutum est animal. cum enim esurit, & cibo caret, aprica loca adit, & humi strata animamq. continens ac simulans se mortuam supina iacet, oculis & pedibus sursum erectis. Aues itaque delabuntur vt ipsa vescantur: illa vero arripit eas subito, ac pro libito deuorat.

INTERPRETATIO.

NEc aliter diabolus cum illaqueare hominem vult, tentat ipsum vt quam negligēter se in oratione gerat: sicque facillime irretitur.

N O T AE.

Versutum animal.) Nam & ipsum nomen, non quidem θέσει vt volebat Hermogenes, sed certe φύσει iuxta Cratyli sententiam, vulpi impositum videtur: ἀλώπηξ enim, ab ἀλῶ decipio, & ὢψ ὠπὸς, oculus, deriuatur, quasi multa oculis, imponat vulpes, Hinc ἀλωπεκίζω, idest, fraudulenter, & versute ago: Quod & Latini veteres, eadem voce vulpinari dixerunt; & vulpionem, pro eo quod & Græci ἀλωπεκώδην. Varro; Vulpinare modo, & concursa: Apuleius; Etiam cum matri bladirere: tamen iam tunc vulpionē, & impium fuisse. Itaque μεταφορικῶς callidi, ac veteratores, vulpina appellatione denotantur. sic Christus dominus, Herodē Antippan (cuius impij patris, immanem feritatem, tot occisis infantibus vt eundem vitæ auctorem perderet hac ipsa anniuersaria die, qua hæc scribimus, id est Decembris 28. Ecclesia commemorat) huius, inquam, patris haud degenerem prolem, sanctissimi Baptistes atrocē carnificem, vulpem appellauit Christus Lucæ 13. πορευθέντες (ait ad Phariseos) εἴπατε τῇ ἀλώπεκι ταύτῃ Ite: dicite vulpi huic. Dedit autem vulpin hæc πανουργία, infinitis prope apologis occasionem, qui & Aesopi, & aliorum nomine circunferuntur. Paroemiæ item in eandem rem habentur quam plurimae.

Humi

Humi strata.) Gillius ex Oppiani lib. 2. de piscibus, de hac ipsa vulpeculæ proprietate iisdem uerbis: Cũ auiũ, inquit, greges subuolantes videt, humi strata iacet, simul & oculos claudit, & rostrum in terram deponit, & animam continet, & dormientis, vel potius extinctæ speciẽ, similitudinemque gerit cũ autẽ eam sic ad terram abiectam aues despiciunt, mortuam arbitrantes, gregatim delabuntur, in eaque sessitantes, tanquam illudunt: at vulpes, eas ad rostrum appropinquantes ore hiante, atque imminente deuorat; hactenus Gillius. Vbi & ranam piscatricem, simili astutia pisciculos captare ait. Eadem sunt apud Isidorum Hispalensem lib. 12. cap 2: Albertum item, Georg. Agricolam, & recentiores alios: Nisi quòd Albertus exertam habere linguam, vulpẽ dicit. Michael Herus his addidit, in argilla rubra eam prius volutati, inquinarique, vt vulnerata ac sanguine cruenta appareat, quod & icõ exemplaris Sirleti præferebat. Glycæ cum Epiphanio mire conuenit annal. parte 1. Vulpeculam nutrimenti laborantem inopia, supinam iacere tradunt, quasi si foret mortua, simulq. anhelitum retinere. quamobrem distentam conspicatæ volucres, in eam se demittunt, & veluti mortuam attingunt: Tum illa subito exiliens; quæ mortua credebatur, aues comprehendit, atque deuorat. Hac ipsa ad captãdas simias calliditate pardum vti, auctor est pluribus verbis Aelianus li. 5. cap 54. Quod & Græco adagio constat ἀθάνατον παρδάλεως ὑποκρίνεσθαι pardi mortem simulare.

Simulans,) Simulatio, peculiare est vulpis tributum, & vt sic dicamus, οἰκεῖον πάθος, vt contra, aperta vis Leoni accidit, Cicero: Cum duobus modis, idest, aut vi, aut fraude, fiat iniuria, fraus quasi vulpeculę, uis Leonis uidetur. Lucretius, uulpi dolos a natura datos cecinit. atque alibi. *Cur acris violentia triste leonum Seminium sequitur, dolum vulpibus, & fuga ceruis.* Hinc Lysandri notum apophthegma, quod & in adagium abijt: Vbi Leonis pellis peruenire non posset, uulpinam assuendam esse: Quo significabat, aut ui, aut dolo obtinendum. Nazianzenus duo hæc in Iuliano imperatore deprehendi aiebat. illud autem, inquit, admodum prauum, ac malignũ, quòd (cum nec aperte nos allicere posset nec tyrannice cogere præ pudore sustineret) leoninę pelli uulpinam: aut si mauis, Minois laruam summæ iniustitiæ prætexens, leniter uim afferebat Billio interprete Chrysostomus homil 4. in cap. 1. Matthæi Cum a bestijs mutuata uitia, in hominibus insectetur, libidinem equis tribuit: vrsis uoracitatem: odium camelis: rapinam lupis: serpentibus furorem: uulpibus, subdolas insidias.

Nec aliter.) Nõ Aesculapius sanabit hãc paralysim: Nec enim ulla ex parte assui possunt hæc, præcedenti uulpinæ proprietati: nisi dicas, in eo dari similitudinem; quod sicut uulpes non primum aperto marte, sed dolose ac uersute auibus insidiatur: Sic generis nostri hostis, grauiora scelera principio non suggerit: sed uafre prius bona opera omittere suadet, atque ea quidem quæ ad uitæ eximiam quandam perfectionem magis spectant, qualis est oratio, quam quæ necessario adimplenda sunt: postea uero esferus, & immanis, irruit totus. Chrysostomus in lib. de orando Deo uitæ basim, ac fundamentum, orationem esse ait: ac proinde proficientium in uirtute quasi quoddam tyrocinium ac primum rudimentum.

Diabolus.) Omni turpi elogio significari potest Diabolus κατ' ἐξοχὴν: uulpes hic eo germanius appellatur: quod auctore Origene, feræ huius, ut & lupi nomen, nunquam in diuinis literis ad bonum aliquod usurpetur. Sic Gregorius theologus in oratione secunda de Theologia quæ est tricesimaquarta inter nuper excusas: Omnem animam uersutam fideq. dubia præditam per uulpem adumbrari scripsit. Nostras autem Gregorius magis (dicam dialecticorum phrasi) in specie Diabolum uulpis nomine significat homil. 4. in cap. 1. Matthei. Hæreticos uulpium nomine designari in diuinis literis commune est tam apud antiquos, quam etiã neotericos scriptores. Videndi sunt in Ezechi 13. Nehem. 4. Tren. 5. Psal. 62. Cant. 2. Matthei 8. Luc. 9. & 13. Et uero nostri temporis insidiosissimæ uulpeculæ in hoc etiam mirifice patrem suum uulpem Diabolum referunt: Quod iam diu in sanctas (ut & ille) preces, unanimes conspirauerint. At sanctissimus & antiquissimus pater Epiphanius diabolicam hanc esse versutiam satis plane testatur.

Irretitur.) Nam orationis aggere demolito, in manu est immanissimo huic hosti, triumphus, cum ad illius sustinẽdos insultus oratio potissimum sit instituta, adscribam eiusdem quẽ proxime citabam, Chrysostomi cum Epiphanio nostro symphoniã: Nimirum ait; Contemptibilem, captuque facilem te ipsum præbebis sceleratissimis spiritibus qui continenter obambulant obseruantes nos; vt si quem deprehenderint nudatum deprecationis præsidio, protinus abripiant: Si nos conspexerint deprecatione communitos, ilico resiliunt non aliter quam prædones, ac facinorosi, vbi conspiciunt militis gladium in caput suum vibrari. quod si contingat aliquem esse nudum precationis præsidio, hic auulsus deportatur a dæmonibus; & in calamitates variaque mala impellitur.

Oportet igitur vt hæc omnia metuentes precibus & hymnis nos ipsos circunuallemus, vt Deus omnium misertus dignos efficiat regno cælorum: hactenus Chrysostomus. Bernardus eamdem improbam dæmonum industriam in exturbandis nobis ab hoc orationis præsidio eleganter explicuit sermone 4. de Quadragesima.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΝΥΚΤΙΚΟΡΑΚΟΣ.

Κεφάλαιον Κ΄.

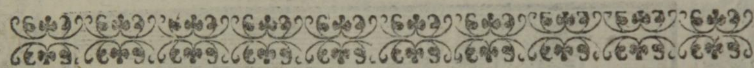

ησὶν ὁ ψαλμῳδός, ἐγενόμην ὡσεὶ νυκτικόραξ. ὁ γοῦν φυσιολόγος λέγει τοῦτο τὸ πετεινὸν ὑπεραγαπᾷν τὴν νύκτα, ἢ τὴν ἡμέραν.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

ΟΥτως καὶ ὁ κύριος ἡμῶν ἰησοῦς χριστὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς, τοὺς ἐν σκότει, καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένους, τουτέστι τὸν λαὸν τῶν ἐθνῶν ὑπὲρ τὸν λαὸν τῶν ἰουδαίων, τῶν ποτε τὴν υἱοθεσίαν καὶ ἐπαγγελίαν τῶν πατέρων ἐσχηκότων. ἐκ τούτου καὶ ὁ σωτὴρ ἔλεγεν, μὴ φοβοῦ τὸ μικρὸν ποίμνιον, ὅτι εὐδόκησεν ὁ πατὴρ ὑμῶν, δοῦναι ὑμῖν τὴν βασιλείαν. ἐρεῖς μοι, ὅτι ὁ νυκτικόραξ ἀκάθαρτόν ἐστι, καὶ πῶς ὁ σωτὴρ ἔλεγε διὰ τοῦ ἀπόστολον, ὅτι τὸν μὴ γνῶντα ἁμαρτίαν, ὑπὲρ ἡμῶν ἁμαρτίαν ἐποίησεν, ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν, ἵνα ὑψώσῃ τοὺς πάντας, τὰ πάντα γέγονεν, ἵνα πάντας σώσῃ.

De Noctua. Cap. XX.

AIt Psaltes, factus sum sicut nycticorax. Physiologus igitur auem esse dicit amantem magis tenebras, quam lucem.

INTERPRETATIO.

SIc dominus noster Iesus Christus dilexit nos sedentes in tenebris, & in vmbra mortis, hoc est Gentium populum amauit magis, quam Iudæos, qui olim adoptionẽ, repromissionemque in patre habuerunt. Quamobrem Saluator dixit, Noli timere pusillus grex, quia complacuit patri vestro, dare vobis regnum. Dices, impura auis est noctua: atqui Saluator per Apostolum dixit, eum qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit: humiliauit seipsum, vt exaltaret nos: factus est omnia, vt omnes saluos faceret.

NOTÆ.

NOTAE.

De noctua.) Multi tradunt distingui nycticoracem à noctua; at cum de ea proprietate agatur, quæ vtrique æquè conuenit, magis Latinam vocem vsurpare placuit.

Tenebras.) Et ab hac ipsa naturæ proprietate noctua à Latinis appellatur, vt auctores sunt Festus & Varro: imo & per anthonomasiam, noctis auis dicitur. Ouidius de Bacchis in Orpheum concitis:

Et coeunt vt aues si quando luce vagantem
Noctis auem cernunt.

Cui non est dissimilis periphrasis illa in Martiano Capella:

An mage noctiuagæ tibi traditur alitis vsus.

Græcę autem vocis (νυκτίκοραξ) eodèm spectat onomatopçia quasi nocturnus coruus. Ambrosius proprietatis rationem talem docuit: Noctua & nycticorax magnis & glaucis oculorum pupillis nocturnarum tenebrarum non sentit horrorem: & quò fuerit obscuriora nox, eò crebriores volatus exercet inoffensos: die autem videre nō potest, quia exorto splendore visus eius hebetatur. sed parū physice. Eustathius autē ita fermè: Noctuæ visum in tenebris valere aiunt, interdiu obcæcari propter nimis siccum & tenuem oculi humorem non ferentem vim luminis. atq; alibi: Noctuam aiūt solam inter aues quæ vncos habēt vngues, & carnibus aluntur, fœtus non edere cæcos, propter igneam vim quam in oculis habet, qua tenebras etiam penetrat; quare & (ἐν ταῖς σκοτομήναις) Luna laborante cernit.

Sic Dominus noster.) Augustinus in enarratione psalmi 101. Christum nycticoraci etiam comparat. Ecce (inquit) nycticorax in parietinis amat & noctem, nam nisi amaret, vnde diceret, Pater ignosce illis?

Sedentes in tenebris.) Psalmo 106. sic Chrysostomus & Theodoretus priorē versus partem (Quoniā satiauit animam inanem, & animam esurientem satiauit bonis) de Iudęis accipiunt, posteriorem, vt hic Epiphanius, de Gentibus interpretantur. Et meritò, Iudæi enim ante natum Christum, in luce versabantur. habebant enim legem in qua cum fide promissionis, salutem consequebantur. esuriebant igitur solùm, quia nondum

vero ac solido cibo sed adumbrato vescebantur; cætera erant in luce. Gentes contra alta & caliginosa nocte premebantur, ignorabāt enim verum Deum, quod proprijssime appellabis in tenebris degere. quemadmodum enim sola absentia lucis noctem inducit iuxta philosophorum sententiam, & vulgatum illud Heracliti εἰ μὴ ἥλιος ἦν, εὐφρόνη ἂν ἦν, si non esset sol, nox esset, ita sola ignoratio Christi Iesu, qui verum est mundi iubar, sufficit ad suffundendas tenebras. Hę itaque occupabant Gentium mentes. Et verò sic occupabāt vt ligna & lapides pro dijs colerent: quin & eò multi vesaniæ deuenerant, vt serpentes, simias, boues, canes, cœpe quidam pro numine venerarentur. Verum clementia & bonitate Dei populus hic qui in densissimis hiscè ac plusquam cymmerijs tenebris versabatur, vidit (vt inquit Isaias) lucem magnam, & habitantibus in regione & vmbra mortis lux orta est.

Habuerunt.) Adoptionem, quia ille erat & vocabatur Dei populus: Promissionem, quia ex Abrahami semine venturum Saluatorem pollicitus fuerat Deus. Et hoc est quod Iudæi ipsi aduersus nos vsurpant, veteres populi sui prærogatiuas adhuc iactantes. sed eorum vanitatem satis confutant verba illa Domini apud Oseam. Vocabo non plebem meam, plebem meam, & nō dilectam meam, dilectam meam: Et per Paulum ad Ephesios 2. Eratis sine Deo in hoc mundo: nunc autem in Christo Iesu vos qui aliquādo eratis longe, facti estis prope in sanguine Christi. Respondet etiam disertè eidem obiectioni Tertullianus in libro aduersus eos, & Cyprianus. lib. 1. testimoniorū cuius idem est scopus. videndus etiam Chrysostomus homil. 6. in cap. 4. Matthæi.

Nolite timere.) Lucæ. 12. Extant autem vocationis Gentium, & Iudæorū reprobationis tertio quoq; verbo in scripturis sanctis prædictiones. Tota quidem Isaiæ prophetia illis abundat, atque in ea præcipue integrum caput 35. ubi de Gentiū quæ in Christum crediturae erant, futura consolatione, lætitia, securitate, & fœlicitate fusè agitur. item 49. vbi Christus Gentium dux constituitur, daturque in fœdus populi ex omni Orbis parte vocandi. item 54. & 55. vbi Ecclesia ad lætitiam inuitatur, quod ex Gentibus numerosior futura sit, quàm erat synagoga. Deniq; videndi sunt in hoc ipso argumēto (præter eos quos citauimus locos) Patrum commentarij in cap. Genes. 49. Num. 24. Deut. 32. 2. Reg. 22. 3. Reg. 8. Psalm. 2. uers. 8. & 21. uersu 28. & 67. uersu 32. & 85. uersu 9. & 86. uersu 4. Ierem. 16. Ioel. 2. Mich. 4. Soph. 3. Zachar. 2. & 9. Math. 2. & 4. & 8. & 21. & 22. Luc. 2. Ioan. 1. & 8. & 10.

& 10. & 19. & Apocalyp. 21. Act. 8. & 10. Luc. 2. ad Rom. 14. 1. Corinth. 10. ad Eph. 2.

Impura auis est noctua.) Tum quia erat in lege prohibita tanquam immunda, Leuit. 11. Deut. 14. tum etiam quia nocturnæ istæ aues improborum hominum ut plurimum adumbrationes esse solēt, noctem enim τῶν πολλῶν κακῶν ἀρχηγὸν rectè appellauit Menander. Procopius: Damnantur (inquit) in lege Mosis noctis ac tenebrarum amicæ aues, noctua, vespertillio &c. quia tales mala faciunt, ait enim Christus omnem qui mala facit odisse lucem: & Nouatianus siue auctor epistolæ de cibis Iudaicis: Quãdo noctuam (inquit) prohibet, odit lucifugas ueritatis. At hic Christus non comparatur noctuę, quod ut illa tenebras amet: sed quod inter tenebras uersetur quærēs scilicet eos qui in tenebris degunt, ut præstantissimam cognitionis, & amoris sui lucem illis præferat. Similis huic Pharisaica illa fuit obiectio Matthæi. 9. Quare cum publicanis & peccatoribus manducat magister uester? cui ipse Dominus respondet. Non est opus ualentibus medico, sed male habentibus: &, Non ueni uocare iustos sed peccatores.

Peccatum fecit.) 2. ad Corinth. 5. cuius loci explicatio haud rectius aliunde peti potest quam ex eodem Paulo ad Roman. 8. Deus (inquit) filium suum mittens in similitudinem carnis peccati: & de peccato damnauit peccatum in carne. itē ex Isaiæ illo: Posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrũ &, Cum iniquis reputatus est. cap. 53. Haud dissimili tropo appellatur Christus a magno Basilio in sermone de Christi passione nondum quod sciam uulgato. ἀνάθεμα ὑμῶν: & à Paulo, Maledictũ, ad Galat. 3. Factus inquit est pro nobis maledictũ; & prophetico sermone a Mose Deut. 21. illis uerbis: Maledictus a Deo est qui pēdet in ligno. quæ aduersus Iudæos ut & Epiphanius hic, disputās citat & illustrat Iustinus in libro contra Triphonem, & Tertull. aduersus Iudæos. Nec uero obstare (ut & hoc obiter) quod à Deo maledictum dicat Moses, eleganrer docet noster Epiphanius aduersus Marcionē hæresi 42. confutatione. 2. & veros tùm Pauli tùm Mosis sensus explicat. Verùm (quando is me locus admonet) dicam considerandum esse, an vel minus fidum, vel certè diligentem interpretem egerit ibi Cornarius (Græca nobis ad manum non sunt) Epiphaniũ enim arguentē Marcionē de male intellecto Mosis loco, ita vertit: Ignorat autē miser ille quod nec Christus maledictio facta, absit: sed maledictionem propter peccatum nostrum abstulit, vbi (addit) se ipsum crucifixit & factus est mors morti propter pec-

cata nostra &c. at quì Christum se ipsum crucifixisse Theologi renuunt, cum S. Thom. 3. p. q. 47. art. 1. ad 1. Deinde vna linea interposita concedit quidem Christũ redemisse homines at negat emisse, verba sunt. Sic etiam redemit (Christus) nõ dixit (Paulus) emit, nec enim ad alium venit vt raperet aut emeret si enim emisset non habens emisset, & velut mendicus, quę non habebat acquisiuisset, & adeptus nos vendidisset à quodam videlicet fœneratore impulsus &c. hoc autem repugnare videtur Paulo dicenti empti enim estis pretio magno 1. ad Corinth. 6. in quo articulo videndi sunt doctores qui de Christi satisfactione agũt. & Thomistæ in 3. p. tùm q. 1. art. 2. tum q. 48. artic. 4. vbi S. Thomas dum respondet ad primam obiectionem hanc ipsam quæ in Cornarij versione legimus, diluit. Quinimo & idem Epiphanius. lib. 2. cap. 66. in fine dum confutat Manichæum apertis verbis contra ipsum (qui præfata affirmabat) docet vtrumque verum esse & Christum humanum genus redemisse & emisse. itaque cautè legendus Cornarius. Esto hæc iustioris in Epiphanio nostro industriæ rudis quædam adumbratio.

ΠΕΡΙ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΜΕΛΙΣΣΗΣ.

Κεφάλαιον ΚΑ'.

Εἴρηται διὰ τοῦ σοφοῦ, μικρὰ ἐν πετεινοῖς μέλισσα· καὶ ἀρχὴ γλυκασμάτων ὁ καρπὸς αὐτῆς.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

Ὡσαύτως τὰ θεϊκὰ ἔργα ἀνεξιχνίαστα ἐν ἀνθρώποις, καὶ θαυμαστὰ ἐν ὑψηλοῖς, καὶ γλυκύτερα ὑπὲρ μέλι, καὶ κηρίον, καὶ ὑπὲρ πάντα τὰ κτίσματα.

De Ape Cap. XXI.

AIT sapiens: Parua inter aues est apis & principium dulcedinum fructus illius.

INTERPRETATIO.

HAud aliter diuina opera incomprehensibilia sunt in hominibus, & mirabilia in excelsis, & super mel & fauum ac super creata omnia dulciora.

NOTAE.

Sapiens.) Plinius auctor est noctuas & apes feralibus odijs dissidere. Itaque iungemus capitibus hiscè agnos tygribus. Locus est Ecclesiastici (vt vocamus) cap 21. vbi & eadem habentur verba & ferè simili traslatione declarantur.

Apis.) Nullum ferè est naturæ opus sic admirandum, vt apis. Nā verò vt periti pictores vel sculptores, vt ingenij vires atque in arte præstantiam ostentent, minutissimam eligunt materiem in qua rei eiusce quam fingunt, ita partes discriminant, vt vnaquæque perfectissime cernatur, exprimatur, viuat: sic naturæ huius architectus Deus in breuissimo insecti corpusculo sapiētiæ suæ diuitias mirū in modū profudit. Quod enim bestiolæ iudicium? quæ in opere industria? quæ sedulitas? quæ politia? quis ordo? Deinde quam abscondita, atque adeo humano captu maior illius natura, opus peragit omnium longe mortalibus vtilissimum, ac communissimum. & tamen ita peragit, vt nullus adhuc quantumuis curiosus, extiterit, qui aut miras cellularum fabricas viderit, aut laboris & industriæ rationem comprehenderit. Quin & quod in alijs animātibus cognitioni obuiū esse solet, generatio, ea in apibus æque abstrusa: Nā ferunt quidā ex apibus gigni apes: alij ex putrefacto melle oriri: nōnulli ex purissimo, eiecto ibi semine: multi intus emisso & conseruato, iuxta ac pisces: nec desunt qui ex bubula putrefactione, in quibus est & Homerus, & Dionysius Vticensis lib. 15. cap, 2. & Bianorus a quo in epigramate titulo εἰς θάνατον καὶ θανόντας, βουγενεῖς appellā ur: & ex nostratibus: Virgilius: Aristoteles ipse post longam discussionē vix certi quid statuit. Dictum hoc sit vt intelligatur, diuina opera quorum altitudo percellebat Paulum, merito ex apum operibus ac natura adūbrari. Qui autem exactius huius animalculi historiam velit discere, adeat philosophum lib. 3. cap. x.

cap. x. Plinium lib. xj a cap. 5. Virgil. lib. 4. Georgicon, vt citem magis obuia: nec enim inter ſacros aut prophanos ſcriptores reperietur quiſquam, apud quem non ſit frequentiſſima apum mentio.

Fructus.) Mel, a quo & ipſa apis græcam denominationem accepit μέλισσα aut ſi Mnaſeæ credendum eſt & mel, & apis ab oreade nympha Meliſſa nomine, quæ fauos melle plenos reperiens prima in Peloponeſo, & cibo & apibus nomen dedit. Higinnius paulo aliter fabulam narrat. Vocat autem mel fructum apis, quod ab ea potiſſimum hoc munus habeamus: etſi alias, quam in ſimblis mel inueniri notum ſit, nec multum conſtat an ros ipſe matutinus mel ſit ab apibus ſorptus, ac poſtea in cellulis vorſus an ab ipſis intus conficiatur.

Principium dulcedinum.) Nam mel dulciſſimum eſſe dulcium omnium tradunt & medici & phyſici. Homerus melli dulcedinem, vino ſuauitatem vt proprium attribuit: ſic tropo pro quauis re dulci accipitur & mellitam linguam eloquentiæ dulcedine pollentem vocamus. Hinc apes Homero, & Heſiodo, & Ambroſio noſtro Mediolanenſi recens editis in ore mellificantes facundiam præmonſtrarunt. Et Leuitici. 2. vetabat Dominus ne quidquam aut fermenti aut mellis adoleretur in ſacrificijs. vbi mellis nomine Clemens Alexandrinus, Origenes, & Hieronymus mundanæ eloquentiæ lenocinia ſignificari auctores ſunt.

Sic diuina opera.) Multorum rerum ſymbolum eſt apis, tam apud ſacros quàm prophanos ſcriptores. Deo hic comparatur. tam quòd, illius opera (vti diximus) abſcondita ſint, quàm quòd & mirabilia & dulciſſima. Vulgare eſt Phocylidis illud (cuius in honorem apis mentionem facimus) apud Stobæum ſerm. 65. vbi quatuor referuntur animalia ex quibus fœminæ natæ exiſtimãtur, ex cane, quæ omnino moleſtæ ſunt, ex ſue, quę nec bonæ nec malæ, ex equo, quæ aliquantulum commodæ, ex apicula, quę optimæ. Simonidis etiam apud eundem auctorem ſermone 71. extant in idem elegantiſſimi verſus.

Incomprehenſibilia.) ἀνεξιχνίαστα qua etiam voce apud Iobum virtus ac ſapiẽtia Dei extollitur c. 21. qui facit magna (ϗ ἀνεξιχνίαστα) & incomprehenſibilia & mirabilia quorum non eſt numerus, Paulus item loco citato vias Domini ἀνεξιχνιάστους appellat vbi Latinus interp. ininueſtigabiles reddidit. Porro ad hanc diuinorũ operum (vt ſic dicamus) incomprehenſibilitatem ſpectat patheticũ illud atq; impiũ forſan Plinij, Furor eſt profecto

furor

furor egredi ex eo, & tanquam interna eius cuncta iam ſint nota ita ſcrutari extera: quaſi vero menſuram vllius rei poſſit agere, qui ſui neſciat: aut mens hominis videre, quæ mundus ipſe non capiat.

Mirabilia.) Dauid ſæpiſſime Deum vocat τὸν ποιοῦντα τὰ θαυμάσια. Damaſcenus & illo antiquior Sineſius Chriſtum θαυματουργὸν appellant.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΞΗΡΟΒΑΤΡΑΧΟΥ.

Κεφάλαιον ΚΒʹ.

ὗτος ὁ ξηροβάτραχος δέχεται τὸ θερμὸν τοῦ ἡλίου, τούς τε πάγους, ὄμβρους, ἀνέμους, καὶ χειμῶνας, καὶ πάντα ὑπομένει, οὐδαμῶς τε ἀπειρηκώς ἐστιν: ὁ δὲ ὑγροβάτραχος ἀδυνατεῖ ὑπενεγκεῖν τι τῶν τοιούτων, ἀλλὰ καταλαβόντος τοῦ χειμῶνος, βάλλει ἑαυτὸν εἰς τὸν βυθὸν,

ἐπιλάμψαντος δὲ τοῦ ἡλίου, ἐξερχόμενος ἡδέως θερμαίνεται, ἐπεὶ δὲ ἡ τοῦ ἡλίου θερμὴ παχυνθῇ, αὐτὴν φέρειν οὐ δύναται, καὶ πάλιν ῥίπτει ἑαυτὸν βυθόνδε.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

Οὕτω καὶ οἱ μοναχοί, οἱ μὴ ἀσκούμενοι οὐχ οἷοί τε ἔσονται ὑπομένειν πεῖναν, δίψαν, γύμνωσιν, ἐγκράτειαν, καὶ χαμαικοιτίαν, οἱ δὲ ἐναγχολούμενοι ἥδιστα νηστεύουσι, καὶ πάντα φέρουσι.

De terrestri rana. *Cap. XXII.*

Errestris hæc rana calorẽ solis excipit, & gelu, imbres, ventos, & hybernas tempestates sustinet. Aquatica vero nihil horum tolerare potest: verum ingruente hyeme se ipsam in profundum demittit: Sole vero emicante emergens placide incalescit: cum autem solis calor increuerit, ferre illum non potest, ac denuo in profundum sese deijcit.

INTERPRETATIO.

Sic & qui otiose degunt monachi minime poterunt famem, sitim, nuditatem, continentiam, & humi cubationem tolerare. Qui vero otio non indulgent, libenter ieiunant, atq; omnia sustinent.

NOTAE.

Rana.) Et nunc male cum apibus agetur, cum ranas earum generi infestissimas tam propè coniunxerimus. Aristoteles enim: Ranæ(inquit) quæ in luto degunt (πελματιαῖοι)apes ad aquam accedẽtes rapiunt, quam ob rem eas apiarij per stagna & paludes venari solent. & Plinius: apibus aquantibus ranæ insidiantur, nec hæ tantum quæ stagna riuosque obsident, verum & Rubetæ veniunt vltro, adrepentesq; sufflant. cum Aristotele & Plinio sensit Ælianus.

Terrestris.) Duo hæc ranarum genera, terrestre & aquaticum rectè constitui experimento discimus: dignoscere autem quæ earum ad illorum vnumquodque pertineant, non ita obuium. In eam sententiam frequẽtiores eunt physici, vt terrestres esse dicant, Calamitas, quæ quòd inter arundineta degunt, sic vocantur: Rubetæ, quæ & in rubis & vepribus: quædam aliæ cornutæ: gibbosæ aliæ: aliæ stercorariæ dictæ, quòd vt plurimum sub stercore latitent. quibus si bufones annumeres non id sine auctore fiet.

Nihil horum.) Plinius auctor est aquaticas ranas semestri tantùm vita in limum resolui, ea ratione quod hybernis mensibus nullæ conspiciantur: sed reprehenditur à recentioribus, & merito: nam veteres ranas verno tempore iterum apparere constat; latent igitur interim ob frigoris impatientiam. Albertus, Hyeme (inquit) latet rana extra aquam in rimis calidis & aliquando in aquis sub terra, quæ hyeme sunt calidæ, vere procedit ad aquas. Et Matthæolus: in paludibus illis quæ per hyemem non conglaciantur omni tempore, præcipue tamen vere, ranæ reperiuntur. Aristophanes diebus apricis in paludibus suis salire eas per cyperũ & phleon (fruteti genus est) ait. vbi interpres, sole & calore gaudere scribit. Spectat huc etiam quod ex Arato, Plinio, Plutarcho, & Aeliano vulgo traditur, scilicet cum illæ altius vel clarius solito coaxant(sic vocant earum obstreperos sonos) pluuiam portendi: quoniam (vt ex Theone citat Rhodiginus) frigidiorem reddi aquam conqueruntur.

Sic monachi.) Rana aquatica magis est deses, quam terrestris, quæ & per proceras arbores repere, & in altioribus ramusculis coaxare solet. aquatica contra semper in aquis.

Qui

Qui otiose degunt.) Malorum omnium lærnam esse otium quamplurimis veterum auctorum testimonijs constat: cum autem omnibus perniciosum sit, maxime tamen ijs qui monasticen profitentur, exitiale est: qui scilicet si otiantes stationem deserant, hostes quidem vltro accersunt, id est prauas animi affectiones, quæ aduersus spiritum semper militant, prouocant, & validiores efficiunt: tandem experimento discunt scriptoris Græci verum esse illud, πράγματ' ἐξ ἀπραξίας, Sanctus Hieronymus scribens ad Rusticum monachum de viuendi forma, vnum illud admonet, ne otiosus vnquam sit, sed vel fiscellam texat iunco: vel canistrum lentis plectat viminibus: humum sarriat: areolam æquo limite diuidat: plantas per ordinem ponat: aquas irriguas ducat: texat lina capiendis piscibus. quæ ipsius verba sunt. hunc enim fuisse monachis Aegyptijs morem, vt neminem inter ipsos otiosum esse sustinerent, ibidem testatur. extat autem fragmētum hoc apud nostrum Gratianum tomo 5. titulo de consecratione. Chrysostomus in homilia de vita monachorum, nullam illos horam exercitatione vacuā habuisse scribit. Et Basilius in instituto hoc coryphæus monasteriorum fermentum otiosos vocat. eadem doctrina ex Climaco, Cassiano atque alijs id argumenti scriptoribus facile colligitur. Quod cum ita sit, æque tamen commendatur in monacho vitæ quies: Nec enim (etsi prima fronte contraria videantur) repugnat, monachum non esse otiosum, & tamen in quiete viuere. In Vaticana bibliotheca (cuius certe inexhaustos thesauros quotidie experimur) extant inter Græca, Esychij opera plut. 4. n. 329. in quibus alius latet auctor nomine Antiochus, qui (quod sciam) nondum vulgatus est. Codicis epigraphe est. τοῦ ἁγίου ἀντιόχου πρὸς εὐστάθιον κεφάλαια διάφορα Sancti Antiochi ad Eustathiū diuersa capita. Nec statuerim an is sit Antiochus qui Ptolemaidis episcopus fuit, natione Syrus, eloquētia clarus, quam & Constantinopoli professus est, an ille alter Eusebij Samosatēsis ex sorore nepos, qui imponi sibi manus ab Ariano episcopo passus non est: ille iunior fuit, & sub Arcadio vixit: iste vero antiquior, & sub Valente. Eustathios item duos legimus, vnum episcopū Antiochenū, & qui in cōcilio Nicæno de Constantini laudibus orationē habuit, sanctitate clarissimus, qui & sub Constantio cōfessor occubuit, catholicæ fidei propugnator acerrimus: alterū qui primus inter Armenos monastices auctor censetur: cui Basilij ascetica a plerisq; adscribūtur. Sebastenus ex monacho episcopus, quiq; in errores aliquot postmodum lapsus creditur, a quibus ipse se in concilio purgauit: uixit autem

Ascecteria. Monasteria. in Cod. Iustiniani. a verbo ἀσκέω. q est exercere in contemplatione rerum diuinarum

tem tẽporibus Valentis, cui cũ ſynchronos fuerit prior Antiochus, veroſimilius eſt illum eſſe ad quem inſcribitur liber: utcunque ſit Antiochi extat opus quod dico, aureum quidem illud & quod totum ad monaſticæ vitæ perfectionem pertinet: in eo primum caput eſt, περὶ ἡσυχίας, De quiete. initium autem tale ferme: Iuuat monachũ quies: nam ſi & ſcelere vacauerit, & quatuor in oratione virtutes adiutrices acceperit, videlicet longanimitatem, vigilantiam, humilitatẽ & temperantiam, nullum ea ad perturbationum uacuitatem certius compendium dari poteſt. Deinde φιλησυχὸν μοναχὸν graphice deſcribit, & quàm ſit neceſſaria virtus hæc huiuſce inſtituti ſectatoribus docte explicat.

ΠΕΡΙ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΧΑΡΑΔΡΙΟΥ.

Κεφάλαιον ΚΓ΄.

Ἔστι γὰρ πετεινὸν λεγόμενον χαράδριος. ὁ φυσιολόγος ἤλεγξε περὶ τούτου ὅτι ὅλον λευκόν ἐστι, μὴ ὅλως μελανίαν ἔχον. καὶ ἐάν τις νοσῇ, ἡ νόσος τοῦ ἀνθρώπου εἰ ἔστιν εἰς θάνατον, ἀποστρέφει ἀπὸ τοῦ νοσοῦντος τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὁ χαράδριος, ἐὰν δὲ ἡ νόσος πρὸς ζωήν ἐστιν, ἀτενίζει τὸν νοσοῦντα ὁ χαράδριος, καὶ ὁ νοσῶν τὸν αὐτόν.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

Οὕτως ὁ κύριος ἡμῶν Χριστὸς ὁλόλευκός ἐστι, μηδεμίαν μελανίαν τοῦ κόσμου ἔχων. ὃς μὲν ἀπὸ τῶν ἀπολουμένων πρόσωπον ἑαυτοῦ ἀποστρέπει, ὃς δὲ τῶν ἁγίων εἰς τὸ πρόσωπον βλέπει. ἄγε, ἐ-

ρεῖς

ἐρεῖς μοι, ὅτι χαράδριος ἀκάθαρτός ἐστι, καὶ πῶς φέρεται εἰς πρόσωπον τοῦ χριστοῦ; ἀκάθαρτος δὲ ἐστὶ καὶ ὁ ὄφις καὶ ἐμαρτύρησεν αὐτὸ ὁ χριστὸς λέγων, καθὼς ὕψωσε μωσῆς τὸν ὄφιν ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὕτως ὑψωθῆναι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου.

De Charadrio. Cap. XXIII.

EST auis charadrius dicta, quam Physiologus ait albam esse totam absq. vlla prorsus nigredinis nota. Porrò si quis morbo laboret, sitque hominis ægritudo læthalis, prospectum suum charadrius ab illo auertit: Sin vero morbus vitæ securitatem promittat tunc charadrius in ægrum intendit visum, & vicissim æger in charadrium.

INTERPRETATIO.

SIC Christus Dominus noster candidus est totus, absque vlla mundana nigredine, qui à reprobis vultum suum auertit: in sanctorum autem faciem respicit. Age, quomodo (inquies) cum charadrius impura sit auis, personam Christi sustinet? impurus quidem est & serpens, quē tamen in testimoniū adduxit Christus, dicens: Quēadmodum exaltauit Moses serpentem in deserto: ita exaltari oportet filium hominis.

NOTAE.

(Charadrius.) Auē hanc inter nocturnas numerat Aristoteles lib. 9. cap. 11. à quo nec Græca ipsa etymologia

gia abhorret, vt idem Philosophus auctor est: τὰς δὲ οἰκήσεις, (ait de domicilijs volucrum agens) οἱ μὲν περὶ τὰς χαράδρας οἱ δὲ χηραμοὺς ποιοῦνται καὶ πέτρας, οἷον ὁ καλούμενος χαράδριος. Et Aristophanis scholiastes: vocatur (inquit) charadrius ἀπὸ τοῦ τὰς χαράδρας διατρίβειν, quod incolat hiatus seu terræ voragines. Gaza in Aristotele nunc hiatulam, aut hiaticolam reddit, nunc rupicem, eodem spectante vocis significatione.

Albam esse totam.) Non explicat Aristoteles quo colore sit charadrius, verum docet esse & colore & voce praua: verba illius sunt. ἔστι δὲ ὁ χαράδριος καὶ τὴν χρόαν, καὶ τὴν φωνὴν, φαῦλος: praua est hæc auis & colore & voce. vertente Gaza: Albertus cum Physiologo sentit, & albam esse totam testatur.

Morbo laboret.) Auctor anonymus psalmorum commentator in commentario Psal. 84. vers. Deus tu conuersus viuificabis nos. idem omnino de charadrio scribit. Albertus etiam & recentiores alii. Illud vero & magis notum, & melioris notæ auctoribus commune, charadrij prospectum regio morbo laborantibus prodesse. Aelianus: charadrius auis eximio naturæ beneficio affecta est: nam siquis ictericus in eam acerrime intueatur, illa contra sine nictatione ex animo respiciat, sic affectum hominem suo obtutu ad sanitatem reducit. Suidas idem de charadrio narrat, verbo ἰκτερός; atque alibi ex Didymo prouerbium citat (χαράδριον μιμούμενος, charadrium imitans) vbi eiusdem proprietatis meminit. Apud Aristophanem item, & illius interpretem eadem fere de hac aue leguntur: nec diuersa in Heliodoro Aetyopicæ historiæ lib. 3. Plinius autem huius proprietatis auem non charadrium, sed icterum vocat lib. 30. cap. 11.

Reprobis.) Significat diuinum illud à mortalium intellectione longe semotum, de hominis vel reprobatione, vel salute, præiudicium: est autē comparatio qualis esse potest in re omnium abstrusissima non certe in omnibus apta: auis enim hæc (vt de ea, quam hic Physiologus narrat, proprietate dicamus,) non morbi aut salutis homini causa est: verum id solum naturę beneficio assequitur, vt moriturum vel victurum cognoscat; Dei contra voluntas ipsa efficiens est, & finalis (vt logici loquūtur) causa, hominis vel salutis vel reprobationis: ita vt nostra salus ex præparata à Deo in præsenti agone amoris sui gratia: & post hunc æterna felicitate præordinata definiatur; contra reproborum derelictio in denegata diuina beneuolentia, & æterni cruciatus supplicio decreto. Quod cum ita sit, & superna hæc constitutio, non ab vllo impediri possit, non immutari, erunt nihilosecius reatuum suorum (quibus æterni ignes merito destinabuntur) ipsimet miseri sola & potissima

causa,

causa: quibus videlicet liberū adhuc fuerat; talia non committere. Ad hæc Deus ipse, qui quod huic vltro concedit, illi ultro denegat, bonitatis, iustitiæ, misericordiæ vnica & absolutissima idea. Itaque consultius est (vt ait Ieremias) in silentio & spe salutare Dei præstolari. Me quidem theologicæ disciplinæ rudem hominem mirifice confirmat, quod lego in Augustino, salutem nempe meam multo magis cordi esse Deo, quam mihi ipsi, reprobationem contra dolori ac mæstitiæ (vt humano captui voces accommodētur). Deinde (vt est apud Origenem) in altissimo isto abysso nullam esse securiorem anchoram, quam ambulare in Dei timore, & humiliter de se sentire.

Auertit.) Auertere faciem suam dicitur Deus, ab his quos reprobat & odio habet: contra, eos respicere, quos approbat & diligit. Atque hi frequentes sunt in scriptura sacra loquendi modi: Certe ab vno Dauid non pauca peti possunt vtriusque phraseos testimonia, qui id vnum malorū omnium maximum arbitrabatur, si à se faciem suam auerteret Dominus, psal. 12. vers. 1. & 26. ver. 9. & 29. vers. 8. & 43. vers. 24. & 68. vers. 18. & 87. vers. 15. & 101. vers. 2. & 131. vers. 10. & 142. vers. 7. contra, rex idem aspici à Deo feruentissime orat psal. 12. vers. 4. & 24. vers. 16. & 65. vers. 7. & 85. vers. 16. & 89. vers. 16. atque alibi: Geneseos locus ille qui huius argumenti scriptoribus in ore est, vtrumque coniunxit: Respexit Dominus (inquit Moses) ad Abel, & ad munera illius: ad Cain autē & ad munera illius non respexit. Hilarius in expositione psal. 65. vtriusque tropi in scriptura sacra frequentiam multis exemplis docet.

Immunda.) Quia & charadrius inter aues quibus vetus lex vesci prohibebat, cōtinetur Leuit. 11. & Deut. 14. Radulphus Flauiacensis non vltimæ ætatis auctor in commentario illius loci: Sed & charadrion (inquit) auis garrula, nimiam quorumdam redarguit loquacitatem.

Sicut exaltauit.) Ioan. 3. habetur autem historia num. 21.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΔΕΝΔΡΟΚΟΛΟΠΟΣ.

Κεφάλαιον ΚΔ.

Δενδροκόλαψ ὄρνεόν ἐστι ποικίλον καθάπερ καὶ ὁ διάβολος ποικίλος ἐστι. πορεύεται δὲ ὁ δενδροκόλαψ διὰ τῶν τῶν δρυμῶν ὑλῶν, καὶ τῇ προσμυκτῆρι παίει, καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκροᾶται: καὶ εἰ μὲν ἐστι κωφὸν καὶ ἀκάρδιον τὸ δένδρον, ἐκκόπτει, καὶ ἐς αὐτὸ εἰσέρχεται: εἰ δὲ ὁλοκάρδιόν ἐστιν, ἐκφεύγει, ἐκεῖθεν ἀπερχόμενος εἰς ἕτερον δένδρον.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

Οὗτος ὁ, τε διάβολος διὰ δρυμῶν πορεύεται, τουτέστι διὰ τῆς τῶν ἀνθρώπων φύσεως, καὶ ἐπὶ τοῖς δένδροις καθέζεται, ἤγουν τοῖς ἀνθρώποις μεταβάλλων τὰς καρδίας αὐτῶν εἰς τὴν ἀκαθαρσίαν, παίει καὶ τῷ ὠτὶ ἀκούει. καὶ ἐὰν μὲν ὁ ἄνθρωπος κωφός τε, καὶ ἀκάρδιός ἐστιν, ἐν αὐτῷ εἰσερχόμενος νεοσσεύει. ἐὰν δὲ ὁλοκάρδιος, ταχέως ἐκφεύγει, καὶ εἰς ἑτέρους ἐπανακάμπτει.

De Pico. Cap. XXIIII.

ICVS auis eſt varij coloris, quemadmodũ & Diabolus verſipellis eſt; nemoris fruteta ingreditur, roſtroq; petit, aurem ijs admouens, quod ſi ſiderata inaniſue arbor fuerit, illam excidit, atq; exciſam occupat: verùm ſi ſolidam deprehenderit, intactam relinquens, auolat, atq; aliam inuadit.

INTERPRETATIO.

NOn aliter Diabolus ſyluam, naturæ videlicet humanæ, intrat, atq; in arboribus conſidet, hominis inquam cor ad inhoneſta traducens, ferit, atq. attentè obſeruat. ſi itaq. hominem eſſe inualidum atq. excordem animaduertat, ipſum inuadit, & in eo nidum ſuum conſtruit. quòd ſi firmo integroq. eſſe corde ſentiat, fugit ſtatim, & ad alios accedit.

NOTAE.

Picus.) Nulla ferè ſimplex vox eſt, qua ſignificetur hæc auis: à Grçcis δρυκολάπτης, δρυκόπος, δρυμοκόλαψ, καλοτύπος, πελεκᾶς, appellatur, ſed vbiq; compoſitè, ſcilicet à perforandis arboribus. Latini arboricidam . roboriſecam , lignipetam vocant, eadem etymi ratione. Picum etiam dicimus, ſed retento priſco Pomonæ amatoris nomine,

Quem capta cupidine coniux,
Aurea percuſſum virga, verſumq; venenis,
Fecit auem Circe: Aemilius Macer Theogonia Picumnum vocauit: *Et nunc agreſtes inter picumnus habetur.* Refertur à Nonio.

Varij coloris.) Picorum genera quædam leguntur in Aristotele quorum quod minimum est, & piponum seu piprarum aliqui appellant, rubeis quibusdam distingui pennis, ait, & Albertus paruum & varium vocat. Virgilius in citato carmine: *Sparsitq; coloribus alas*. Ouidius in 14.

Purpureum chlamydis pennæ traxere colorem,
Fibula quod fuerat, vestemq; momorderat aurum,
Pluma fit, & fuluo ceruix præcingitur auro.

Sunt & pici virides, sunt & cinerei, de quibus in Aristotele.

Versipellis.) Sic reddidi illud ποικίλος est autem paronomasia: Picus enim ποικίλος est, id est variegatus, versicolor, pictus: malus item dæmon ποικίλος, idest vafer, astutus, callidus, & vt Glossæ vertunt, dædaleus. in latina voce, varius, eadem datur allusio, Columella: Si arietis palatum atq; lingua nigra aut maculosa sit, pulla vel etiam varia nascitur proles. Plinius: Muræna varia & infirma: Myrus vnicolor & robustus. Poeta: *Quid lynces Bacchi varias?* Deinde, in Cicerone: Adulatoris animus varius, & multiplex. idem Orator Sextiliũ laudat quod in causa non fuerit varius. Vlpianus lib. xj. ad edictum agens de dolo malo: Hoc edicto prætor aduersus varios & dolosos qui alijs obfuerunt calliditate quadã, subuenit, ne vel illis malitia sua sit lucrosa, vel istis simplicitas damnosa. l. 1. ff. eodem tit.

Rostroq. petit.) Aristotel. lib. 9. cap. 9. auctor est picum arbores rostro tundere, pulicum, & vermiũ, qui ibi latent, causa, quò exeant: egressos enim lingua excipit, atq; illis victitat. Deinde tantam inesse vim huius auiculæ rostro refert, vt tertio ictu amygdalum aliquando perforarit. quod & in commentario περὶ θαυμασίων ἀκουσμάτων repetit: Auicenna quidem magis tragice rem narrat, si Alberto credimus à quo allegatur, nam vno tantum ictu exsecari ramos à pico scribit: Apud Aelianum lib. 1. cap. 48. & Plinium lib. 10. cap. 18. & lib. 25. cap. 4. & lib. 28. cap. 10. multa de hac aue legimus, inter quæ mirum illud quod citato Trebio scribit, clauum cuneumve adactum quanta libeat vi, arbori in qua picus nidum habeat, statim exilire cum crepitu arboris, cum insederit clauo aut cuneo. Quod autem scribitur de herba illa, qua admota, quidquid impedimenti est in nidi foramine, resilit, Plinius idem nullo probato testimonio fulciri ait. Ego cum hæc scribo, in horto ędiũ Mag. Alphonsi Ciaconis Dominicani viri optimi & doctiss. quas ille in Pincio habet Mediceis hortis cõtiguas, ferè coti die picum video, in procerissima pinu nidum excauantem: ita nimi-

rum industriè & affabrè, vt vel admoto circino rotũdius reddi fora men à perfectissimo geometra vix possit. Quod vero ad Ciaconis potissimum domũ auicula cõfugerit, id etiam inter ἀκούσματα θαυμάσια recensendum à physiologis: quippe non aliud est hiscè naturæ miraculis augustius in vrbe delubrum, non certius asylum. Nos olim pueri picorum naturam muliebri loquacitati, vt ætas illa ferebat, sic comparauimus:

Antiquam syluis frondoso ac robore quercum
Rostro picus auis paruula dilacerat,
Fœmina sic, iustæ desunt cui corpore vires,
Mortiferum sæuo virus ab ore iacit.

Aurem ijs admouens.) Plinius: Percussi corticis sono pabulũ subesse intelligunt. libro x. c. xviij.

Nidum suum.) Ezechielus Assyriorum regis interitum narrans, & simile quid euenturum Pharaoni Aegyptio prędicens, comparauit illum frondoso ac procero Libani cedro, in cuius ramis nidos fecerunt omnia volatilia cæli, & sub cuius frondibus genuerunt omnes bestiæ saltuum. cap. 31. vbi Hieronymus, vt & alij sacri expositores, simili qua Epiphanius allegoria dæmones intelligit in reproborum cordibus quiescentes: eadem fere phrasi referunt Euangelistæ, proditoris Iudæ facinus: intrauit (inquiunt) Satanas in Iudam. Luc. 22. Ioan. 13. sed Augustinus in exposit. psal. 136. cum Epiphanio sentit, & ideo in Iudæ cor diabolum intrasse docet, quia vacuum & inane cor habebat.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΕΛΑΡΓΟΥ.

Κεφάλαιον ΚΕ΄.

Ἔστι δὲ ὁ πελαργὸς ἁγνότατον ὄρνεον. οὔτε γὰρ ὁ ἄρρην τὴν θήλειαν θηλήζοις πρὸς τὴν ὀχείαν ἐκκαλεῖ. ἡ δὲ βία συνάπτεται. τὸ γὰρ ὄρνεον τοῦτο τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, εὐσεβείᾳ θαυμασίᾳ γηροβοσκεῖ.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ.

Οὕτω καὶ ἡμᾶς εὐσεβείας ἐντολὰς ἐπιπληροῦν δεῖ, τουτέστι ἐκκλίνειν ἀπὸ τοῦ κακοῦ, καὶ τὸ ἀγαθὸν ποιεῖν, ὥσπερ γέγραφε ὁ βασιλικὸς προφήτης. ὁ κύριος οὕτω λέγων, τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου. καὶ αὖθις. μὴ μοιχεύσῃς.

De Ciconia. Cap. XXV.

ICONIA auis eſt caſtiſſima: mas enim nec fœminam illecebris ad coitum prouocat, nec ipſi vim infert. Deinde eadem auis mirabili pietate vtrumq; parentem in ſenectute alit.

INTERPRETATIO.

SIc & nos duo illa diuina præcepta adimplere oportet, hoc eſt, à malo diuertere, & bonum facere, quemadmodum regius propheta ſcripſit. Sed & Dominus ſimiliter in Decalogo iubet, ſic dicens: Honora patrem tuum & matrem tuam; & rurſus, Ne mœchaberis.

NOTAE.

Caſtiſſima.) Refert Aelianus lib. 8. cap. 19. in Cranone (ciuitas Theſſaliæ eſt in Pharſalicis Plinio & Stephano, Ephyra ab Homero, hodie auctore Bellonio Ceres appellatur) eximia forma mulierem quandam fuiſſe, cui nomen erat Alcinoe, quæ cum à coniuge peregrè profecto domi relicta eſſet, ſtupri conſuetudinem cum ſeruo habebat, hoc igitur cum ciconia quæ domi alebatur, videret, ſeruiles iniurias in dominum non tulit, ſed in adulterum conuolans oculos illi eruit. Hoc Ælianus riualem inuidiam (interprete Gillio) vocat, ſed plauſibilius eſt caſtitatem appellare.

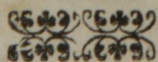
Illecebris.) Lex Areopagi magis puniendum eſſe decreuit illum, qui muneribus & perſuaſionibus alienam vxorem corrupit, quàm eum qui vim intulit: quia ille animum etiam corrupit, hic corpus tantùm: vide Lyſiam in oratione de cæde Eratoſthenis. Gorgias autem in oratione pro Helena vtrumq; vim vocat, & hoc nomine ſcelus omne in Alexandrum reijcit, ipſam iniuſtè reprehendi probans. Non eſt diſſimilis argumenti quod in Demetrio

Demetrio & Timotheo vertitur in dubium, quorũ cum vnus vi tyrannidem exercuerit: alter muneribus & obſequio, quæritur vter eorum haberi debeat immanior. Ius noſtrum in adulteros qui vim intulerunt, ſeuerius animaduertit.

Mira pietate.) Commendantur in ciconia eximiæ virtutes, prudentia, iuſtitia, temperantia, ſed præ omnibus pietas tam in prolem, quam in parentes: cuius rei frequentiſsima mentio eſt apud omnes naturalium rerum ſcriptores. Hinc fit, vt πελαργεῖν pro mutui beneficij vicem rependere dicamus, ab huius nẽpe auis nomine ſumpta traslatione. Apud ſcholiaſten Ariſtophanis notauit Budæus leges quaſdã ἀντιπελαργικὰς, dictas, quibus ſcilicet cauebatur de alendis in ſenectute parentibus. Eodem etiam ſpectat epitheton illud, pietaticultrix, ciconiæ a Petronio Arbitro tributum. Deniq; apud ſanctos Patres communis eſt pietatis ciconiæ mentio & allegoria. Ex Græcis videndus Baſilius in hexæmer. homil. 8. & in peculiari libello cuius titulus eſt, De honore quo afficiendi ſunt parentes in ſenectute, & iuuentute. Ex Latinis Ambroſius eod. opere cap. 5.

Declina à malo.) Pſal. 33. verſ. 15. quibus verbis perfectio chriſtianæ vitæ continetur. idem eſt quod Paulus Romanos docuit cap. 12. Dilectio (inquit) ſine ęmulatione, odientes malum, adhærentes bono. Non enim ſufficit malis operibus abſtinere, niſi bona feceris. Maximus monachus in capitibus monaſticæ exercitationis, locũ pſalmi illuſtrat: citatur autẽ ab Anaſtaſio in quæſtione. 5. cui titulus. Si ſit ſenex aut imbecillus & cum puſilli ſit animi non poſsit eſſe monachus, aut facere quæ ſunt monachi, quomodo poterit pœnitentiam agere, & ſaluus eſſe. Extat etiam Dorothei archimandritæ in hoc argumento celebris homilia, quæ inſcribitur: De timore & pœnis inferni, & quod eum qui ſaluari cupit, non deceat ſine cura ſuæ ſalutis viuere.

LAVS HOMINI DEO,
ET VIRGINI MATRI.

105

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ
ΕΠΙΦΑΝΙΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ
ΚΥΠΡΟΥ ΕΙΣ ΤΑ ΒΑΙΑ
ΛΟΓΟΣ.

BEATI EPIPHANII
EPISCOPI CYPRI
IN DIE FESTO
PALMARVM
SERMO.

Cum ſcholijs.

LECTORI.

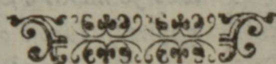

ON abs re litteraria fore duxi, (candide lector) si Epiphanij Physiologo eiusdem sancti nondum vulgatus (quod sciam) in Palmarũ festiuitatem hymnus, sub eodem SIXTI V. Pontificis Maximi nomine, iret comes: hymnum quidem merito appello, quem totum pijs inuocationibus, encomijs, votis, iubilis plenum legis. Hunc instructissimæ Antonij Caraphæ Cardinalis optimi & amplissimi bibliothecæ debes: ex cuius videlicet antiquo quodam Græco codice Gerardus Vossius Belga vir doctus & pius eum exscripsit, & nobis pro veteri mutuæ amicitiæ nostræ iure communicauit. Itaque Latinum ex Græco duabus aut tribus adiunctis notulis exhibemus. Et vero exhibemus, in eam spem adducti, vt tantis duobus patronis commendatus Epiphanius, Sirlèto nempe & Carapha, beneuola luce perfruatur. Carapha, quem certe studiosi protectorem, boni parentem, doctrina refugium, virtus asylum agnoscunt. Datur hoc diuino numine sacrosanctis hisce studijs, vt numquam sine Mecœnatibus iaceant: itaque vno

Auulso, non deficit alter
Aureus. Vale.

SANCTISSIMO D. N. SIXTO V. PONT. OPT. MAX.

ASCE etiam melioris temporis exuuias Pater Beatissime, nomini tuo sacras esse decet: nam si auctorem, idest sanctissimum Episcopum, si argumentum, idest populi institutionem consideres, vni tibi Episcoporum Episcopo, Catholicæ Ecclesiæ magistro merito debentur. Iam si & industriæ nostræ rationem habeas, id certè omne antiquo ciuitatis huius tuæ iure, quod dominis in seruorum bonis datur, vindicabis. Vale Felix.

S. T.

Humilis seruus

D. Consalus Ponce de Leon.

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΕΠΙΦΑΝΙΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΥΠΡΟΥ ΕΙΣ ΤΑ ΒΑΙΑ.

Κύριε εὐλόγησον.

ΑΙΡΕ σφόδρα θύγατερ Σιὼν, τέρπου καὶ ἀγάλλου πᾶσα ἡ ἐκκλησία τοῦ θεοῦ, ἰδοὺ γὰρ πάλιν ὁ βασιλεὺς πρὸς σὲ παραγίνεται, ἰδοὺ ὁ σὸς νυμφίος ἐπὶ πώλου καθήμενος ἔρχεται. ἐξέλθωμεν εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ, ἀπολύσωμεν ἰδέας τὴν δόξαν αὐτοῦ, προφθάσωμεν φαιδρῶς εἰς τιμὴν τῆς εἰσόδου αὐτοῦ. πάλιν ὁ βασιλεὺς Σιὼν, τῶν ἐθνῶν ἡ προσδοκία ἐπὶ τὴν Σιὼν ἔρχεται, πάλιν τῷ κόσμῳ σωτηρίαν χαρίζεται, πάλιν τὸ φῶς ἐφίσταται, πάλιν ἡ πλάνη πέπαυται, πάλιν αἰθεῖ ἡ ἀλήθεια, πάλιν ἡ ἐκκλησία χορεύει, πάλιν ἡ συναγωγὴ χηρεύει, πάλιν αἰσχύνονται δαίμονες, πάλιν κατάρα λύεται, πάλιν Ἑβραῖοι ταράττονται, πάλιν ὁ δράκων συντρίβεται, πάλιν τὰ ἔθνη εὐφραίνονται, πάλιν Σιὼν καλλωπίζεται. χριστὸς ἐπὶ πώλου, ὡς ἐπὶ θρόνου καθήμενος ἔρχεται, οἱ οὐρανοὶ ἀγάλλεσθε, ἄγγελοι ὑμνήσατε, τὰ ὄρη εὐφραίνεσθε, οἱ βουνοὶ σκιρτήσατε, ποταμοὶ κροτήσατε, οἱ ἐν Σιὼν χορεύσατε, αἱ ἐκκλησίαι χαίρετε, ἱερεῖς ὑμνήσατε, προφῆται προφθάσατε, μαθηταὶ κηρύξατε, λαοὶ ἀπαντήσατε, πρεσβῦται συνδράμετε, αἱ μητέρες χορεύσατε, οἱ θηλάζοντες ᾄσατε, νεανίσκοι βοήσατε, τὰ ἔθνη συνάχθητε. πᾶσα κτίσις, πᾶσα φύσις, πᾶσα τάξις, πᾶσα πνοὴ, πᾶσα ἡ γῆ, πᾶσα ἀξία, πᾶσα ἡλικία, πᾶσα ἐθναρχία, πᾶσα βασιλεία, βασιλικῶς τῷ βασιλεῖ τῶν βασιλέων ἀπαντήσωμεν, τῷ θεῷ τῶν θεῶν θεϊκῶς ἀναμέλψωμεν, τῷ νυμφίῳ τῆς ἀφθαρσίας θεονύμφως χορεύσωμεν, τὰς λαμπάδας φαιδροὶ φαιδρῶς ἐφαψώμεθα, τοὺς χιτῶνας τῶν ψυχῶν θεοπρεπῶς ἐξαλλάξωμεν, τὰς τοῦ βίου ὁδοὺς καλῶς ἑτοιμάσωμεν, τὰς εἰσόδους τῶν ψυ-

χῶν

BEATI EPIPHANII EPISCOPI CYPRI

in die festo Palmarum.

Benedic Domine.

AVDE plurimum filia Sion; lęta re & exulta vniuersa Dei Ecclesia: Ecce enim iterũ accedit ad te Rex, ecce sponsus tuus pullo insidens venit; procedamus illi obuiam, festinemus vt eius videamus gloriã, ingressus illius honorem alacriter præoccupemus. Iterum Rex Sion expectatio Gentium in Sion venit, iterum mundo salutem largitur. iterum lux mittitur, iterum error expellitur, iterum collucet veritas, iterum Ecclesia ducit choros, iterum Synagoga viduatur, iterum Dæmones pudore afficiuntur, iterum soluitur maledictio, iterum confunduntur Iudæi, iterum Draco conteritur, iterum Gentes exhilarantur, iterum illustratur Sion. Christus in pullo tanquam in throno sedens procedit, exultate cœli, hymnos dicite Angeli, lætamini montes, exilite colles, plaudite flumina, qui habitatis Sion ducite choreas, ecclesiæ gaudete, sacerdotes hymnos dicite, prophetæ præuenite, discipuli prædicate, exite obuiam populi, concurrite senes, matres choreas agite, lactantes canite, iuuenes clamate, congregamini Gentes, omnis creatura, natura omnis, omnis ordo, omnis spiritus, omnis terra, omnis dignitas, omnis ætas, omnis natio, omne regnum Regi regum regali cultu obuiam eamus, Deo deorum diuinitus canamus, sponso incorruptionis, quales diuinum decent sponsum, choros ducamus, hilares hilari vultu lampadas accendamus, animorũ vestes, vt Deo conuenit, immutemus, vias vitę recte paremus, ani

χῶν τῷ βασιλεῖ διανοίξωμεν, τὰ βαΐα τῆς νίκης ὡς νικητῇ τοῦ θανάτου βαστάσωμεν, τοὺς κλάδους τῶν ἐλαιῶν τῷ ἐκ Μαρίας κλάδῳ θεοπρεπῶς ἐπισείοντες, τὰ ἀγγέλων τῷ θεῷ τῶν ἀγγέλων ὑμνήσωμεν, μετὰ τῶν παίδων θεοπρεπῶς ἀνακράξωμεν, μετὰ τοῦ ὄχλου, τὰ τοῦ ὄχλου, καὶ οἱ ὄχλοι βοήσωμεν, ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου, θεὸς κύριος, καὶ ἐπέφανεν ἡμῖν. ἐπέφανε τοῖς ἐν σκότει, καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένοις ἡμῖν, ἐπέφανεν ἡ τῶν πεπτωκότων ἀνάστασις, ἐπέφανεν ἡ τῶν αἰχμαλώτων ἀνάρρυσις, ἐπέφανεν τῶν τυφλῶν ἡ ἀνάβλεψις, ἐπέφανεν ἡ τῶν πενθούντων παράκλησις, ἐπέφανεν ἡ τῶν κοπιώντων ἀνάπαυσις, ἐπέφανεν ἡ τῶν διψώντων ἀνάψυξις, ἐπέφανεν ἡ τῶν καταπονουμένων ἐκδίκησις, ἐπέφανεν ἡ τῶν ἀπεγνωσμένων λύτρωσις, ἐπέφανεν ἡ τῶν ἀπεγνωσμένων παράκλησις, ἐπέφανεν ἡ τῶν χωριζομένων ἕνωσις, ἐπεφάνη ἡ τῶν καταπονουμένων ἀνάρρυσις, ἐπεφάνη ἡ τῶν νοσούντων ἴασις, ἐπεφάνη ἡ τῶν χειμαζομένων γαλήνη. διὸ καὶ ἡμεῖς οἱ δῆμοι, μετὰ τοῦ ὄχλου βοήσωμεν, λέγοντες σήμερον χριστῷ, ὡσαννὰ, τουτέστι σῶσον δὴ ὁ ἐν ὑψίστοις θεός. ὢ καινῶν παραδόξων πραγμάτων καὶ θαυμάτων. χθὲς χριστὸς ἐκ νεκρῶν ἤγειρε λάζαρον, καὶ σήμερον ὁ αὐτὸς ἐπὶ τὸν θάνατον ἔρχεται. χθὲς λαζάρου τὰ σπάργανα ἔλυσε, καὶ σήμερον ὁ αὐτὸς ἐν σπαργάνοις δεσμευθῆναι ἑκὼν παραγίνεται. χθὲς ἐκ σκότους ἐξήγαγεν ἄνθρωπον, καὶ σήμερον ἐν σκοτεινοῖς τεθῆναι καὶ σκιᾷ θανάτου ἔρχεται διὰ τὸν ἄνθρωπον. χθὲς πρὸ ἓξ ἡμερῶν τοῦ πάσχα διὰ τῶν πέντε αἰσθήσεων τὸν τετραήμερον ὁ τριήμερος ταῖς δυσὶ τὸν ἕνα χαρίζεται ἀδελφὸν, καὶ σήμερον ἐπὶ τὸν σταυρὸν ἔρχεται. ἀλλὰ τῇ Μαρίᾳ μὲν τετραήμερον νεκρὸν, τῇ δὲ ἐκκλησίᾳ τριήμερον ἑαυτὸν χαρίζεται ὁ χριστός. ἐκεῖ βηθανία μόνη θαυμάζει, ἐνταῦθα δὲ πᾶσα ἐκκλησία ἑορτάζει. ἑορτάζει ἑορτὴν ἑορτὰς, τὸν βασιλέα τῶν ἀσωμάτων ἐν αὐτῇ ἐν μέσῳ ὡς νυμφίον ἔχουσα, ὁμοῦ τε καὶ βασιλέα. ἑορτάζει ἑορτὰς, ὡς ἐλαία κατάκαρπος ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ θεοῦ ἀφυλλορρόως πυκάζουσα, ὡς κρίνον ἐαρινὸν παραδείσου ὑπάρχουσα, ἐν ᾗ χριστὸς τὸ ὄντως εὐθαλὲς κρίνον, τὸ μὴ κρῖνον, ἀλλὰ σώζον τὸν κόσμον. ἐν ᾗ χρι-

morum noſtrorum aditus Regi patefaciamus, victoriæ pal mas, vt victori mortis portemus, admouentes prout diuinã decet maieſtatem, oliuarum ſurculos ſurculo ex Maria nato; angelicas laudes angelorum Deo concinamus, vna cũ pueris pro dignitate diuina vocem extollamus, cum populo, pariter populi quæ populum decent, conclamemus, O Sanna in excelſis, benedictus qui venit in nomine Domini, Deus Dominus & illuxit nobis ſedentibus in tenebris & in vmbra mortis. Apparuit reſurrectio lapſorũ, apparuit ſeruatio captiuorũ, apparuit viſus receptio cæcorũ, apparuit lugentiũ cõſolatio, apparuit laborantiũ requies, apparuit ſitibundorũ refrigeriũ, apparuit afflictorũ vindicatio, apparuit perditorũ redẽptio, apparuit deſperatorũ cõſolatio, apparuit diuiſorũ vnio, apparuit vexatorũ defenſio, apparuit ægrotantium medicina, apparuit fluctuantiũ trãquillitas. Quapropter & nos populi cũ populo conclamemus hodie Chriſto dicendo, O Sanna ſalua nos in altiſſimis Deus. O res nouas & ſupra omnium opinionem admirandas. heri Chriſtus à mortuis Lazarum excitauit, hodie vero ipſe properat ad mortem: heri Lazarum inſtitis exoluit, hodie ſeipſe ſponte ſua offert vinculis aſtringendum; heri è tenebris eripuit hominem, hodie propter hominem pergit vt & tenebroſa loca ſubeat, & vmbram mortis; heri ante ſex dies Paſchæ per quinque ſenſuum reſtitutionem triduanus quatriduanum fratrem, vnum duabus ſororibus condonat, & hodie crucem adit. Enimuero Mariæ quidem mortuum quatriduanũ, Eccleſiæ autem Chriſtus ſeipſum poſt triduum præbet. Ibi ſola Bethania demiratur, hic vero vniuerſa Eccleſia diem feſtum agit, ferias feriarum celebrat, Regem incorporeorũ ſpirituum veluti ſponſum ſimul & Regem in medio ſui habens, ferias ducit, & ſicut oliua fructifera in domo Dei frondibus nequaquã defluentibus obumbrat, & tamquam vernans paradiſi lilium exiſtit: in ea enim eſt Chriſtus vere floridum lilium qui non iudicat mundum, ſed ipſum ſeruat: in qua Chri-
ſtus

σὸς τὸ ἴον τὸ ὄντως ἰώμενον τὰ πάθη τῶν νοσούντων, ἐν ᾗ ἡ ἄμπελων, ὁ λέγων, ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινή, ἐν ᾗ ὁ ἐλαιών, ὁ ὄντως ἐλεῶν τοὺς ἐλπίζοντας ἐπ' αὐτόν, ἐν ᾗ ὁ τῆς ῥίζης Ἰεσσαὶ ἐβλάστησε κλάδος ὁ προαιώνιος, ἀγεωργήτως, καὶ ἀνορύκτως τῆς αἰθερπίνης ἀρουρᾶς, ἐν ᾗ ἡ πηγὴ ἡ ἀέναος, ἐν ᾗ οὐ Φυσών, Γεών, Τίγρις, Εὐφράτης, ἀλλὰ Ματθαῖος, Μάρκος, Λουκᾶς, καὶ Ἰωάννης, οἱ τοῦ χριστοῦ τῆς ἐκκλησίας ποτίζοντες παράδεισον, ἔνθα πᾶσα σήμερον νεολαῖα, ὡς ἐλαία κατάκαρπος τὰς ἐλαίας κατέχοντες, τὸν ἐλεήμονα αἰτούμενοι χριστὸν, πεφυτευμένοι ἐν οἴκῳ κυρίου, ἐν ταῖς αὐλαῖς αὐτοῦ ἐαρινῶς ἐξανθοῦντες. ἑορτάζομεν ἑορτὴν, τὸν χειμῶνα τὸν νομικὸν ὑποχωρήσαντα βλέποντες. ἑόρταζε χριστοῦ ἐκκλησία, οὐ τυπικῶς, οὐ σωματικῶς, ἀλλὰ πνευματικῶς ἐγχορεύουσα, ἑόρταζε ἑορτὰς τὴν τῶν εἰδώλων κατάπτωσιν βλέπουσα, καὶ τῶν ἐκκλησιῶν τὴν ἀνάστασιν ἔχουσα. μετὰ γὰρ Παύλου βοᾷ σοι τῆς ἱερᾶς καὶ μεγάλης φωνῆς, τὰ ἀρχαῖα παρῆλθον, ἰδοὺ γέγονε τὰ πάντα καινὰ, ἀλλὰ μὴν καὶ παράδοξα. διὸ χαίρετε ἐν κυρίῳ, χριστοῦ νεολαία, χαίρετε χαίροις χριστοῦ ἐκκλησία, τέρπου καὶ εὐφραίνου θύγατερ θεοῦ. σοῦ γὰρ πᾶσα ἡ δόξα ὡς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως χριστοῦ ἔσωθεν, ὁμοῦ τε καὶ ἔξωθεν. οὐκέτι χήρανδρος, ἀλλὰ θέανδρος ἐξανθοῦσα. οὐκέτι ἐξ εὐωνύμων θεοῦ διὰ τὴν εἰδωλολατρείαν, ἀλλ' ἐκ δεξιῶν παρισταμένη, καὶ κεκοσμημένη διὰ τὴν θεογνωσίαν. οὐκέτι αἵματι δουλικῷ φυρομένη, ἀλλὰ αἵματι θεϊκῷ σφραγιζομένη. οὐκέτι τὸν Ὠβὴλ, ἀλλὰ τὸν Ἐμμανουὴλ σέβουσα. οὐκέτι τὴν ξοάδα, ἀλλὰ τὴν τριάδα δοξάζουσα. οὐκέτι τιμῶσα τὸν Πλάτωνα, ἀλλὰ τὸν παντοκράτορα θεὸν ἡμῶν. οὐκέτι Ἡρακλῆ τὸν ἀλεξίκακον, ἀλλὰ τὸν παράκλητον καὶ πάντων ποιητήν. οὐκέτι προσκυνεῖς Ἀριστοτέλην σοφίσαντα, ἀλλὰ θεὸν τὸν εἰς τέλη τῶν αἰώνων σε σώσαντα. πέπτωκε Κρόνος, ὅτι σεσάρκωται θεὸς λόγος, οὐ μὴν ἀνδρὸς ἐκ παθείας, ἀλλὰ θεανδρικῶς ἐκ Μαρίας ἐπιφανείς. ὁρᾶτε τῆς ἡμέρας τὴν χάριν, ὁρᾶτε τῆς ἑορτῆς τὴν λαμπρότητα. χαίρου τοίνυν καὶ εὐφραίνου θύγατερ Σιών, τέρπου, καὶ ἀγάλλου πᾶσα ἡ ἐκκλησία τοῦ θεοῦ,

ἄρον

ſtus vera viola ægrotãtiũ affectiones ſanãs, in qua & vinea ipſe eſt, dicẽs: Ego sũ vitis vera: In qua & oliuetũ, qui adeo ſperãtes in ſe per ſuam miſericordiã ſeruat incolumes: In qua radicis Ieſſe antiquus ante ſecula ramus citra cultũ & foſſionẽ humani ſeminis germinauit: In qua perẽnis fõs: In qua nõ fluuij Phyſon, Gehon, Tygris, & Euphrates repe riũtur; verũ Mattheus, Marcus, Lucas, & Ioannes, qui Chri ſti Eccleſiæ irrigãt hortũ. Hic quotidie frequens cætus tã quã oliua fœcunda (nos) oliuas poſſidẽtes Chriſto miſe ricordi, ac miſeratori, Domino ſupplicamus plãtati in do mo in aulis ipſius verno tẽpore efflorescentes, feſtũ duci mus diẽ, legalẽ hyemem abeuntẽ cernentes. Feriare Chri ſti Eccleſia nõ in figura, non iuxta corporis ſensũ choreas ducens, verũ ſpiritu & mente feſtos celebra dies, idolorum aſpiciens euerſionem, eccleſiarũ vero erectionẽ habens, ſa cra enim & magna voce tibi cũ Paulo dico, vetera trãſie rũt, ecce facta sũt omnia noua: immo vero & admirabilia. Proinde, Gaudete in Domino Chriſti grex, gaudete: Gau de Chriſti Eccleſia, delectare & exulta filia Dei: tua enim omnis gloria tanquam filiæ regis Chriſti intus perinde ac foris, quæ nõ iam amplius vidua, verũ Dei ſponſa efflore ſcis, nõ amplius à ſiniſtris Dei propter idolorũ cultum, ſed à dextris adſtãs ſplendideq. ornata, propter Dei cognitio nem, quæ nõ es amplius ſeruili ſanguine fermẽtata ſed di uino inſignita, quæ nõ amplius Abelẽ ſed Emanuelẽ co lis, non iam Troadẽ verũ Trinitatẽ veneraris, quæ non Pla tonẽ amplius, ſed Deũ noſtrũ omnipotentem honore pro ſequeris: non iã Herculem malorũ depulſorem, ſed conſo latorem ſpiritũ ac rerum omniũ opificem. Non coles am plius Ariſtotelẽ ſubtiliter diſputantem, ſed Deũ qui in fi nes ſæculorũ te ſaluam eſſe voluit. Cecidit Saturnus quia incarnatus eſt Deus verbũ, nõ tamen ex viri conſortio, ſed humano ſimul & diuino modo ex Maria conſpicuus. Vi dete diei gratiã; videte feſti diei ſplendorẽ. Quamobrẽ gau de ac lætare filia Siõ, gaude & exulta vniuerſa Eccl'ia Dei,

ἄρον κύκλῳ τοὺς ὀφθαλμούς σου, καὶ ἴδε συνηγμένα τὰ ποτὲ διεσκορπισμένα τῶν ἐθνῶν τέκνα σου, ἴδε τῆς ἑορτῆς τὴν εὐφημίαν, ἴδε τοῦ λαοῦ τὴν συμφωνίαν, ἴδε πᾶσαν γλῶσσαν εἰς μίαν δόξαν, ἴδε ἅπαν στόμα, ὡς ἓν στόμα, ἴδε τὰ πρὶν θήρεθνα ἐν σοὶ τυγχαίοντα πρόβατα, ἴδε ἐθνῶν ἑορταζόντων ἐπίχημα, ἀγγελικῶν ἀσωμάτων ὑπάρχον τὸ μίμημα, ἴδε συμφωνίαν, ἀσωμάτων χορεστασίαν, ἴδε στάσεις, ὡς ἀγγέλων τάξεις. ὁρῶ τοὺς ὕμνους, ὡς ἀγγέλων ὕμνους, ὁρῶ τοὺς παῖδας, ὡς νεοφύτους ἄρνας, ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος, λέγοντες. μεθ' ὧν κροτήσασα μέγα τῇ χειρὶ βόησον λαμπρᾷ, καὶ λεοντιαίᾳ τῇ φωνῇ ἐφεόρτιά τε ὁμοῦ, καὶ εὐχαριστήρια λέγουσα. ἰδοὺ ἐγὼ καὶ τὰ παιδία ἅ μοι ἔδωκεν ὁ θεὸς, τῇ ποτὲ ἀτέκνῳ καὶ ἀγόνῳ στείρᾳ, εὐλογημένος ὁ ἐλθὼν, ἀλλὰ μὴν ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου, θεὸς κύριος καὶ ἐπέφανεν ἡμῖν, ὁ ἐρχόμενος, ὁ μηδαμοῦ χωρούμενος, ἐρχόμενος, ὁ μηδαμοῦ κρατούμενος, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος, καὶ τῶν οὐρανῶν μὴ χωριζόμενος. εὐλογημένος αὐτοπρεπῶς, καὶ πάλιν ἐρχόμενος θεοπρεπῶς, εὐλογημένος ὁ ἐπ' ἐμὲ ἐπὶ πώλου τυπικῶς παραγενόμενος, ὡς ἐπὶ πώλου χερουβικοῦ. τί γὰρ φησὶν ὁ ἱεροκήρυξ εὐαγγελιστὴς τῆς ἑορτῆς ἄκουσον. ἐγένετο ὅτε ἤγγιζεν ὁ κύριος εἰς βηθφαγὴν, καὶ εἰς βηθανίαν πρὸς τὸ ὄρος τὸ καλούμενον ἐλαιῶν, ἀπέστειλε δύο ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, λέγων. ὑπάγετε εἰς τὴν ἀπέναντι κώμην, καὶ ἐν τῷ εἰσελθεῖν ὑμᾶς εὑρήσετε ὄνον, καὶ πῶλον δεδεμένην, λύσαντες ἀγάγετέ μοι. καὶ ἐποίησαν οἱ μαθηταὶ καθὼς ἐνετείλατο αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. καὶ ὑπέστρωσαν τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἐπὶ τὴν πῶλον, καὶ ἐκάθισεν ὁ ἰησοῦς. καὶ ἐγένετο ὡς ἤγγισεν εἰς τὴν κατάβασιν τοῦ ὄρους, ὁ ὄχλος ἐλθὼν εἰς τὴν ἑορτὴν, ἔλαβον βαΐα τῶν φοινίκων καὶ ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν τοῦ ἰησοῦ, καὶ οἱ προάγοντες, καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαβὶδ, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου.

Αὕτη τῆς παρούσης ἑορτῆς ἡ δεσποτικὴ παρουσία, αὕτη τοῦ βασιλέως τῶν βασιλευόντων ἡ ἐν Σιὼν πάλαι, καὶ νῦν ἐπιδημία, αὕτη τῆς παρούσης ἡμέρας ἡ λαμπρὰ, καὶ πάνδημος τοῦ ποιητοῦ τῶν ἁπάντων ἔλευσις.

leua in circuitu oculos tuos, & vide congregatos modo tuos qui quondam gentiũ filij dispersi erãt, vide festi diei celebritatẽ, vide populi concentũ, vide omnẽ linguam in vnã sententiã cedentem, vide os omne tamquã vnũ os, vide quæ prius efferæ gentes, nunc tuo ductu oues fieri, vide gentiũ diem festũ celebrantiũ strepitũ, angelicorum scilicet spirituũ æmulũ, vide symphoniam, & spiritaliũ animorũ tripudiũ, vide stationes quasi ordines angelicos: Præconia video veluti angelorũ hymnos, pueros cerno agnis recens editis similes, dicẽtes, O Sãna in excelsis, benedictus qui venis: cũ quibus pariter plaudẽs alacriter, clara & leonina voce exclama, festiuitatis solẽnia simul & gratã beneficiorum memoriam referẽs. Ecce ego & liberi quos mihi Deus dedit quæ olim sine filijs & sterilis fueram, benedictus qui venit: qui venit, veruntamen in nomine Domini Deus Dominus, & apparuit nobis: Qui venit quiquè nullo capitur loco: qui venit & nusquã tenetur, benedictus qui venit nec à cœlis sese subducit; bñdictus proprio splẽdore & gratia, & rursus veniẽs diuina maiestiate atque decore, benedictus qui typice insidens pullo, ad me venit tanquã pullo Cherubinico. Attẽde.n. quid dicat sacrosãctus præco, solẽnitatis huius euãgelista. Factũ est cũ appropinquaret Dñs ad Bethphage & Bethaniã, ad montẽ qui vocatur oliueti, misit duos discipulos suos, dicens; Ite in castellum quod contra vos est; in quod introeuntes, inuenietis asinã & pullũ alligatũ, quos dissoluẽtes ad me adducite. Et fecerũt discipuli sicut Iesus præceperat eis, & strauerũt vestimenta sua super pullũ, & Iesus insedit. Cõtigit autẽ vt vbi ad imam partẽ montis accederet, turba quę veniebat ad festũ diem, acciperet ramos palmarũ, & exiret obuiam Iesu, & qui prębibant, & qui sequebantur, clamarent, O Sanna filio Dauid, benedictus qui venit in nomine Domini, hic est præsentis celebritatis dominicus aduentus: hæc regis regũ ad Sionem olim, & nunc quoque profectio; hæc est præsentis diei splẽdida & popularis omniũ cõditoris accessio.

διὸ νῦν ἀδελφοὶ, ὁ ὄχλος ἐλθὼν εἰς τὴν ἑορτὴν, ἐξέλθωμεν εἰς ἀπάν-
τησιν αὐτοῦ, ὅ, τε ὁρατὸς κόσμος, καὶ ὁ ἀόρατος, καὶ οἱ προάγοντες χρό-
νῳ προφῆται, καὶ διδάσκαλοι, καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες τῷ πώλῳ οἱ θεῷ
πίστει συμφωνοῦντες. σήμερον τὰ οὐράνια σὺν τοῖς ἐπιγείοις, ὁμοῦ
τε καὶ καταχθονίοις ἀνυμνεῖται, πᾶν στόμα καὶ πνεῦμα πρὸς αἶνον
θεοῦ ἀνοιγόμενον, τὰ χερουβὶμ βοήσατε, ἅγιος, ἅγιος ἅγιος κύ-
ριος ὁ τρισάγιος σαββαὼθ, πλήρης ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ τῆς δό-
ξης αὐτοῦ. Σεραφὶμ ὑμνήσατε, προφῆται κηρύξατε, καὶ ὁ μὲν
λεγέτω, εὐφρανέσθωσαν οἱ οὐρανοὶ, καὶ ἀγαλλιάσθω ἡ γῆ, ὁ δὲ
χαῖρε σφόδρα θυγάτηρ Σιὼν, κήρυττε θύγατερ ἱερουσαλὴμ, καὶ
ἄλλος τῷ βασιλεῖ χριστῷ ἀτενίζων βοάτω, ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ
ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. καὶ ἕτερος περὶ αὐτοῦ τοῦ κυρίου
κηρυξάτω, οὗτος ὁ θεὸς ἡμῶν οὐ λογισθήσεται ἕτερος πρὸς αὐτὸν,
καὶ ἄλλος ἰδοὺ ἄνθρωπος ὁμοῦ, καὶ θεὸς, ἀνατολὴ ὄνομα αὐτῷ.
καὶ δαβὶδ πρὸς τὸν ἐξ αὐτοῦ κατὰ σάρκα χριστὸν ἀτενίζων λέγῃ,
θεὸς κύριος, καὶ ἐπέφανεν ἡμῖν. καὶ πάλιν ἄλλος τὸ γόνυ κλίνων
βοάτω χριστῷ, πᾶσα ἡ γῆ προσκυνησάτω σοι. καὶ ἕτερος τοῖς
λαοῖς ἐπιτρέπει, λέγων, συστήσασθε ἑορτὴν ἐν τοῖς πυκάζουσιν ἕως
τῶν κεράτων τοῦ θυσιαστηρίου, οὕτω γὰρ ἐπετελεῖτο καὶ πάλαι ἡ ἐν
Σιὼν τοῦ δεσπότου μετὰ τοῦ πώλου ἐπιδημία. πάνδημος συμ-
φωνία, οἱ χοροὶ τῶν πατέρων, οἱ δῆμοι τῶν δικαίων, τὰ πνεύματα
τῶν προφητῶν, οἱ παῖδες τῶν ἑβραίων, τὰ νήπια τῶν μητέρων, τὰ
πλήθη τῶν ἀγγέλων. οἱ μὲν πτέρυγας ἐφήπλουν, οἱ δὲ βαΐα
κατεῖχον, οἱ δὲ ὄπισθεν ἤρχοντο, ἄλλοι τοὺς κλάδους ἔκοπτον, ἄλλοι
δὲ τοὺς θαλλοὺς ἔπλεκον, οἱ μὲν τὸν πῶλον ἔλυον, οἱ δὲ χιτῶνας ἐ-
στρώννυον, οἱ μὲν τὰς πύλας ἤνοιγον, οἱ δὲ ὁδοὺς ἐκάθαιρον, ἄλ-
λοι πῶλον εὐτρέπιζον, ἄλλοι νίκην ἐκήρυττον, ἄλλοι τοὺς κλάδους
ἔσειον, ἄλλοι νηπίοις ἔλεγον, αἰνεῖτε παῖδες κύριον, οἱ παῖδες ἀπε-
κρίναντο, ὡσαννὰ, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου. ὢ
καινῶν, καὶ παραδόξων πραγμάτων, καὶ θαυμάτων τῆς ἑορτῆς.
παῖδες χριστὸν ὡς θεὸν θεολογοῦσι, καὶ οἱ ἱερεῖς αὐτὸν βλασφημοῦσι,
θηλάζοντες προσκυνοῦσι, καὶ οἱ διδάσκοντες ἀσεβοῦσιν, οἱ παῖ-

propter cum turba nunc ad festũ diẽ conuenerit exeamus ò fratres ei obuiã,& mundus visibilis & inuisibilis, & qui tempore præcedunt prophetæ,ac discipuli, & qui pullũ sequuntur,qui cũ Deo fide concordãt. Hodie cœlestia cum terrenis ac simul terræ incolis hymnos cõcinãt, omne os, omnisque spiritus ad laudẽ Dei aperiatur,Cherubim clamate, Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus tersanctus exercituum, pleni sunt cœli & terra gloria eius.Seraphim hymnos canite: prophetæ prædicate.Et alius dicat: Lætentur cœli & exultet terra: alius, Gaude plurimũ filia Sion, proclama filia Hierusalem. alius autem in regẽ Christum intuẽs clamet:Ecce agnus Dei qui tollit peccata mũdi. Et alter de ipso Dño p̃dicet,Hic est Deus noster & nõ æstimabitur alius aduersus eũ.Et alius,Ecce homo simul& Deus, oriẽs nomẽ est ei.Et Dauid respiciens ad ipsũ Christũ ex se secundum carnẽ oriundum dicat,Deus Dominus & apparuit nobis. Et iterum alius genu flexo clamet Christo, Omnis terra supplex te adoret. Et alter populos admoneat dicens,Cõstituite diem solemnẽ in condensis vsq. ad cornu altaris. Sic enim completa est etiam olim Domini cum pullo peregrinatio vniuersi populi magno consensu: videlicet patrum chori, populi e numero iustorũ, spiritus prophetarum,pueri Hebræorum,infantes matrum,multitudines angelorũ. Alij alas explicabant, alij vero palmas gestabant,alij subsequebantur,alij ramos cædebant,alij oliuæ surculos contexebant,alij pullum exoluebant,alij vestimenta sternebant, alii portas reserabant,alij vias emũdabant, alij recta via pullum componebant, alij victoriam proclamabant, alij vibrabant ramos, alij infantibus dicebant, laudate pueri Dominum. Pueri respondebant, O Sanna benedictus qui venit in nomine Domini. O res & diei festi nouitate admirabiles, & hominum opinione incredibiles; Pueri Christum tanquam Deum prædicant, & sacerdotes illi maledicunt: lactantes adorant, & doctores impie aspernando calumniantur: pue-

δες ὡσαννὰ λέγουσι, καὶ οἱ ἑβραῖοι σταυρωθήτω κράζουσιν, οἱ
μὲν μετὰ βαΐων πρὸς χριστὸν ἔρχονται, οἱ δὲ μετὰ μαχαιρῶν πρὸς
αὐτὸν ἔρχονται, οὗτοι κλάδους κόπτουσιν, ἐκεῖνοι ξύλον σταυροῦ δι-
ξεπίζουσι, νήπια χριστῷ χιτῶνας ὑποστρωννύουσι, καὶ οἱ ἱερεῖς χι-
τῶνας χριστοῦ διαμερίζουσι, νήπια ἐπὶ πώλου χριστὸν ὑψοῦσι, καὶ γέ-
ροντες ἐπὶ σταυροῦ χριστὸν κρεμνοῦσιν, οἱ παῖδες τοὺς πόδας χριστοῦ
προσεκυνήσαν, ἐκεῖνοι δὲ τοὺς πόδας χριστοῦ τοῖς ἥλοις προσήλω-
σαν, παῖδες αἶνον προσάγουσιν, οὗτοι ὄξος προσφέρουσι, παῖδες
χριστῷ τὴν τιμὴν, οὗτοι δὲ τὴν χολὴν, παῖδες βαΐα σείουσιν, οὗτοι
δὲ ῥομφαίᾳ νύττουσι. παῖδες ἐπὶ πῶλον χριστὸν ὑμνοῦσιν, οὗτοι τὸν
ἐπὶ πώλου παλοῦσιν. ἔγνω βοῦς τὸν κτησάμενον αὐτὸν ἐπὶ φάτνης
γεννηθέντα, καὶ ὁ νέος λαὸς τῶν ἐθνῶν ὑπετάγη αὐτῷ κυρίῳ αὐ-
τῶν, μόνον δὲ ἰσραὴλ οὐκ ἔγνω χριστὸν τὸν θεὸν αὐτοῦ, τὰ ποτὲ φῦλα
θεόφιλα γέγονε, καὶ οἱ ἄνομοι ἔννομοι, καὶ οἱ ἔννομοι παράνομοι.
ἔσω, τοὺς προφήτας οὐκ ἠδέσθης, ἱερεῖς ἀπέκτεινας, τὰς γραφὰς
διέστρεψας, τὸν νόμον κατέλυσας, δικαίους κατέπρησας, Μωσῆν
ἠθέτησας, τοὺς υἱοὺς κατέσφαξας, τὸν ναὸν ἐμίανας, τοῦ θεοῦ πα-
ρήκουσας, χριστῷ οὐκ ἐπίστευσας, τὰς θεοτιμίας ἐνύβρισας, περὶ
λαζάρου ἠπίστησας, τοῖς τυφλοῖς οὐκ ἐπίστευσας ἀναβλέψασιν, εἶ-
τα τί περὶ τῶν παίδων τούτων λέγεις; τί περὶ ὕμνου τῶν θηλαζόν-
των νομοθετεῖς; τίς, εἰπέ μοι, τούτους ἐφώτισε; τίς ἐδίδαξεν; ἢ τίς
ἐξήγειρεν; τίς ἐφόβησε; τίς ἐξαίφνης ἀπειρολόγοις δέδωκε λόγον,
εἰ μὴ χριστὸς ὁ προαιώνιος λόγος. νῦν οἱ νέοι παῖδες, ὁμοῦ τε καὶ
νήπια χειρὶ μιᾷ μαζὸν κατέχοντα, καὶ φωνῇ ὕμνον ἀγγελικὸν ἀ-
ναμέλποντα, χειρὶ μιᾷ μαζὸν κατέχοντα, καὶ ἄλλοι χειρὶ χριστῷ
βαΐα ἐπισείοντα, ἡ ἀπειρολόγος, θεολόγος γεγενημένη φύσις. εὐ-
θὺς τὸν προφητικὸν λόγον θεῷ τῶν ἀσωμάτων ὕμνον ὡς δῶρα προσά-
γοντα, ὁμοῦ τε καὶ κράζοντα, ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις εὐλογη-
μένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου, θεὸς κύριος, καὶ ἐπέφανεν ἡμῖν.

πρὸς

ri. O Sanna dicunt, & Hebræi crucifige vociferantur; illi palmas gestantes ad Christum conueniunt, hi cum gladiis ipsum inuadunt. Illi ramos cædunt hi crucis lignum præparant; infantes Christo tunicas substernunt, & sacerdotes Christi vestimenta dispertiunt. Infantes Christum supra pullum extollunt, & senes Christum, in cruce suspendunt; pueri Christi pedes adorauerunt, illi vero Christi pedes clauis affixerunt: pueri laudem deferũt, isti acetũ offerũt: pueri Christo honorẽ, illi vero fel præbẽt: pueri palmarũ ramos quatiũt, isti vero cuspide Christi latus pungunt, pueri Christum supra pullum diuinis laudibus celebrant: isti eum qui pullo vehitur vendunt. Cognouit bos possessorem suũ in præsepi natũ, & nouus Gẽtium populus suo se Dño submisit: solus vero Israel non agnouit Christũ Deũ suum. Quæ olim tribus erant Gentium cum Deo amicitiã inierũt, & qui à lege abhorrebãt, legi parẽt; at qui leges habebant, easdem violare non dubitant. Esto, prophetas non es veritus, sacerdotes interfecisti, scripturas peruertisti, legẽ violasti, iustos dissecuisti, Mosem asper natus es, filios mactasti, templum polluisti, Deo non paruisti, Christo non credidisti, in diuinos honores contumeliosus fuisti, de Lazaro incredulus fuisti, coecis qui visum receperunt, fidẽ non habuisti, verũ, quid tandem de hisce pueris dicis? quid censes de hymno lactentium? Quis quæso, lucem his prætulit? Quis eos docuit, aut excitauit? Quis timorẽ intulit? Quis repente verborum ignaros verbi vsũ concessit, nisi Christus ante sæcula verbum? Nunc iuuenes, pueri pariter & infantes, vna manu mammam prehẽdunt & voce hymnum canunt angelicum, & altera ante Christum palmarũ ramos vibrant: orationis ignara natura repente de Deo verba facere didicit, repente orationem propheticam incorporeorum spirituum Deo hymnum tanquam munera quædam offerentes, simul atque vociferantes, O Sanna in excelsis, benedictus qui venit in nomine Domini, Deus Dominus, & illuxit nobis.

Ad

περὶ ἃ ἐγὼ περιχαρίσα, ὁμοῦ τε καὶ ἐφεόρτια αὐτεπερωτῶ τοὺς ἱεροὺς τούτους παῖδας θαρσήσας, τί φατε, ὦ παῖδες θεοῦ, παῖδες αὐυμνήτορες; πόθεν ὑμῖν ὁ ἰσόρροπος οὗτος τὸν χερουβικὸν ὕμνον ἀνακράζοντες; πῶς δὲ ἐπὶ πώλου χριστὸν ὁρῶντες αἰθεροπρεπῶς, ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις βοᾶτε θεοπρεπῶς; καί φασι πρὸς ἡμᾶς οἱ θεορρήτορες παῖδες, καὶ ἐπὶ πώλου αἰσθητοῦ χριστὸς καθέζεται, ἀλλὰ τοῦ κόλπου τοῦ πατρικοῦ οὐδαμοῦ χωρίζεται· καὶ ἐπὶ πώλου ὅπου καθέζεται, ἀλλὰ τοῦ θρόνου τοῦ χερουβικοῦ οὐκ ἀπολιμπάνεται, ἀλλ' αὐτὸς ὁ κάτω μετὰ σαρκὸς βροτοῖς ἀνελλιπῶς, αὐτὸς οὗτος καὶ ἄνω μετὰ πατρὸς θεὸς ἀψευδής, καὶ ἀληθινός, αὐτὸς ὁ παντοκράτωρ, καὶ κοσμοκράτωρ, καὶ ἐθνοκράτωρ, καὶ ἀληθὴς θεός, καὶ χορηγός, καὶ φυτουργός, καὶ ὁδηγός, καὶ σωτὴρ πάντων, αὐτὸς εἰς τὴν κάτω ἱερουσαλὴμ εἰσέρχεται, καὶ τῆς ἄνω οὐ χωρίζεται, οὗτος ὁ ποιητὴς τῶν αἰώνων καὶ ἐξ αἰώνων, καὶ εἰς αἰῶνας. αὐτός ἐστιν ὁ τανύσας τὸν οὐρανὸν μόνος. οὗτός ἐστιν ὁ περιπατῶν ἐπὶ θαλάσσης ὡς ἐπὶ ἐδάφους, οὗτος ὁμίχλῃ τὴν θάλασσαν ἐσπαργάνωσεν, οὗτος τὰ κλῆθρα τοῖς ἀνθρώποις περιέθηκεν, οὗτος ὅρους ταῖς θαλάσσαις ἐμέρισεν, οὗτος ἁπλώσας γαῖαν, ἐπ' οὐδενὶ ἐκρέμασεν, οὗτος στοιχείων τὰς κράσεις πανσόφως ἐκέρασεν, οὗτος τὰ κάλλη τῶν φυτῶν κατεκόσμησεν, οὗτος οὐρανὸν ὡς ἱμάτιον ἐξέτεινεν, οὗτος αὐτὸν φωστῆρσι λαμπροῖς κατεκόσμησε. τοῦτον φρίττουσι χερουβίμ, καὶ τρέμουσι σεραφίμ, τοῦτον ὑμνεῖ ἥλιος, τοῦτον δοξολογεῖ σελήνη, τοῦτον αἰνοῦσι τὰ ἄστρα, τούτῳ δουλεύουσιν αἱ πηγαί, τοῦτον φρίττουσιν ἄβυσσοι, τοῦτον δεδοίκασι τάρταροι, τούτῳ ὑπήκει τὰ κήτη, τοῦτον τρέμουσι δράκοντες, τούτῳ δουλεύουσιν ὄμβροι, τοῦτον εὐλαβοῦνται πνεύματα, οὗτος ὑπέστησε φύσεις, οὗτος κατέστησε κτίσεις, οὗτος κατέταξε τάξεις, οὗτος ὁ τῶν ἄνω, καὶ τῶν κάτω κτίσεων ποιητὴς θεὸς κύριος ἡμῶν, καὶ αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ἀμήν.

Ad quas ego voces vicissim vt grati animi & celebritatis officiũ aliquod persoluam, [illegible]ros hosce pueros audacter interrogo: Quid dicitis ò Dei pueri? pueri hymnos in cœlum concinentes? vnde vobis par istud studium atque institutum, dum sanctorum Cherubim hymnum claris ad cœlum vocibus effertis? Et quomodo Christum humano more pullo insidentem cum videatis, laudibus eum quæ Deum decent ornatis, dum O sanna in excelsis conclamatis? Sane (aiunt nobis oratores diuini pueri) etiam, Christus insidet quidem pullo visibili, veruntamen à sinu paterno nunquam separatur, asini pullo vehitur & à sanctorum Cherubim throno minime deseritur; verum sicut ipse infra, carnis inuolucro & habitu mortalium consortio assidue præsens est, sic & apud superos vna cum patre Deus qui mentiri nõ põt, & verax adest idẽ omnipotẽs ac mũdi moderator & Gentiũ rector, & verus Deus, & coryphæus, & frugũ auctor, & itineris dux, & cũctorũ saluator. Ipse inferiorẽ Hierosolymã ingreditur, nec a superiori separatur, ipse sæculorũ auctor & à sæculo, & in sæcula; is est qui solus cœlum strauit, hic est qui obambulat super mare tanquam in soli pauimento, hic nebula mare inuoluit, hic septa hominibus circonscripsit, hic maris regionibus mõtes diuisit, hic terram cum explicasset, nulla re fulciuit, sed ex sese aptam esse iussit, hic elementorum mistiones sapiẽtissime temperauit, hic plantarum formas exornauit, hic cœlum quasi vestimentum extendit, hic ipsum claris condecorauit luminibus. Hunc horrent Cherubim, & tremũt Seraphim, hunc celebrat sol, hunc luna gloriose prædicat, hunc laudãt sidera, huic seruiunt fontes, hũc timent abyssi, hunc verentur tartara, huic cedunt cete, hunc dracones, tremunt, huic imbres ministrãt, hunc venti obseruant, hic constituit rerum naturas, hic condidit creaturas, hic ordines disposuit, hic superarum & inferarum creaturarum effector Deus Dominus noster: atq. ipsi gloria & imperium in sæcula sæculorum. Amen.

FINIS.

Pag. 111. verſ. 22. *Heri ante ſex dies Paſchæ.*] obſeruat numerorū combinationes, nam (inquit) ante ſex dies Paſchæ, quinque ſenſuum vſum reſtituit Lazaro quatriduùm latenti in ſepulchro, Ieſus qui triduùm in ſepulchro manſurus erat, duabuſque ſororibus vnum tribuit; ex iſtis autem numeris ſimul iunctis (vt rem more Pythagorico tractemus) reſultant ſeptenarij tres, quorum myſteria ſatis à multis explicata ſunt. Fuit autē hæc numerorum obſeruatio non infrequens apud illius æui ſacros auctores, vt ex eorum ſcriptis facile conſtat. certè vt ex Græcis Origenem, Clementem, Chryſoſtomum omittamus, in vno Auguſtino noſtro religioſiſſimæ extant numerorum obſeruationes.

Pag. 111. verſ. vltimo. *Lilium, qui non iudicat mundum.*]. Abundat hæc homilia plurimis paronomaſijs, has autem eò annotabimus, quòd earum vim aſſequi non poſſit Latina verſio. Sunt itaque ibi τὸ κρίνον, lilium; τὸ μὴ κρίνον, non iudicans, ἴον viola & venenum, ἐλαιὼν oliuetum, ἐλεῶν qui miſeretur. Licet autē paronomaſiæ vſus frequentior ſit in argumentis & leuibus & breuibus, qualia in epigrāmatibus, ſatyris, comedijs, epiſtolis tractantur: tamen encomiaſtica (qualis eſt hæc homilia) non omnino illas reſpuunt: in Chryſoſtomo & Nazianzeno ex Græcis non raro inueniuntur. Inter noſtros Ambroſio, Gregorio Magno, & omnium maxime Bernardo familiares ſunt.

Pag. 113. verſ. 12. *Legalem hyemem*] Sic vocant Auguſtinus, Ambroſius, Cyrillus & alij tempus Synagogæ ante Chriſti aduentum, & legem gratiæ.

Pag. 115. verſ. 11. *Leonina voce.*] Alludit ad eam leonis naturam, atque illius allegoriam, quam refert in Phyſiologo cap. 2. vt enim leo in mortuum catulum inſpirans, ad vitam illum reuocat: ſic Gentes quæ mortuæ erant aduentu Chriſti viuificatæ ſunt. Dicuntur autem mortua Chriſti membra ij omnes qui in peccato ſunt, etſi fideles ſint, qui autem infideles & extra Eccleſiam, non ſolum mortua membra, ſed & à corpore ſeparata ac diuiſa, adhuc tamen apta vt iterum capiti Chriſto iungantur, ac proinde nec omnino ab Eccleſiaſtica poteſtate immunia.

Rerum & verborum Index.

Charadrius avis maritima, magna et ingluuiosa, qua aspicientes icterici liberantur. [illegible] [illegible]. [illegible] Plin. de [illegible] affirmat

Gallinæ

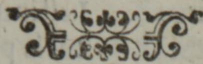
125

Man-

Pelica-

FINIS.

AVCTORES, QVORVM TESTIMONIA præcipuè citantur in Notis.

A

Aelianus.
Aeneas Gazzæus.
Aemilius macer.
Albertus.
Alcimus Auitus.
Ambrosius.
Anastasius Nyssenus.
Antiochus.
Apulleius.
Aratus.
Aristides.
Aristophanes.
Aristophanis scholiastes.
Artemidorus.
Arnobius.
Athanasius.
Athenæus.
Aristoteles.
Augustinus.
Augustinus Steucus.
Auicenna.
Aurelius victor.

B

Basilius.
Bellonius.
Benedictus Pererius.
Bernardus.
Bianorus.
Billius.
Budæus.
Biblia sacra.

C

Cardanus.
Cassianus.
C. Cæsar.
Cælius Rhodiginus.
Celsus.
Cicero.
Clemens Alexandrinus.
Clemens Romanus.
Climacus.
Columella.
Chrysostomus.
Curtius.
Cyrillus.

D

Didymus.
Dion Chrysostomus.
Dionysius Areopagita.
Dionysius Vticensis.
Diogenes Laertius.
Dioscorides.
Dorotheus.

E

Epiphanius.
Eucherius.
Eusebius.

R Eusta-

Origenes.
Olympiodorus.
Optatus.
Orus.

P

Petrus Velleius Gueuarra.
Petrus Garzia Galarza
Philastrius.
Plutarchus.
Plinius.
Philostratus.
Pierius Valerianus.
Plato.
Procopius.
Phocilides.
Petronius Arbiter.

R

Rodolphus Flauiacensis.
Rupertus.
Rufinus.
Rabbi Dauid.

S

Stobæus.
Sillius Italicus.
Sophocles.
Strabo.
Solinus.
Seruius.
Suidas.
Stephanus.
Seneca.

T

Thomas Aquinas.
Tacitus.
Turnebus.
Theophrastus.
Tertullianus.
Theodoretus.
Theophanes Nycænus.
Theodorus Heracliensis.

V

Varro.
Vitalis.
Vincentius.
Virgilius.

X

Xenophon.

F I N I S.

Pudet quidem in tam parua materia tam multam veniam deprecari: verum quando ita fert typographiæ conditio, errata sic corrigito.

Pag.	verſ.	Errata	Lege
6	8	βημαπίζων	βημάτων
6	9	διαδιδζσκει	διαδιδράσκει
7	22	aurem	autem
8	27	eff	eſt
12	16	lente	lento
17	9	τῆς ὄφιω	τὸ ὄφιν
24	3	ξῆν	ζῆν
Ibid.	21	εἱ μὴ	εἰμὴ
Ibid.	18	inſtauratur	inſtauratum iri
28		numerus 24	28
ibid.	28	δξκουῶτες	δξκνυῶτες
29		num. 17	29
31	31	pepandit	patefacit
32		num. 20	32
Ibid.	14	conualet	conualeſcit
33	33	ſaltubus	ſaltibus
36	26	emerſetint	emerſerint
Ibid.	31	fœtus	fetibus
40	3	apiens	ſapiens
80	4	quantos	quanto
41	2	κατα παίσας	καταπετάσας
Ibid.	6	κεφα λὼ	κεφαλὼ
42	26	tridunam	triduanam
43	10	miſſam	miſtam
45	25	Gyprianus	Cyprianus
Ibid.	33	arbores	arboris
48	19	edlector	delector
53	31	beata	bruta
56	18	fortius	ſortitus
Ibid.	22	& recurantur	& anni recurantur.
57	16	verſuria	verſutia
59	21	inter	iter
61	19	pet	per
Ibid.	24	σὸν πονηρὸν	τὸ πονηρὸν
62		ἰχνδίοντας	ἰχνδίοντος
66	1S	verbat	verba
77	22	ἀθάνατον	θάνατον
79	6	ψαλμωδὸς	ψαλμῳδός
81	16	obſcuriora	obſcurior
83	7	ἀφχηρὸν	ἀφχηγόν
	9	veſpētillio	veſpertillio.
85		alias	alibi
Ibid.	24	multorum	multarum
87	25	quam prophanos	quam apud prophanos
	26	tām	tum
	27	quàm	tum
89	4	οἵοί τε	οἷοί τε
89	35	in aquis	adde torpet
96	9	altiſsimo iſto	altiſsima iſta
101	8	Gπλικὸς	βαπλικὸς
Ibidem.		προφήτης. adde. καὶ ὁμοίως ὃ ἐν δεκαλόγῳ προσάπτει.	
109	21	lactantes	lactentes

Si quæ alia corrupte ſcripta ſint, facile erit lectori illa, etſi non indicentur, corrigere.

